

Богдан Коломійчук

Небо над Віднем

Розділ I

Невисокий чоловік років п'ятдесяти, одягнений у легкий білий костюм без краватки, знервовано міряв кроками простору кімнату з чудовим інтер'єром у бідермаєрському стилі. Час від часу цей пан сягав рукою до обличчя, щоб поправити там окуляри, які сповзали зі спітнілого носа. Після цього він погладжував бороду, а потім опускав руку до шиї, де рвучко смикав комір доброї бавовняної сорочки, намагаючись розстебнути його ще більше.

Стояла серпнева духотінь... Чоловік у кімнаті вже либонь разів п'ятдесят повторив свій потрібний ритуал, коли на зграбному секретері задзвонив телефон. Востаннє особливо сильно шарпнувши нещасний комір, від чого сорочка позбулася другого за ліком гудзика, він кинувся до апарату.

— Слухаю, — випалив чоловік хриплуватим голосом.

Після численних клацань, посвистувань та інших звуків, схожих на ті, що лунають, коли хтось намагається виплюнути риб'ячу кістку, в слухавці почувся далекий жіночий голос:

— Докторе Шоймане?

Так, я слухаю, — повторив він.

— Докторе Шоймане, це ваш секретар, Клавдія... На жаль, в мене погані новини: жодного квитка до Відня немає і найближчим часом не буде. Пояснюють, що залізниця повністю зайнята військовими поставками...

— Гівняна залізниця! — не витримав доктор.

В слухавці знову почулися свист і плювання.

— Пробачте, пане докторе, не почула... Повторіть, будь ласка... — попрохала Клавдія, коли сторонні звуки стихли.

Однак її співрозмовник вирішив себе опанувати і вдруге не називати імперську залізницю гівняною. Чоловік глибоко вдихнув, а видихнувши, запитав спокійнішим голосом:

— А диліжанси, Клавдіє? Ви дізнавались про диліжанси?

— Більшість візників мобілізували до війська, — відповіла секретар, — а нові не знають дороги... Диліжанси також не ходять.

Доктору Шойману знадобилось чимало зусиль, щоб подякувати Клавдії і спокійно покласти слухавку. В ту мить він чітко зрозумів дві речі: те, що його секретар як завжди чесно виконала свою роботу, тобто можливості дістатись до Відня в нього справді немає, і те, що через свою жадібність він застрягне в цьому проклятушому Львові надовго.

Доктор Шойман вкотре з жалем пригадав, як два тижні тому друзі переконували його завершити всі свої справи в Лемберзі і чимшвидше повертатись до столиці. Російські війська тоді ще стояли на кордоні, але газети, переважно віденські, переконували, що війна неминуха. Однак Шойман не поспішав. На Площі Ринок і далі продавали його улюблені медяники, в Стрийському парку гуляли гувернантки з дітьми, а театри сповіщали про нові прем'єри. Все було як завжди, і, здавалося, нічого не зміниться найближчі сто років. А тут ще й трапився багатий пацієнт з дерматозом, і доктор Шойман остаточно вирішив зачекати.

Тепер, коли царські війська стояли десь під Олеськом, він знесилено гепнувся в крісло, подумки проклинаючи все на світі: війну, росіян, дерматоз, літню спеку та себе самого...

Згадавши про свого пацієнта, доктор Шойман інстинктивно глянув на годинник. Був рівно полудень, а хворий чекав його о пів на першу. Залишалось півгодини, і, попри те що йти не хотілося, лікар почав збиратися. «Зрештою, — подумав він, — нічого не зміниться, якщо я втрачу пацієнта. Росіяни не відступлять, квитки до Відня не з'являться... Гірше буде тільки мені».

Доктор налив у склянку води і випив її одним ковтком. Рідина одразу ж проступила бридким надокучливим потом під сорочкою і на чолі.

— Гівняна спека, — процідив Шойман вже біля дверей, трохи

затримавшись на виході, щоб насолодитися свіжим протягом.

Вийшовши з кам'яниці, лікар неохоче подався вздовж розпеченої вулиці, намагаючись триматися скупкої тіні, яку відкидали будинки з лівого боку хідника. А що більшість перехожих робили так само, то йому час від часу доводилося виставляти свою лисувату голову під палюче сонячне проміння, щоб з ними не зіткнутись. В такі моменти чоловік почувався особливо нещасним.

Доктор Пауль Шойман прибув до Галіції рівно два роки тому, влітку 1912-го, на запрошення тутешньої курортної спілки, яка не так давно почала досліджувати цілющі властивості сірчаних вод у Трускавці. Він, добре знаний на той час фахівець зі шкірних захворювань, погодився очолити тамтешню лічницю на досить вигідних для себе умовах. Та невдовзі слава про віденського доктора поширилася далеко за межі Трускавця, і Шойман вирішив переїхати до Львова, доручивши керувати лічницею своєму заступнику. В Лемберзі йому не бракувало багатих пацієнтів, окрім того він раз в тиждень навідувався до Трускавця, щоб дати настанови заступнику та особисто прийняти декотрих найвибагливіших хворих. Таким чином, галицькі сверблячки та висипки за два роки принесли Шойману неабиякі статки. Звісно, доктору не хотілося покидати Галичину саме тоді, коли справи йшли вгору. Навіть не зважаючи на чутки про близьку війну з росіянами. Тепер би він цю Галичину покинув з превеликою радістю, але вже Галіція не хотіла його відпускати.

Шойман перетнув Єврейську вулицю і вузьким провулком вийшов до монастиря бернардинів. Тут він завернув до затишного, а головне прохолодного кляшторного дворика, де найпривабливіше виглядала, мабуть, монастирська криниця. Минувши дворик, лікар вийшов до Глинянської Вежі, за якою знову почалося міське серпневе пекло. На щастя, йти залишалося небагато: через Митну площу, вгору по Личаківській, а там ще один тінистий провулок, де в чималій кам'яниці жив банкір Ляховський, котрому вже другий тиждень допікав дерматоз.

Двері, як завжди, прочинила молода служниця, яка провела доктора у передпокій, за яким були двері до кабінету господаря. На відміну від сверблячок, які з'являлися у людей як в мирні дні, так і в часи війни, гроші любили виключно спокій. Тому останніми днями, незважаючи на свою недугу, банкір мусив працювати значно більше, аби втримати вклади

громадян у своєму банку. І навіть лікаря Ляховський приймав у робочому кабінеті.

Служниця попросила зачекати, і Шойман сів на стілець, вдячно прийнявши з її рук склянку холодного лимонаду. З-за дверей долинали чоловічі голоси, одним з яких був голос його пацієнта. Ляховський розмовляв дещо незвичним для нього різким тоном, а його співрозмовник — спокійно і трохи улесливо — щось тому пропонував. Незважаючи на зачинені двері, доктору вдавалося розчути окремі слова. Як виявилось, чоловіки розмовляли німецькою, що добряче підігріло його інтерес, і Шойман щосили напружив слух. Коли зміст розмови почав до нього доходити, доктор підскочив на стільці так, мовби його вдарило струмом. Вставши з місця, Шойман зробив кілька швидких, але обережних кроків убік голосів і, попри свої бездоганні віденські манери, жадібно прихилився вухом до дверей.

— Це не пропозиція, це здирство! — вкотре вигукнув банкір. — За такі гроші я краще залишуся тут.

— Шкода, — відповів його співрозмовник, — за кілька днів тут будуть росіяни і ви тоді втратите значно більше.

— Не пригадую, щоб я викликав провидця, — єхидно сказав Ляховський, — до вашого відома, війна часом і збагачує. Тож про своє майбутнє я потурбуюся сам.

— Як бажаєте, пане Ляховський, — так само спокійно відповів йому невідомий, — але подумайте, всього за одну ніч ви опинитесь у безпечному Відні. Звісно, тут залишиться ваша нерухомість і справи доведеться передати комусь іншому, але з собою ви зможете взяти стільки грошей і коштовностей, скільки поміститься у дорожні валізи. Звісно, втрати будуть. Але тоді не доведеться грати в цю диявольську рулетку: «розоритись — збагатитись»... І найголовніше, пане Ляховський, — ви збережете своє життя та життя близьких. Ми — такий собі Ноїв Ковчег для тих, хто рятується від російського потопу.

— Що ж, — після короткої мовчанки промовив банкір, — я вислухав вас, пане Цахер. Дозвольте мені подякувати за вашу пропозицію, але я залишуся тут. А тепер вибачте, зараз до мене повинен прийти лікар...

Зрозумівши, що вони прощаються, Шойман рвучко відступив назад і знову вмонтився на стільці. Серце його шалено калатало, а руки тремтіли, як в лихоманці. Коли двері прочинились, лікар підскочив, мов на пружині і чомусь по-солдатськи виструнчився.

— Докторе Шоймане, — озвався до нього банкір, — вибачте, що примусив вас чекати. Заходьте, будь ласка.

Проходячи повз попереднього візита, лікар мимоволі вдивився у його обличчя і несподівано для себе приязно тому усміхнувся. Худорлявий чоловік зі смішним гачкуватим носом відповів йому здивованим поглядом і попрямував до виходу.

— Свербить немилосердно, пане докторе, — пожалівся йому Ляховський, зачинивши двері кабінету, — хоча вже не так, як раніше. Ваша мазь трохи допомогла... Бачте, я б радо послухався вас і вирушив би до Трускавця на кілька тижнів, щоб раз і назавжди позбутися цього проклятого дерматозу, але банківські справи прикували мене до цього столу кайданами. А довірити їх помічникам побоююсь. В наш час нікому не можна довіряти. Ні-ко-му...

Шойман кволо, мов не своїми руками відкрив саквояж. Думка про те, що його дерматозний пацієнт щойно з власної волі відмовився залишити Лемберг, в той час, як він сам ладен був віддати все, тільки б опинитися за день-два у Відні, зводила його з розуму. Глянувши у вікно, він побачив, як чоловік, котрий щойно був тут, вийшов з будинку Ляховського і, перейшовши на інший бік провулку, попрямував униз, до Личаківської. Навіть не глянувши на пацієнта, який вже зняв сорочку і сидів за столом голий до пояса, розглядаючи свої болячки, Шойман одним відпрацьованим рухом закрив назад саквояж і, не сказавши ані слова, вискочив з кабінету. В передпокої він зіткнувся зі служницею, ледве не збивши бідолаху з ніг. Пролепетавши щось схоже на вибачення, віденець вибіг з будинку і кинувся слідом за Цахером.

Лікар наздогнав того вже на Личаківській. Чоловік стояв на хіднику, очікуючи зручної миті, щоб перейти на інший бік вулиці. Кілька автомобілів неквапно проїхали перед ним по старій бруківці і ще декілька наближалось з іншого боку.

— Пане Цахере! — вигукнув лікар.

Чоловік озирнувся.

— Пробачте, я не... не... впевнений чи правильно вимовив... ва-а-аше прізвище, — Шойман ніяк не міг віддихатись після своєї пробіжки, — адже я чув його крізь двері...

— Саме так, — відповів той, — мене звати Генріх Цахер. Чим можу допомогти?

— Я вірно зрозумів, що ви пропонували Ляховському виїхати зі Львова до Відня в певний спосіб?

Чоловік трохи помовчав, мов намагаючись вгадати наміри цього захеканого незнайомця.

— Вірно, — врешті відповів Цахер.

— І, судячи з усього, мій пацієнт відмовився? — радісно запитав лікар.

— Саме так.

— Я готовий вирушити замість нього, якщо є така можливість!

Цахер підійшов трохи ближче до співрозмовника, мовби намагаючись його заспокоїти, щоб той припинив волати на всю вулицю і говорив тихіше.

— Це дорого коштує, пане...

— Шойман... Мене звати доктор Пауль Шойман. І я готовий заплатити будь-яку суму.

— Дві тисячі крон і приходьте завтра о десятій вечора за цією адресою.

Цахер тицьнув йому візитку.

Від його слів у Шоймана перехопило подих.

— Що ж, чорт забирай, треба вигадати за такі гроші? — здавлено промовив лікар.

— Я нічого не вигадав, — сказав Цахер, — я просто продаю послугу і маю з того відсоток. Вигадав дехто інший...

— Так, але дві тисячі...

— Послухайте, — нервово перебив його той, — це не я за вами побіг, а ви за мною. Ніхто вас ні до чого не змушує. Забудьте все, що я вам сказав.

З цими словами він вихопив назад візитку і ступив уперед, намагаючись перейти все-таки вулицю.

— Стривайте, — Шойман вхопив того за рукав, — я згоден.

Розділ II

— Вам неабияк пасувала б ця коштовність, моя люба...

Емма озирнулась. Невисокий чоловік у бездоганному редінготі дивився на неї приязно і хтиво одночасно. Жінка видавила з себе посмішку і знову перевела погляд на діамант.

— Шкода, що я не імператриця, — промовила вона.

— Як на мене, ви краща, ніж наша імператриця, — не вгавав той.

Емма усміхнулася вдруге, цього разу щиро. Лестоці такого штибу діяли безвідмовно і однаково на всіх жінок.

— Ви часом не знаєте скільки років цьому діаманту? — несподівано для себе вона вирішила продовжити розмову.

— Йому більше, ніж сто років, — впевнено сказав чоловік, надягаючи окуляри, — це одна з найстаріших фамільних коштовностей Габсбургів. Прикраса належала ще імператриці Марії Терезії. Кажуть, ювелір удостоївся дворянського титулу за свою роботу.

— Он як. А звідки ви про це знаєте? — поцікавилась Емма.

— Все дуже просто, — посміхнувся той, — я наглядач цього скарбу. Цю коштовність мені довірив безпосередньо імператор. Природньо, хочеться

знати більше про ту річ, за яку відповідаєш власною головою.

— Ви праві, — погодилась вона, — а чи довго пробуде тут діамант? Я б радо помилувалася ним ще раз.

— Виставка благодійна. Його імператорська величність розпорядився, щоб гроші, отримані за квитки, були передані армії. Тож коштовність залишиться тут, у Львові доти, доки ми не зберемо більш-менш пристойної суми, — пояснив наглядач, — і, до речі, мене звати Фелікс Проймай.

— Емма Штайнер, — відповіла жінка, — отже, я маю шанс потрапити сюди ще раз?

— Скажу більше, — наглядач зняв окуляри і пильно вдивився у свою співрозмовницю, — цей діамант буде з нетерпінням чекати вашого наступного візиту, адже йому так хочеться розповісти вам одну свою грандіозну таємницю.

— Он як? — Емма тепер зачаровано дивилася на Проймана. — А чи можу я дізнатися цю таємницю зараз?

— Всьому свій час, — загадково відповів той, — до того ж, якщо все дізнаєтеся зараз, то можете не прийти наступного разу. А я цього не хочу...

Наглядач галантно їй вклонився і, промовивши з особливим теплом: «Моє шанування», рушив до іншого кінця зали. Там він зник за чималими обтягнутими шкірою дверима.

Емма крадькома провела його поглядом і, ще кілька хвилин помилувавшись діамантом Габсбургів, також вийшла з виставкової зали.

Думка про секрет цієї коштовності не давав їй спокою увесь день. Звісно, це міг бути не більше, аніж спосіб, до якого вдався наглядач-ловелас, щоб знову її побачити. Цілком можливо, що підходящу таємницю Проймай вигадує якраз у цю мить. Хоча, з іншого боку, чому б не повірити йому?..

Врешті-решт жіноча цікавість узяла гору, і вже наступного дня Емма знову придбала квиток на виставку. Фелікс Проймай, здавалось, чекав на неї, стоячи посеред зали, і широко їй усміхався. Була досить рання година, і жоден відвідувач, окрім самої Емми, ще не з'явився.

— Я знав, що ви прийдете, моя люба, — замість привітання сказав той.

Її трохи дратувало таке звертання, але ще цього разу Емма вирішила змовчати. Їй раптом пригадалося, що, збираючись сьогодні вийти з дому, вона особливо ретельно вибирала сукню і намагалась причепуритися якнайкраще. Так, мовби підсвідомо намагалась вразити його ще більше.

— І що ж, пане Проймане, — кокетливо сказала вона, підходячи до скляної вітрини, де містилася коштовність — тепер ви, сподіваюсь, розповісте мені в чому ж полягає таємниця імператорського діаманту? Тільки не розчаруйте, бо поліцейські біля входу й так зіпсували мені настрої своєю надмірною пильністю.

— Це тільки зайвий раз доводить, що ця річ має не лише чималу ювелірну цінність, — лагідно пояснив наглядач, — не сердьтеся на них, моя люба.

Емма вирішила пробачити і цього разу.

Між тим, Проймай підійшов до дверей, за якими зник вчора і, відімкнувши їх, жестом запросив Емму досередини.

Жінка звела на нього здивований погляд.

— Ви остерігаєтесь, що тут нас можуть підслухати? — запитала вона.

— Ні, — відповів наглядач, — просто таємниця насправді не тут. Вона окремо.

— Окремо від діаманту? — ще більше здивувалась Емма.

— Певним чином так... Прошу вас, не бійтеся. Зараз ви все зрозумієте.

Трохи подумавши, вона несміливо рушила до відчинених дверей.

— Ну ж бо, сміливіше, — підбадьорив її Проймай, — обіцяю, ви не пошкодуєте.

За дверима виявилась невелика кімнатка, або ж радше комірчина без вікон, проте затишна і чиста. Це приміщення було б дещо просторішим, якби не сотні книг, що дивом тут вміщалися на чималих дубових полицях.

Лишалось, однак, місце для письмового столу, м'якої софи і невеликої шафи, поміж якими тіснився прямокутничок вільної підлоги. Наглядач увімкнув електричне світло.

— От бачите, — сказав Проймай, — ваш страх був даремний. Тут усього лиш мій кабінет, а не лігво монтикори, як ви, мабуть, спершу подумали.

— Річ не в тому, — відповіла Емма, все ще тримаючись біля дверей, — порядній жінці не личить залишатися наодинці з чоловіком, з яким вона ледве знайома.

— Ви щойно зробили мене щасливим, — радісно промовив наглядач, — мені вже за п'ятдесят, я, либонь, удвічі за вас старший і всеодно можу дати поживу чуткам! Боже мій! Яке щастя!

— Припиніть, — засміялася Емма, — звісно, можете...

Жінка мала на увазі, що трапляється й не таке, але, натомість, мимоволі підтвердила його слова.

— То ви поясните, навіщо мене сюди затягли? — поспіхом запитала вона.

— Аякже, — сказав Проймай, — але для початку... Ви маєте годинника?

— Так, — відповіла Емма, дістаючи з кишені елегантний жіночий дзигар, — зараз рівно десята.

— Чудовий час, — мовив наглядач, — в цю пору нам ніхто не завадить.

З цими словами Проймай дістав з полиці декілька книг і обережно поклав їх на софу. Потім зняв з шиї срібний ланцюжок, на якому висів ключ. Просунувши руку з ключем у простір, де нещодавно стояли книги, він знайшов там замкову шпарину і відімкнув невидимі дверцята.

За якусь мить наглядач тримав у руках невеличку скриньку.

— Правда як в казці? — запитав він.

Емма кивнула.

— Так от, моя люба, перша таємниця цієї коштовності в тому, що в тій залі,
— він вказав на зачинені двері, — насправді копія імператорського діаманту, а оригінал я тримаю зараз в руках...

Сказавши це, Проймай відкрив перед нею скриньку.

— Ну як? Ви не розчаровані? — запитав чоловік, вдосталь намиливавшись її здивуванням.

— Ні, зовсім, — посміхнулась жінка, — я навпаки заінтригована ще більше, оскільки таємниця, як виявилось, не одна, адже ви сказали, що це була тільки перша.

— Саме так, — підтвердив наглядач, — але перш ніж я відкрию другу, візьміть діамант в руки, щоб ви могли відчувати цю красу на дотик.

— Сміливіше, — підбадьорив її Проймай, помітивши, що Емма вагається.

Жінка простягнула руку і обережно взяла прикрасу. Здавалось, ніколи ще вона не відчувала такого захвату, як зараз. Піднісши діамант до світла, Емма розглядала кожну грань і кожен візерунок на його вишуканій короні. Усе в ньому здавалось бездоганим та довершеним.

Раптом, опам'ятавшись, вона повернула прикрасу наглядачу. Той все ще усміхався, спостерігаючи за нею.

— Як довго, на вашу думку, ви його розглядали? — несподівано запитав Проймай.

— Я, мабуть, трохи захопилася. Даруйте, — зніяковіла Емма.

— Річ не в тому, моя люба. Мені справді потрібно знати скільки, на вашу думку, минуло часу.

— Думаю, не менше п'яти хвилин, — відповіла вона.

— Чи можу я попросити вас переконатися в цьому?

Емму дещо здивувала ця його несподівана педантичність, але жінка вирішила не перечити.

Та наскільки більшим стало здивування, коли вона побачила, що на циферблаті все ще була десята година. Стрілки не зрушили ані на хвилину!

— Здається, мій годинник зламався, — з жалем сказала Емма.

— Не турбуйтеся, він справний, — заспокоїв її Проймай, — тут справа в іншому...

— В чому ж?

— Якраз в другій таємниці діаманту. Камінь має властивість зупиняти час, коли хтось біля нього почувасться щасливим.

Жінка недовіжливо посміхнулась, а потім знову глянула на циферблат і посмішка зникла з її обличчя. Годинник показував десять хвилин по десятий.

— Чому тоді знову пішов час? — запитала вона.

— Тому, що ви повернули мені діамант і більше не почувастесь такою щасливою, — пояснив Проймай.

Раптом Емма розсміялась голосно та дзвінко.

— Чудовий фокус! — сказала вона. — Ваша правда, я зовсім не шкодую, що повернулася сюди. Ви мене зачарували, пане Проймане.

— Це був не фокус, пані Штайнер, — наглядач говорив доброзичливо, проте серйозно, — я не торкався вашого годинника і не впливав на нього в жодний інший спосіб. Все це було насправді, і ви тепер знаєте чудовий секрет імператорського каменю.

— Цікаво, а цей діамант може повернути час назад? Чи тільки затримати?

— Емма вирішила погодитись на цю гру.

— Цього я не знаю, — відповів наглядач, — хоч переконаний, що дуже щасливі миті можуть повторюватись. Так чи інакше, ми це можемо перевірити.

— Як? — запитала жінка.

— Скажімо, ви будете щасливою, якщо приміряєте цю річ?

— Звісно.

— Тоді приходьте завтра сюди знову. Але вже ввечері. Десь об одинадцятій вам буде зручно?

— Гадаю, так...

— От і чудово. Не забудьте взяти з собою годинника,— нагадав він.

Вже виходячи з кімнати, Емма раптом затрималась в дверях.

— Скажіть мені одну річ, пане Проїмане... — сказала вона.

— Так, моя люба.

Жінка постановила пробачити йому це звертання.

— Чи не буду я винною... Точніше, чим зможу віддячити вам за цю можливість відчувати себе імператрицею?

— Я не проситиму нічого, що виявиться супроти вашої волі, — відповів наглядач.

— Що це означає? — перепитала Емма.

Чоловік мовчав і тільки продовжував пильно на неї дивитись.

— Поясніть, пане Проїмане.

— Я хочу, щоб ви приміряли цей діамант, — трохи схвильовано сказав він, — приміряли в мене на очах і... щоб нічого, окрім цієї коштовності не було на вашому чудовому тілі...

Він чекав, що Емма спалахне гнівом. Знав, що його нахабні слова дорого йому обійдуться. Проте жінка навіть не зашарілася.

Вона дивилася на нього спокійно і трохи насмішливо, як дивилася, мабуть, Артеміда на горе-мисливця Актеона, що потроху перетворювався на оленя. Потім, не сказавши ані слова, вийшла з кімнати і швидкими кроками повз

виставкову вітрину з несправжнім діамантом подалася до виходу.

Наступного дня Емма прокинулась пізно. В своєму великому помешканні неподалік Оссолінеуму вона жила сама, якщо не враховувати глухувату служницю, котра з'являлася у чітко встановлений час в тих самих місцях, виконуючи ту саму роботу. Тож господиня віднайшла у передпокої своєї спальні давно схололу каву і неапетитну випічку, до яких не було бажання торкатися. Кілька годин тому це був би відмінний львівський сніданок, проте зараз пані Штайнер мала за краще вийти і прогулятися до улюбленої цукерні.

Саме тому, що Емма любила самотність і довгий час не приймала в своєму помешканні навіть друзів, її здивував і навіть трохи злякав візит незнайомця. Він сидів у вітальні спиною до сходів, тож не одразу помітив господиню. Жінка також зауважила гостя випадково, спускаючись донизу. Глухувата Стефа, видно, провела його сюди, повідомила, що господиня наразі відпочиває, попросила зачекати, а потім просто забула...

— Доброго ранку, пані Штайнер, — першим привітався гість, зводячись на ноги. Чоловік був високого зросту, кремезний і навіть дещо огрядний. На вигляд він мав близько шістдесяти.

— Мене звати Адам Вістович, — представився він, коли господиня привіталась у відповідь, — я заступник директора поліції.

— Он як, — жінка не приховала здивування, — чим завдячую такий честі?

— Чому б вам не підшукати собі іншу служницю? — замість відповіді запитав поліцейський. — Ця, схоже, не надто старанна.

— Стефа невід'ємна частина цього дому, — стримуючи роздратування, пояснила Емма, — вона віддавна тут, і кожен, хто орендує цей будинок, зобов'язаний залишити її в себе на службі. Я не виняток... То чим завдячую вашому візитові, пане Вістовичу? Я, щиро кажучи, поспішаю, тому...

— Чи були ви знайомі з таким собі Феліксом Пройманом, пані Штайнер?
— перебив її поліцейський.

Емма не поспішала відповісти. Сотні причин, чому варто було б заперечити це знайомство, промайнули в її голові. Втім поліцейський не прийшов би сюди, якби сам не знав відповіді. Отож, заперечувати було марно.

— Чому ж «була знайома»? Я й досі знаю цього чоловіка.

— Його знайшли мертвим сьогодні вранці, — сказав Вістович, — крім того, сталося пограбування. З кабінету Проймана зникла одна дуже коштовна річ. Ви знаєте, про що я?

— Ні, — твердо відповіла Емма.

— Зник діамант. Фамільна коштовність Габсбургів.

— Хіба цей діамант не було виставлено в залі?

— Виставили копію. Якраз щоб уникнути пограбування. Причому про це знав тільки сам Проймай та дехто з поліції. Підробка залишилась на місці.

Запала мовчанка, під час якої Вістович пильно дивився на Емму.

— То що сталося з наглядачем? — врешті запитала вона.

— Хтось вистрілив йому в лоба, — сказав поліцейський, — однак пострілу ніхто не чув. Так, ніби кулю увіткнули в нього пальцем.

— Бідолашний чоловік, — промовила Емма, — як шкода...

— Дуже шкода, — сказав Вістович, — хоча, зізнатися, імперську поліцію більше цікавить діамант, аніж смерть цього бідолахи.

— То чим я можу бути корисною поліції? — запитала жінка, демонстративно глянувши на годинник.

— За словами поліцейських, що охороняли залу, вчора ви зустрічались з Пройманом і спілкувались близько півгодини в його кабінеті.

— Так, — підтвердила Емма, — але ж після нашої зустрічі він залишився живий і здоровий.

— Безперечно, — посміхнувся Вістович, — мене цікавить, про що була

ваша розмова?

— Саме про імператорський діамант ми й говорили. Але я не знала, що ми обговорюємо підробку.

— Ви не знаєте, з ким іще він мав зустрітись вчора? — знову запитав поліцейський.

— Мені це невідомо, пане Вістовичу.

— Що ж, — поліцейський рушив до дверей, — не смію більше забирати ваш час. На все добре.

Емма спробувала посміхнутись йому на прощання, але посмішки не вийшло. Цей короткий допит віщував недобре. Повернувшись нагору, вона найперше поспіхом заходилася збирати речі.

Розділ III

З тераси виднілася набережна Дунаю і будайські пагорби. Цей чудовий краєвид ніжно пестило призахідне сонце, даруючи Будапешту один з найкращих літніх міських вечорів.

Двоє чоловіків ліниво палили сигари, сидячи за столиком біля самого краю тераси. Майже не дивлячись один на одного, вони знехотя провадили якусь розмову, котра обидвом, здавалось, давно осточортіла. Йшлося про маніяка, що, як стверджували «Вісті з-над Дунаю», оселився на острові Маргіт. Достеменно було відомо про дві його жертви, через що кількість річкових прогулянок значно скоротилась, а серед жителів Середмістя потроху зароджувались панічні настрої.

— Не читаю цього лайна, — відмахнувся старший на вигляд співрозмовник, міцний бородань зі шрамом на правій руці, висловивши в такий спосіб своє ставлення до згаданої газети, — як на мене, то писакам навмисно доплачують, аби вони залякували городян. От, приміром, хіба вам, Лайоше, не захотілось, прочитавши це, вирушити у найближчу зброярську крамницю і придбати собі гарненький револьвер? Якщо досі не маєте, звісно.

— Ні, я кепсько стріляю, — відповів той.

— Що ж, принаймі, ви неодмінно купите наступний номер «Вістів з-над Дунаю». Чи не так?

Лайош кивнув.

— Ну от, — вдоволено посміхнувся бородань, — хоч, по щирості, покупців у зброярських крамницях тепер і так не бракує. Кажуть, росіяни вже вдерлись до Галіції.

— Про це також пишуть «Вісті з-над Дунаю», — іронічно зауважив Лайош.

Бородань хмикнув і, втягнувши дим своїми дужими легенями, видихнув його кудись убік набережної та неоготичного парламенту. На цьому розмова їхня урвалася, і чоловіки знову зосередились на курінні.

Лайош виглядав на років тридцять-тридцять п'ять, був не такий кремезний, як його співрозмовник, втім також здався фізично міцним. Якщо бородань, найпевніше, був у минулому військовим, то в ньому вгадувався теперішній лікар або науковець.

Чоловіки трохи пожвавішали, щойно до них попрямував усміхнений кельнер, несучи на таці дві тарілки з гуляшем, який тут готували найкраще в місті. Після вечері вони знову закурили, втім цього разу перебували в значно кращому гуморі. Кельнер, прибравши тарілки, без жодних запитань за кілька хвилин виніс пляшку доброго коньяку і шахову дошку з розставленими фігурами. Щовечора ці двоє збиралися тут для улюбленої справи.

Відкоркувавши пляшку, шахісти, за звичкою, трохи посмакували коньяком, а потім узялися до гри. Лайош традиційно вибрав чорні і, вдавшись до сициліанського захисту, невдовзі отримав перевагу в центрі. Проте вже після десятого ходу опонент відновив рівновагу, а згодом і перехопив ініціативу. Партія ставала дедалі напруженішою, тому гравці лиш краєм ока помітили, як за сусіднім столиком вмовився худорлявий чоловік середніх літ у сіруватому костюмі. До нового клієнта поспішив кельнер, і той тріскучим голосом замовив гуляш. Шахісти мимоволі подивились на нього, мовчки схваливши вибір, і одразу ж повернулись до гри.

Страву принесли за півгодини, але виявилось, що за цей час новий клієнт кудись відійшов, лишивши на своєму стільці капелюх на знак того, що от-

от повернеться. Окрім гуляшу, як виявилось, той замовив ще свіжу випічку. Кельнер, потупцювавши на місці, врешті поставив усе на столик і повернувся назад.

Клієнт повернувся за хвилину. Чоловік неквапно йшов до свого місця, милуючись краєвидом і час від часу підносячи до рота цигарку. Раптом, цигарка зупинилась на півдорозі, а його обличчя перекосило від жаху. На гуляш і випічку, які призначались йому на вечерю, невідомо звідки накинулись голуби. Їх була ціла зграя, жадібних та нахабних, і за якусь мить від їжі не залишилось навіть крихти. Офіціант, що першим кинувся до них, плескаючи в долоні, мов цирковий ведмідь, зрештою тільки безпомічно розвів руками. Птахи з'їли все, на додачу спаскудивши відбитками лап скатертину.

Обидва шахісти, замість поспівчувати, тільки марно намагалися стримати сміх. Той душив їх дедалі нестерпніше, аж доки не перейшов у безсоромний регіт. Розгублені кельнер і клієнт виглядали настільки кумедно, що стриматись було годі.

Нарешті офіціант поспіхом змінив скатертину і запевнив, що страви подадуть повторно за кошт ресторану. Чоловік, якому довелося тепер вдруге чекати на свою вечерю, знервовано розкурив згаслу цигарку і всівся за іншим столиком. Звідти він докірливо дивився на Лайоша і бороданя, які без успіху намагалися повернутись до гри. Врешті, здавалось, не витримав і підійшов до них.

— Що ж, панове, радію, що мимоволі зумів потішити вас, — сказав він з сильним слов'янським акцентом.

— Даруйте, — знітився Лайош, — ми сміялися радше з обставин...

— Нічого, — примирливо відповів той, — мені самому ця ситуація тепер видається кумедною.

— Мене звати Габор Чемері, — першим представився бородань.

— Іван Дмитров, — відповів той.

На обличчі Габора проявилось глибоке здивування, мовби в центрі Будапешта він зустрів не росіянина, а щонайменше індіанця з племені

майя.

— Я Лайош Вешелені, — другий шахіст обірвав незручну паузу.

У відповідь Дмитров потис йому руку.

— Не бажаєте коньяку? — Габор спробував дещо виправити своє становище.

— Залюбки, — погодився той.

Лайош зробив знак офіціантові, і той миттю приніс третю склянку. Випивши, чоловіки завели розмову про те, про се, аж раптом Дмитров запитав:

— Чи знаєте ви, панове, що наш посол у Будапешті, Ніколаєв, так само, як і ви, палкий шанувальник гри в шахи?

Чоловіки заперечливо хитнули головами.

— Звідки ж нам знати? — додав Габор. — Ми не мали приємності спілкуватись з паном Ніколаєвим.

— Ваша правда, — згодився Дмитров, — угорці не ходять в російське посольство.

— А ви там служите? — запитав Лайош.

— Вже ні, — з гіркотою в голосі відповів росіянин, — кілька днів тому ми отримали ноту з вимогою залишити межі монархії. Простіше кажучи, забратися під три чорти з Будапешту... Я прожив тут десять років. Як бачите, навіть вивчив мадярську мову, хоч легше, їй-богу, мені далася китайська. А тут таке...

Нависла ще одна незручна пауза, і Габор не знайшов нічого кращого, як знову наповнити склянки коньяком. Всі троє неквапно випили, в цей час думаючи, про що говорити далі. Продовжив розмову Дмитров:

— Отже, про пана Ніколаєва...

— Так, так, — з удаваною цікавістю озвалися двоє інших співрозмовників.

— Пан посол не тільки майстерний гравець в шахи, але й колекціонер шахових реліквій, — продовжив росіянин, — тут у нього зберігалася чудова колекція старовинних фігур та дошок, яку він збирав упродовж багатьох років. Більшість речей нам вдалося відправити до Петербурга, проте гордість колекції — шахова дошка великого індійського правителя Самудрагупти...

— Самудрагупти, — виправив його Лайош.

— Так, так, — посміхнувся росіянин, — отже, ви розумієте, про що йдеться. Шахова дошка Самудрагупти досі в Будапешті і, схоже, вивезти її звідси в нас немає жодного шансу.

Шахісти презирнулися. Обидва чули про унікальні давньоіндійські шахи Самудрагупти, які рік тому продали з аукціону невідомому колекціонерові. Цим невідомим, виявляється, був російський посол.

— А чому не можете вивезти шахи в Росію? — запитав Габор.

— Ви все зрозумієте, коли їх побачите, — відповів Дмитров.

В чоловіків перехопило подих.

— Ми їх побачимо? — з недовірою промовив Лайош.

Росіянин кивнув.

— Скажу більше, — додав він, — якщо ви згодитесь, ці шахи будуть вашими, оскільки пан Ніколаєв не бажає продавати цю безцінну реліквію, а хоче передати її в руки справжніх поціновувачів шахового мистецтва.

Його співрозмовники зовсім зацікавилися від здивування і тільки мовчки витріщалися на Дмитрова, шукаючи в його поведінці ознаки божевілья. Той, врешті, сам ухопив пляшку і чесно поділив залишки коньяку між трьома склянками. Угорці й не думали пити.

— Ви жартуєте, пане Дмитров? — прийшов до тями Габор.

— Аж ніяк, — запевнив росіянин. Після третьої склянки в нього почав заплітатись язик. — Я справді пропоную вам шахи Самудрагупти, інакше, в кращому випадку, їх конфіскує поліція. А серед них мало цінителів старовини.

— Що потрібно від нас? — запитав Лайош.

— Нічого, — посміхнувся Дмитров, — просто заберіть їх сьогодні ввечері.

— Звідки?

— З острова Маргіт о десятій вечора. Зустрінемося на руїнах монастиря. Знаєте, де вони?

— Звісно, — відповів Габор.

— От і домовились. Тільки попереджаю: якщо з вами прийде ще хтось, наша домовленість втратить чинність. Шахи Самудрагупти — занадто цінна реліквія, і нам не потрібні зайві свідки...

— Безперечно, — погодились ті.

Між тим, кельнер знову приніс йому гуляш та випічку і завбачливо залишився сторожити їжу. Дмитров прицмокнув язиком і, перепросивши у співрозмовників, подався вечеряти, сам вочевидь побоюючись, що мадярських голубів не зупинить навіть сторож.

— Самудрагупти, — вдруге наостанок виправив Лайош, але росіянин вже його не чув.

Кілька хвилин чоловіки мовчали.

— Що ви про це думаєте? — врешті запитав Габор.

— Не хотілося б зв'язуватись з росіянами, — відповів Лайош.

— Так, але вони справді поспіхом тікають з усієї імперії, — мовив той, — якщо ця історія про шахи правдива, то чому б не скористатись нагодою?

— Ми ще маємо час подумати, — обірвав Лайош і зосередився на їхній

забутій грі, заново вивчаючи положення фігур на дошці.

— Нічого тут думати, — гаряче заперечив бородань, — я поїду на цю зустріч.

— А я не впевнений...

— Щоб переконати вас, мій друже, скажу, що ми вирушимо туди втрих.

— Але ж цей Дмитров попередив, що ми мусимо бути вдвох, — нагадав Лайош.

— Думаю, він змириться.

— Гаразд. Хто третій?

— Мій револьвер.

Чоловіки реготнули, але одразу ж спохопились і глянули в бік росіянина. Проте, Дмитров зосереджено поглинав свою вечерю і більше не звертав на них жодної уваги. Якби не порожня пляшка з-під коньяку і зайва склянка поруч шахової дошки, то можна було б подумати, що він сидів там увесь цей час.

О пів на десяту вечора Лайош і Габор зустрілися біля покинутого причалу неподалік Непсігету. На воді плескався одинокий човен, і, підійшовши до нього, чоловіки відімкнули замок на ланцюзі, що приковував човна до берега. Запаливши ліхтар на кормі, вони взяли за весла.

— Ви справді прихопили револьвера, Габоре? — перепитав Лайош.

Бородань засміявся, видихаючи в його бік дим від цигарки.

— У вас із собою сьогоднішні «Вісті з-над Дунаю»? Там знову написали про маніяка?

— Дуже смішно, чорт забирай, — образився Лайош.

— Зброя в мене в кишені, — заспокоїв бородань.

До самого острова Маргіт вони більше не промовили ані слова. Вечірній

Будапешт потроху засинав і мерехтів рясними вогнями, від яких по темній воді тягнулися довгі переписки. Здавалося, що темний небесний купол, всіяний коштовними угорськими зорями, — це всього лишень віддзеркалення набережної Дунаю. Звісно, значно приємніше було споглядати цю післязахідну красу, аніж обговорювати річкового маніяка...

Приставши до берега, чоловіки прив'язали човен і погасили ліхтар на кормі. Була вже майже десята, отже вони мусили поспішати. Габор дістав з кишені електричний ліхтар і, освітлюючи ним шлях, першим подався у глиб острова. Лайош поспіхом рушив за ним, намагаючись не відставати. За чверть години чоловіки були на місці. Якраз вчасно, бо ліхтар Габора погас, вимагаючи перепочинку.

Дмітров чекав їх, сидючи на уламках старої монастирської стіни. Втім росіянин був не сам: поруч з ним стовбичило ще двоє невідомих типів. Прибулі зупинились, і Габор першим ділом намацав у своїй кишені револьвер та зняв його з запобіжника.

— Сміливіше, — стиха підбадьорив він Лайоша, — ви ж знаєте, я відмінно стріляю.

Помітивши їх, Дмітров звівся на рівні ноги.

— Радий, що ви прийшли, — сказав він, — не лякайтеся! Це мої сербські друзі. Вони нас будуть охороняти...

Двоє типів кивнули і відступили на кілька кроків.

— Ви принесли шахи? — перечекавши паузу, запитав Лайош.

Росіянин похитав головою.

— Ні, я з собою їх не маю.

Габор повільно витягнув з кишені револьвер.

— Вам видно, що в мене в руці, пане Дмітров? — запитав він.

— Ні, але смію припустити, що зброя, — відповів той, — сховайте її назад. Повірте, я не маю наміру вас одурити. Як і всім нечисленним росіянам в

Будапешті, мені зараз найменше хочеться конфлікту з угорцями. І тут ви мені точно повірите...

Габор опустив револьєра. Між тим до них підійшов ще один чоловік у короткому плащі. Серпневий вечір справді вдавсь прохолодним.

— Шахи я не приніс тому, що вони мені не належать, — пояснив Дмитров, — ця реліквія — власність пана Ніколаєва...

— Ця реліквія вже ваша, панове, — втрутився чоловік у плащі.

Очевидно, перед ними був російський посол. Чоловік простягнув їм невелику валізу.

— А це те, що я не можу, на жаль, відправити в Росію, оскільки всі мої відправлення ретельно перевіряє поліція, — додав він, — про аукціон, як говорив, мабуть, пан Дмитров, також не може бути й мови...

— Ви могли б відвезти ці шахи особисто, — зауважив Лайош.

Чоловіки все ще не наважувались прийняти подарунок.

— Річ у тім, що я не збираюся повертатись до Петербурга, — відповів посол, — я хотів би залишитися в Європі як приватна особа. Хоч в Будапешті мені тепер також не місце. Переїду де-інде... То що, панове, ви заберете в мене цю тисячолітню дрібничку? Бо якщо ні, то я...

— Звісно заберемо, — палко промовив Габор, проте так і залишився стояти на місці. Йому хотілося розгледіти сербів, але ті зовсім розчинились в темряві.

— Давайте я запропоную вам партію, — несподівано сказав посол, — зізнаюсь, я ще ніколи не грав цими фігурами.

Дмитров дістав звідкілясь олійну лампу і, запаливши, присвітив нею своєму шефові. Той обережно розстебнув валізу. Звідти він дістав два плоскі футляри. В одному виявилась шахівниця, а в іншому — акуратно складені фігури, кожна в своїй спеціальній ніші.

— Реставрація дошки та фігур мені обійшлася дорожче, аніж самі шахи, —

посміхнувся Ніколаєв, — а коли майстер знімав мірки, щоб виготовити для них футляри, я готовий був пристрілити його за кожен непевний рух.

Навіть при тьмяному світлі було видно, що кожна фігура виконана по-особливому. У двох вершників були різні коні: в одного баский, нетерплячий, а в іншого сумирний і слухняний. Пішаки всі стояли однаково струнко, але придивившись до них ближче, Лайош помітив, що кожен з них обличчям був несхожим на сусіда, ніби на дошці раптом вишикувались два ряди справжньої піхоти. Королі та королеви, одягнені в багатий індійський одяг, плели інтриги та керували військом, слухаючи поради своїх офіцерів та полководців. На шахівниці несподівано виник цілий давній світ, який манив до себе з неймовірною силою.

— Кого я матиму честь запросити до гри? — запитав посол, щойно всі фігури були розставлені.

Чоловіки презирнулися.

— Грайте з ним ви, — пошепки сказав Габор, — а я триматиму зброю напоготові.

Лайош сів навпроти росіянина за чорними фігурами.

— Розпочнемо? — сказав посол, одночасно роблячи хід пішаком.

Опонент мовчки зробив хід у відповідь. Білі пішли у наступ і невдовзі їм дістався чорний слон та кінь. Здавалось, партія мала б бути виграшною для росіянина, але за наступним ходом він несподівано втратив свою королеву.

— Блискуче, — сказав Ніколаєв і театральню поаплодував супернику.

— Це називається «Будапештський гамбіт», — вдоволено посміхнувся Лайош, — я не дарма обрав такий дебют.

— Гадаю, в цій партії в мене більше немає шансів, — продовжив посол, — не дарма ж в імператорському шаховому клубі про вас відгукувались як про найкращих гравців у столиці.

— Це там ви про нас дізнались? — поцікавився Габор, який також був гордий за свого колегу-співвітчизника.

— Не я, а пан Дмитров, — уточнив той, — мені лишень залежало на тому, щоб віддати цей скарб у руки справжніх майстрів. Тепер я бачу, що мій помічник не помилився...

— Можемо розпочати ще одну партію, — сказав Лайош.

Посол відповів посмішкою.

— Я маю іншу пропозицію для вас, пане Вешелені, — сказав він, — дослідіть гарненько білі фігури, які вам дістались під час гри. Так би мовити, обшукайте полонених. У вас два мої пішаки і королева. Почніть з нижчого рангу.

Здивований Лайош взяв до рук першого пішака і підніс його ближче до світла. Втім, нічого, окрім тонкої ювелірної роботи, він не побачив. На обличчі полоненого піхотинця відображалась рішучість і зневага до ворога. В правій руці він міцно затиснув довгого списа, а лівою тримав щита.

— Мабуть, щось усередині, — тихо підказав Габор.

— Саме так! — підтвердив Ніколаєв, який серед усіх болячок, схоже, найменше мав би боятися глухоти, — ці шахові солдати порожні всередині.

Лайош легенько натиснув на округлий постамент фігури, і той несподівано піддався, відкрутившись, мов кришечка від пляшки з мікстурою. Всередині пішака виявився маленький смарагд.

— Це за те, щоб ніхто не дізнався про нашу зустріч, — сказав росіянин, уважно глянувши на співрозмовників.

— Як скажете, — спантеличено промовив Лайош.

Він і його товариш все ще не розуміли, за що їм стільки задарма дістається. Нарешті, Ніколаєв потроху почав відкривати карти:

— Такий самий камінчик заховано і в іншому пішакові. Це щоб ви назавжди зберегли таємницю про шахову партію на острові Маргіт, — сказав він, — можете переконатися...

Щойно вони дістали ще два смарагди, посол продовжив:

— Тепер подивіться, що всередині ферзя.

Лайош тремтячими руками так само відкрив фігуру королеви. Всередині знову виявився смарагд, але значно більших розмірів. В шахістів перехопило подих.

— Це найбільший коштовний камінь, який досі було знайдено в мене на батьківщині, — сказав Ніколаєв, і голос його раптом став сухим і непривітним, — він зробить вас багатими до кінця віку... Але від вас я потребую однієї послуги.

Габор щосили стиснув руків'я револьвера і перемістив палець на спусковий гачок. І він, і Лайош відчували, що встряли в якусь дивну історію, і жоден з них не міг бути впевненим, що все для них скінчиться добре. Та Ніколаєв раптом знову посміхнувся:

— Насправді, для вас це буде дрібницею, — сказав він невимушено і майже весело, — адже мені просто потрібні добрі провідники в околицях Унгвару. А ви обидва родом з тих місць.

Запанувала мовчанка.

— Чому ви звернулися саме до нас? Та ще й пропонуєте таку щедру винагороду? Хіба мало людей, які знають ті місця? — запитав Габор.

— Дозвольте, я поясню все по порядку...

Ніколаєв чиркнув сірником і запалив цигарку.

Полум'я на мить освітило його худорляве обличчя, гострі вилиці і коротку борідку.

— Справа полягає в тому, — продовжив посол, — щоб вивезти групу з чотирьох чоловік, це я, пан Дмитров і мої сербські друзі, з Будапешту, а потім провести до певного місця неподалік Унгвару. Сербі звідти відправляться до східного кордону імперії, я на захід, а Дмитров повернеться з вами назад. Чому я звернувся саме до вас? Тому що ви, пане Чемере, колишній військовий радист, а ви, пане Вешелені, вчений геодезист. Координати місця, куди нас потрібно доставити, ви отримаєте радіограмою. Причому подбаєте, щоб її не перехопила контррозвідка. До

того ж, мушу попередити, за мною пильно стежить поліція. От чому, панове, я пропоную вам такий шалений статок. Гра мусить бути вартою свічок.

Чоловіки презирнулися в темряві.

— Це все, що буде потрібно від нас? — запитав Габор.

— Даю слово, угода залишиться незмінною.

— Ми мусимо подумати.

— На жаль, панове, час для роздумів — це занадто велика розкіш в моєму становищі, — сказав Ніколаєв, — приймайте рішення тут і зараз.

Габор зиркнув убік двох сербів, що несподівано підійшли до них ближче. Навряд чи вони так просто відпустять їх з цього острова.

— Гаразд, ми згодні, — видихнув він.

В темряві почулося, як Лайош спересердя вилаявся, промовивши щось на зразок «Курва твоя мати!», даючи зрозуміти, що не в усьому згоден з товаришем. Однак, рішення було прийнято без нього.

— Завтра опівночі на цьому ж місці зустрічаємось знову. Я сповіщу вас частоту хвилі для отримання радіограми, — мовив посол, — чи має панство до мене питання?

— Подейкують, що тут, на острові, оселився маніяк, — сказав Габор, — це правда чи лише чутки?

— Не читайте будапештських газет, — відповів Ніколаєв, — мабуть, за маніяка сприйняли когось із моїх сербів. А їм того тільки й треба. Менше людей від того тут вештається.

— Так я й думав. На все добре, — попрощався Габор, і вони з Лайошем подалися до свого човна.

Розділ IV

Доктор Шойман з подивом дізнався, що за адресою, яка була вказана на візитці Цахера, знаходилась психіатрична лікарня. «Той сучий син вирішив пожартувати зі мною», — промайнула в нього думка. Все це справі скидалося на невдалий жарт, і мозок почав істерично наказувати Шойману повертатись назад, проте тіло його не послухало. Невдовзі мозок почав благати, але доктор не зрушив з місця ані на крок. Зрештою, куди йому було повертатись? Назад до панічного міста? У свій духітливий кабінет, в якому тхнуло страхом і безнадією? До того ж завтра там будуть інші люди... За сьогодні доктор Шойман встиг завершити всі свої справи, спакувавши з нечуваною швидкістю найнеобхідніше в дві валізи і навіть не попрощавшись, як слід, зі своєю вірною Клавдією, котра служила йому чесно і віддано багато років.

Доктор Шойман наказав мозку заткатися і, стиснувши в спітнілих руках свої валізи, рушив до головного входу. Ніхто не стеріг відчинену браму, та й уздовж дубової алеї йому не трапилось ані душі. Лише коли доктор минав сухий покинутий фонтан, десь над головою голосно каркнув ворон. Шойман підскочив на місці.

— Verdammt noch mal[1] — від несподіванки викрикнув він.

Потім звів очі догори і люто додав:

— Vepriss dich!..[2]

— Докторе Шоймане? — раптом почулося звідкілясь.

Віденець підскочив удруге, але цього разу стримався від лайки.

На сходах перед дверима лікарні він розгледів Цахера.

— Ви спізнюєтесь, докторе, — знервовано промовив той, — швидше, в нас мало часу!

Шойман видихнув з полегшенням і поспішив до нього. Цахер зустрів того палючим поглядом. Шкіра на його обличчі натягнулася так, що здавалось от-от трісне, а жувальні м'язи сердито сіпалися.

— Ми домовились на десяту, пане докторе, — нагадав Цахер, — а зараз майже пів на одинадцятку.

— Пробачте, я...

«Сумнівався до останньої миті», — хотів сказати Шойман, але вчасно замовк.

— Я не сподівався, що за цією адресою виявиться психіатрична лікарня, — промовив натомість він.

— Ви хіба не львів'янин, чорт забирай?

— Ні.

— Гаразд, ходімо.

Цахер потягнув до себе важкезні двері і пропустив його в темний коридор.

— Мені дивно, чесно кажучи... — промовив Шойман і знову замовк, дослухаючись до свого відлуння.

— Що саме вам дивно? — запитав Цахер і, чиркнувши сірником, підніс вогонь до свого обличчя.

Воно тепер було таким зловісним, що лікар продовжив не одразу.

— Що саме вас дивує? — повторило це обличчя, вимовляючи роздільно кожен склад стримано-спокійним тоном, мовби його співрозмовником був псих.

— Чому ви запросили мене в... «дурку»?..

Цахер несподівано розреготався так, що в доктора захолола кров.

— Ви ж хотіли вирватися з цього провінційного світу, правда, пане Шоймане?

— Звісно, але я хотів зробити це в прямому значенні! — лікаря почала розбирати лють. — Якби я прагнув заховатись поміж хворими, то, принаймі, обрав би своїх пацієнтів!

Сире відлуння темного коридору насмішливо повторило цю розмову.

— Не турбуйтеся, докторе, — спокійно мовив Цахер, запалюючи другий сірник, — я вам пообіцяв, що ви опинитесь у Відні, і ви там опинитесь післязавтра. Навіть якщо зараз ви на Кульпаркові. Гроші принесли?

— Приніс, — обережно сказав Шойман.

— Давайте сюди.

Лікар неохоче дістав з валізи паперовий згорток і передав співрозмовнику. Диявольське обличчя Цахера, освітлене вже третім сірником, розплилося в приязній усмішці.

— Тепер ласкаво просимо до втраченого раю, докторе Шоймане, — промовило воно, — ходіть за мною.

Попри таке запрошення, Цахер повів його далі кудись донизу, освітлюючи дорогу лише черговим сірником. Якщо рай справді існував, то він мав би знаходитись десь у підвалі міської «дурки». Шойман подумав, що навряд чи зуміє відібрати свої гроші назад, і його потроху почав охоплювати відчай.

Декілька хвилин вони йшли довгим лабіринтом, дослухаючись до приглушених криків, що долинали згори. Тільки тепер Шойман відчув, які ж насправді важкі його валізи. Щоразу, коли зачіпався ними за темну стіну, доктору здавалось, що він от-от покине цей тягар до бісової матері, тільки б не відстати від свого проводиря.

— Чому... ми... йдемо... цим... підземеллям? — долаючи важке дихання, запитав доктор.

— Тому, що вкрай необхідно, щоб нас ніхто не побачив по дорозі, — пояснив Цахер.

— По дорозі... куди?..

— Я ж вам говорив.

— Та срати я хотів на ваш втрачений рай, — закричав Шойман, — поясніть усе до ладу!

Він, врешті, не витримав і зупинився, кинувши валізи на землю. Потім дістав з кишені хустинку і витер нею вологе чоло. Зненацька його ніздрі вловили свіже повітря.

— Ми прийшли, — сказав Цахер, — найгірше позаду, докторе, далі все буде гаразд...

З цими словами, він прочинив двері, за якими виднілися високі чагарники і зоряне серпнєве небо.

— Слава Богу, — зітхнув лікар і, взявши знову свої валізи, подався до виходу.

Щойно вони опинились назовні, Цахер притримав доктора за рукав.

— Зачекайте, — промовив той, роззираючись довкола, — часом цими околицями з «дурки» тікають психи.

— Звідки ви знаєте? — здивувався Шойман.

— Колись у цій лікарні працював психіатром.

Та перш, ніж доктор встиг здивуватись, той потягнув його вузькою стежкою донизу, де вони натрапили на залізничну колію. Трохи поодаль від них стояв локомотив з одним-єдиним продовгастим вагоном.

— Йдемо туди, — наказав Цахер.

— Геніально, — не втримався Шойман, — звісно, якщо неможливо придбати квиток, то можна винайняти потяг і відправити його до Відня.

— Потяг не до Відня, — коротко відповів той, намагаючись втримати рівновагу на розсипах дрібного каміння.

— А куди ж?

— До Станіслава. Все поясню потім...

Біля вагону їх зустрів юнак у якійсь чудернацькій лівреї і, чемно привітавшись, забрав у лікаря валізи.

— Ласкаво просимо, докторе Шоймане, — сказав він, пропускаючи того вперед, — ваше купе під номером тринадцять.

Лікар подякував і рушив металевими сходинками досередини. В своєму купе він з приємністю розвалився на м'якому сидінні. Юнак приніс валізи.

— Якщо бажаєте чогось випити, то можна замовити сюди або перейти до ресторану, — сказав юнак, — ресторан укінці вагону.

— Я вирішу пізніше, — відповів лікар, пригладжуючи бороду.

— Зичу вам приємної подорожі, пане докторе. В Станіславі будемо за чотири години...

Юнак вже хотів іти, проте Шойман його зупинив.

— Прошу сказати, а той пан, що був зі мною... Він тут? Я не зауважив, куди він подівся.

— В сусідньому купе, пане докторе. Передати йому щось?

— Ні-ні! В жодному разі. Тобто... нехай відпочиває.

Як тільки двері за ним зачинились, Шойман з полегшенням визувся з черевиків і відкинув голову на спинку сидіння. Рай тепер видавався йому значно ближчим. Він був тут, у цьому купе. І сюди вже нікого не підсадять, бо, по-перше, воно невелике, і в ньому не вистачить місця на двох, а по-друге, доктор готовий власноруч виштовхати будь-якого непроханого сусіда. Заплативши дві тисячі крон, він має право їхати сам.

Його справді ніхто не потурбував, і Шойман врешті заснув. Доктору наснилося підземелля «дурки», з якого їм ніяк не вдавалось вийти. Попереду йшов Цахер з сірником у руці, і було зрозуміло, що він заблукав. Шоймана охопила лють.

— Schei?e, schei?e, schei?e...[3] — не вгаваючи, промовляв про себе доктор.

Цахер зненацька повернувся до нього обличчям і, приязно посміхнувшись, промовив:

— Пане докторе, вам не личить вживати подібних форм лексики. А якщо вас раптом почують душевнохворі нагорі? Всі вони — мої колишні пацієнти, і мені буде соромно за таке товариство.

— Halt dein verdammtes Maul![4] — відповів йому лікар і з приємністю зауважив, що його слина осіла в Цахера на обличчі.

— Прошу вас, докторе, поведіть себе пристойно, — сказав той все ще спокійним, врівноваженим тоном.

— Du, verfluchter Schweinehund![5], — не вгавався Шойман, відчуючи якусь несамовиту радість і шалений азарт.

— Ви мене ображаєте, — зауважив Цахер.

— Blodes Arschloch! Drecksker...[6]

— Пробачте, але я змушений це зробити, — тим самим янгольським тоном сказав Цахер, закочуючи рукави, — ви не залишили мені вибору, докторе...

З цими словами він ухопив Шоймана за горло і міцно його стиснув. При цьому обличчя душителя залишалося спокійним, а лікар не міг опиратися, боячись випустити з рук свої валізи. Очі доктора полізли кудись на чоло, а він сам захрипів, як бугай на забої, проте й далі не чинив опору. Врешті він спробував відбитися від Цахера ногами, але той, здавалось, був зроблений з каменю і тільки посміхався.

Коли Шойману здалося, що він от-от віріже дуба, лікар прокинувся. Ногою, як з'ясувалось, він лупив стільницю, на якій з останніх сил трималася склянка з водою. Голова Шоймана виявилася задертою далеко назад, від чого жахливо стерпла шия. Доктор зиркнув на годинник. Була перша ніч, отже він проспав біля двох годин. Йому подумалось, що в жодному разі більше не можна дозволяти собі заснути. Треба весь час бути насторожі! Шойман трохи розім'яв ший і взувся у черевики. Потім звівся на ноги, щоб поправити костюм. «Мабуть, слід піти до того ресторану і замовити кави, — подумалось йому, — і було б непогано випити коньяку...».

Доктор прочинив двері купе і вийшов у коридор. Вагон час від часу хитало, тому Шойман завбачливо тримав руки наготові, аби в потрібну мить вхопитися ними за яку-небудь опору. На щастя, не довелося, і врешті він

успішно дістався ресторану.

Не зважаючи на досить пізній час, салон був переповнений. Складалося враження, що всі пасажери цього таємного нічного потягу так само, як і він, не бажали спати до самого Станіслава, маючи за краще бадьорити себе кавою, коньяком і цигаркою. Доктор зупинився і спробував відшукати поглядом вільний столик. Присутні також з цікавістю витріщились на нього, бо жоден з них не міг бути певен чи це йому вдасться. Найбільш підходящим видавалося місце за столиком біля вікна, хоч навпроти вже сиділа старезна пані з порожніми очима, яких не зводила зі стіни перед собою. Або на тій стіні вона вже бачила невидимий для решти кращий світ, куди от-от збиралася вирушити сама, або пригадувала свій тестамент, роздумуючи над його справедливістю. Нічого іншого Шойману на думку не спало. Він вже збирався підійти до неї, коли раптом його засліпив яскравий спалах магnezії.

— А ось і останній! — почувся далі піднесений голос.

Коли в очах посвітліло, доктор побачив перед собою міцну високу постать елегантно вбраного молодого чоловіка з фотографічним апаратом у руках. На обличчі фотографа, поміж акуратно стриженої бороди, сяяла привітна усмішка.

— Ласкаво просимо на борт, докторе Шоймане, — сказав він тим самим радісним голосом.

— Ми знайомі? — здивувався лікар.

— Ні, це я знаю всіх. Така робота. Мене звати Алекс Заклетський.

— Радий знайомству, — спробував посміхнутись Шойман і простягнув тому руку, — ви щойно мене зазнимкували?

— Так, пане докторе, ви тепер в історії, — Заклетський вказав на свій фотоапарат, — гарної ночі, призволяйтесь.

Доктор подякував і підійшов нарешті до столика зі старою примарою.

— Пані дозволить сісти навпроти? — гречно запитав він.

Однак, та навіть не поворухнулася. Врешті доктор всівся без жодного дозволу і, підізвавши до себе кельнера, замовив каву та коньяк. Діставши портсигар, він закурив, сподіваючись, що бодай тютюновий дим виведе стару з летаргії. Коли й це не допомогло, його вже почала діставати цікавість, і він вирішив звернутись до неї вдруге:

— Чи не бажає пані запалити?

— Чого без краватки, сучий сину? — стара озвалася так несподівано, що доктор вдавився димом. — Знову цілу ніч тягався з курвами?

Шойман з жахом зрозумів, що тепер її скляні очі звернуті до нього. На щастя, це довго не тривало. Врешті, вона знову втюпилась у стіну, як раніше. Цього часу, однак, вистачило, аби доктора кинуло в холодний піт. Він добув з кишені хустинку і витер нею вологе чоло. Щойно хустинка знову опинилась в кишені, над столом виросла постать Цахера.

— Вдалося трохи відпочити, пане докторе? — приязно посміхаючись, запитав він.

Шойман пригадав свій сон і єхидно посміхнувся.

— Вдалося...

— От і чудово, — сказав той, сідаючи поряд з нерухомою примарою, — до речі, ви познайомилися з пані Танатович?

Цахер кивнув у бік старої.

— Так, ми трохи поспілкувались... — відповів доктор.

— Ніхто не знає, скільки їй років, але всі припускають, що не менше ста, — продовжив той, анітрохи не переймаючись її присутністю.

Шойман покосився на пані Танатович, але та й далі дивилася перед собою і ніяк не реагувала на сказане.

— Вона подорожує сама? — поцікавився лікар.

— Ні, за столиком праворуч від мене її прапраправнучка... Шльондра, яку

світ не бачив. Все не дочекається, коли стара віддасть Богові душу, бо спадок залишиться чималий і практично весь дістанеться їй.

Шойман знову боязко подивився на стару, але переконавшись, що вона й цього разу нічого не почула, перевів погляд на спадкоємицю. Дівчина була красунею: чорняве хвилясте волосся, правильні класичні риси обличчя і сліпучо-біла посмішка, яку вона час від часу дарувала своєму співрозмовнику.

— Чому ви її так назвали? — запитав доктор.

— Можете викликати мене на поєдинок, — іронічно відповів той.

Шойман байдуже махнув рукою.

— Шльондра то шльондра...

— Її грав кожен, в кого стоїть і є гроші!

— Послухайте, пане Цахере!.. Ми говоримо все-таки про жінку!

Обличчя віденця почервоніло від обурення.

— Гаразд.

Співрозмовник виставив уперед долоню, намагаючись втихомирити цим жестом доктора. Той нервово ухопив склянку з коньяком і випив його одним вправним рухом.

— Наполеон нас порятує, — вдруге озвалася пані Танатович, — Наполеон шляхетний лицар і не дасть Польщі загинути.

— Наполеон давно помер, люба пані, — буркнув Цахер, — навіть для вас і для Польщі...

— Чому ми прямуємо до Станіслава? — запитав доктор, щойно пані Танатович від них відвернулася. — І як ми звідти потрапимо до Відня? Ви обіцяли все пояснити.

— Звісно, пане докторе. Можете не турбуватись, ви заплатили свої гроші

недарма. До речі, ось розписка, що я їх отримав, а отже й свідомий своїх зобов'язань.

Чоловік сягнув рукою до внутрішньої кишені і дістав звідти складений удвоє папір.

— Прошу.

Лікар пробігся поглядом по рівних рядках.

— З цим зрозуміло, — кивнув Шойман і заховав документ.

— Тоді перейдемо до основного. За дві години ми будемо в Станіславі, де ви та інші пасажери цього потягу поселитесь в найкращих номерах готелю «Брістоль». На відпочинок матимете рівно добу, до наступної ночі. Тоді вас буде запрошено на прощальний бенкет, де ви зможете зустрітися з самим графом фон Шуленбургом...

— Гадки не маю хто це, — перебив доктор.

— Граф фон Шуленбург — це той, хто вигадав спосіб врятувати вас від російського потопу. Зберегти ваші вуха для високої музики, очі для розкішних палаців, а всі ваші чуття для епохи, яка невдовзі загине тут, але, маю надію, збережеться в Австрії. До Відня ви, пане докторе, та всі, хто зараз в цьому потязі, вирушите на дирижаблі. Одна ніч польоту, і ви у столиці.

Очі доктора округлилися.

— На дирижаблі? Ви жартуєте? — запитав він.

— Аж ніяк. На землі починається війна, отже треба пересуватися над землею.

Шойман не міг повірити. Так, він чув про ці літаючі кулі та літаючі сигари, але ніколи їх не бачив, не те що не літав.

— А це безпечно? — стривожився доктор.

— Абсолютно, — запевнив Цахер, — «Саубха», так називається дирижабль

графа фон Шуленбурга, вже не вперше долає таку відстань. Щоразу вночі і щоразу успішно.

— Чому вночі? — запитав лікар.

— Вдень дирижабль можуть помітити військові або поліція, — пояснив той, — тоді це буде його останній політ.

Доктор облизав пересохлі губи.

— Що ж, — промовив він хрипливатим голосом, — летіти — значить летіти.

— «Саубха» — надзвичайно комфортне судно, — запевнив Цахер, підводячись з-за столу, — ви й не помітите ночі, пане Шоймане. А вранці наступного дня вже питимете ароматну віденську каву. З цинамоном, як ви, мабуть, любите...

Лікар хотів заперечити і сказати, що не любить цинамону, але передумав. Цахер подався кудись за інший, столик, і доктору не спало на думку нічого іншого, як замовити ще коньяку.

— Йди до своїх курвів! — несподівано крикнула пані Танатович.

Цього разу вона привернула загальну увагу, і в якусь мить Шойман зловив на собі зо два десятка зацікавлених поглядів.

— Стара порхавка, — тихо промовив він і, не дочекавшись випивки, рушив до свого купе.

За дві години оголосили, що потяг прибув до Станіслава. Пасажири зійшли на віддалений перон, поруч з яким в темряві на них чекало декілька автомобілів. Невдовзі вони рушили нічним містом і зупинилися біля входу до готелю «Брістоль». Прибулих радісно привітав консьєрж і, не гаючи ані хвилини, вручив кожному гостю ключ від його апартаментів. Таким чином, вже за декілька хвилин доктор Шойман простягся на зручному ліжку чималого «напівлюкса». Його потурбував тільки порт'є, що приніс багаж. Лікар неохоче поплентався до дверей і, тицьнувши тому чайові, повернувся назад. Не роздягаючись, пасажир таємного потягу з насолодою дав хropaка.

Вранці доктор Шойман прокинувся у доброму гуморі. Відчинивши вікно, він побачив, що на вулиці починався дощ. Після декількох днів пекельної львівської спеки йому хотілося стрибати від радощів.

Швидко одягнувшись, він спустився вниз на сніданок, а тоді попросив у консьєржа парасоль і подався гуляти містом. Дощовий Станіслав нагадав доктору дощовий Відень, і якоїсь миті Шойман заплющив очі, уявивши, що насправді він десь на Рінгштрассе. Втім, коли й розплющив, то анітрохи не засмутився, бо в цьому місті йому також виявилось добре. Хіба що євреїв-торговців на центральній площі Станіслава було більше. Проте менше, ніж у Львові. І, як здалося Шойману, ціни тутешні гендлярі не завищували, лякаючи дикими москалями, що наближались зі сходу.

Торговців у всіх галиційських містах поліція зазвичай проганяла з центральних площ і вулиць, але тепер, коли імперія почала війну, поліціантам було не до них. Міщани скуповували все, що могли, а поліція та жандарми займалися, здебільшого, мобілізацією населення.

Доктор Шойман з приємністю розумів, що йому байдуже, скільки коштують сіль та борошно, адже завтра він буде у Відні, а там і поготів можна не перейматися такими дурницями. В своєму будинку на Картнерштрассе, подалі від цього провінційного божевілля, найперше, він доручить служниці приготувати для нього ароматичну ванну, а потім подати до кабінету справжній віденський сніданок. Вдень він провідає друзів і розповість їм за чаркою шнабсу про свої пригоди, а ввечері подасться в оперу.

Такі думки примушували його посміхатись. І схоже, він був єдиним, хто посміхався в цей дощовий день, мабуть, в цілому Станіславі. Хоча, ні... Решта втікачів зі Львова також могли б зараз посміхатись.

Ввечері, о десятій годині, доктор Шойман одягнув свій найкращий костюм і спустився до бенкетної зали готелю. Біля входу його зустрів усміхнений кельнер і запропонував вина. З радістю взявши бокал, доктор глянув на присутніх, а ті, в свою чергу, дружно звели погляди на нього. Струнний квартет в глибині зали щойно закінчив якийсь урочистий вальс і серед тиші почувся старечий голос:

— Ось знову той, що з курвами волочиться!..

Авжеж! Куди без пані Танатович! Вона сиділа на стільці досить далеченько від входу, і залишалося тільки заздрити, що в такому віці стару ще не підводив зір.

— Бабусю, заради Бога, припиніть! — почувся розпачливий голос її спадкоємиці.

На щастя, музиканти зрозуміли, що варто вступати знову і швидко розпочали новий вальс, порушивши незручну тишу. Шойману нічого іншого не залишалось, як відійти убік і пити своє вино.

Спадкоємиця пані Танатович з винуватим виглядом підійшла до нього.

— Пробачте, прошу вас, — сказала вона, — моя родичка вже в досить поважному віці і не завжди тямить, що говорить.

— Пусте, — усміхнувся той, — я добре розумію такі речі. Я лікар... Мене звати Пауль Шойман.

— Домініка Ліновська, — відповіла вона, — а пан справді лікар?

Спадкоємиця чомусь перепитала з такою цікавістю, мовби Шойман виявився факіром або ковтачем ножів.

Чоловік підтвердив.

— А чим саме займаєтесь? — вирішила уточнити Домініка.

— Лікую шкіру...

— Як цікаво, пане Шоймане!

Лікар по-дурному всміхнувся, гадки не маючи, що відповідати на такі слова. На щастя в залі несподівано залунали гучні оплески музикантам. Таким чином квартет урятував його вдруге за вечір.

Час від часу прибував хтось новий, так само зустрічався зніжковілим поглядом з присутніми, брав бокал з вином і відходив убік. Більшість насправді добре знали одне одного і за інших обставин, десь посеред міста чи в якому-небудь локалі, радо б теревенили про все на світі. Але зараз

кожен волів мовчки поглинати вино та рештки кисню, якого в цій залі ставало дедалі менше і вже відчувалась духота.

Так, мабуть, випадково зустрічаються знайомі в лихварському будинку чи в борделі. Залишається тільки змовницьки кивнути один одному або стримано посміхнутись, тим самим домовившись про взаємну мовчанку. Звісно, ці заможні постояльці люксового «Брістолю» більше раділи тим, кого бачили вперше.

Доктор Шойман упізнав президента Львова, Йосифа Нойманна, і директора оперети, Франца Геллера. Обидва були з сім'ями, а їхні дружини з маленькими стриженими песиками. Неподалік від них стояв директор львівської поліції Вільгельм Шехтель. «Он які люди тікають, — подумалось доктору, — а Нойманна і Шехтеля навіть не зупиняє те, що у Відні їх обох, найпевніше, заарештують. Причому, директора поліції чекатиме трибунал. Отже, справи у Львові дуже кепські...». Серед інших були також два його колишні пацієнти, яких він колись рятував від псоріазу: банкір Давид Кац, віденець, як і Шойман, та ювелірний магнат Леон Шталь. Обидва, звісно ж, вдавали, що не бачать доктора. Віденець затято смалив сигару, а Шталь безперервно підносив до світла склянку з вином. Що він там досліджував, було відомо тільки йому, бо зазвичай кольори вина вдається розгледіти одразу.

Видно було також вже знайомі постаті фотографа Заклетського та Генріха Цахера. Обидва з'являлись то тут, то там, весело перемовляючись з присутніми, вочевидь для того, щоб якось розрядити атмосферу.

Втім за них це поступового робив алкоголь. Після другої-третьої склянки львів'яни почали впізнавати один одного, а деякі навіть вирішили привітатись і розпочати розмову.

— Можна вас попросити дещо, пане лікарю? — озвалася Домініка, коли оплески затихли.

Шойман помітив, що на її обличчі з'явився сором'язливий рум'янець.

— Звичайно, я до ваших послуг, — відповів лікар.

— Я вже рік мордуюся бородавкою, все ніяк не можу позбутися. А вона велика й болюча... — промовила Ліновська, — чи не могли б ви якось

поглянути?

Попри те, що бородавки були безперечно його фахом, доктору Шойману стало неприємно. Отже, на іншу зацікавленість своєю персоною він не заслуговує! Втім доктор запевнив, що спробує допомогти.

— Вона в дуже... особливому місці, — уточнила Домініка, перед цим завбачливо роззирнувшись довкола, аби переконатись, що ніхто, крім Шоймана, її не почує.

— Не турбуйтеся, паняно, я бачив бородавки в різних і часто досить несподіваних місцях, — відповів лікар, втомлено посміхаючись, — скажіть мені на вушко, де вона у вас.

Домініка зашарілась до краю.

— Зрештою, — промовила вона, — лікар як священник, правда?..

Шойман ствердно кивнув. Тоді Ліновська наблизилась вуста до його вуха і щось тихо прошепотіла. Від почутого в доктора пересохло в горлі. Хоч, здавалось, жодних несподіванок для нього бути не могло.

— То пан подивиться, — перепитала вона, не сміючи тепер звести на нього погляду.

— Обов'язково, — запевнив Шойман, — гадаю, найкраще це буде зробити в моєму віденському кабінеті.

Ліновська подякувала і повернулася до пані Танатович, бо та вже починала нову промову про те, що Наполеон врятує Річ Посполиту.

Зненацька з'явилася ще одна гостя. Це була молода чарівна брюнетка в елегантній дорожній сукні. З її появою більшість балачок нагло урвалися, і присутні, як чоловіки, так і жінки, прикипіли до неї очима. Жінка, проте, не розгубилася і відповіла чарівною усмішкою. Нова гостя відмовилася від вина, і, оскільки була без кавалера, то одразу декілька чоловіків наввипередки рушили до неї пропонувати кавалерські послуги. Найпрудкішим виявився фотограф.

— Моє шанування, пані! Дозвольте відрекомендуватись. — трохи

захекавшись, промовив він, — Алекс Заклетський...

— Емма Штайнер, — відповіла жінка.

Шойман був неподалік, тому розчув її ім'я.

— З дозволу пані, — галантно продовжив Заклетський, пропонуючи гості руку.

— Залюбки, — відповіла вона і рушила з ним у глибину зали.

Решта чоловіків, серед яких і доктор, спопеляли Заклецького заздрісними поглядами, але той нікого, окрім своєї чарівної супутниці, не помічав.

І нарешті, коли вже всі виснажились розмовами на штучні теми і було знищено більшу частину вина й закусок, до зали урочисто зайшли граф і графиня фон Шуленберг. Присутні радісно і з полегшенням зітхнули. Отже, їхнє чекання завершилось!

— Дорогі наші друзі, — сказав граф, — ми з графинею найперше просимо вибачення за те, що змусили вас так довго чекати. Річ у тім, що мені хотілося особисто перевірити готовність «Саубхи» до нашої нічної мандрівки. Графиня щоразу мене підганяла, нагадувала про вас...

— Але граф настільки ж відповідальний, наскільки і впертий, — підхопила дружина, — тому й не заспокоївся, доки не оглянув кожен гвинтик.

Вони з ніжністю подивилися одне на одного, і зал не втримався від оплесків. Подружжя Шуленберг були гарною парою. Графиня — вродлива жінка, граф — статечний чоловік, обоє були взірцем вишуканості та шляхетності.

— Однак тепер, — продовжив Шуленбург, — я особисто маю цілковиту певність, що нашу подорож не зіпсують технічні негаразди... Пані та панове, світ, до якого ми звикли, стрімко змінюється. Точніше, він тікає від нас, відходить щоразу далі на захід. Ми, на жаль, не можемо змінити обставини і зробити так, щоб старі цінності залишились в Галіції. Але ми можемо податися за ними слідом. Ми ті, хто залишався тут до останнього і тепер опинився в пастці військового стану. Порятунком з цієї пастки стане наша «Саубха»... Світ вже ніколи не буде таким, як раніше, але нам у ньому

все ще знайдеться острівець старої Австрії.

Знадвору стоять ті самі автомобілі... Вони відвезуть нас цього разу до таємного доку з дирижаблем. Це наші останні години в новому світі.

Розділ V

6 серпня 1914 року, о дев'ятій годині вечора, заступник директора львівської поліції Адам Вістович вийшов з приміщення Промислового музею, де в тісному кабінеті поруч виставкової зали вранці було вбито наглядача імператорського діаманту Фелікса Проймана. Розслідування смерті цього бідолахи можна було б відкласти, з огляду на тривожні вісті зі сходу, але зник сам діамант і навіть його копія. Зникнення родинної реліквії Габсбургів у Відні не подарують, навіть якби насувався другий потоп...

Адам Вістович почувався препаскудно, виглядав похмуро і смалив десяту цигарку за вечір. Він достеменно знав, що його шефові вже подзвонили з Міністерства поліції і наказали розплутати цю справу за лічені дні. Тобто знайти діамант і вбивцю наглядача. Директор поліції Вільгельм Шехтель найочевидніше не пішов сьогодні додому як зазвичай о шостій, а залишився, щоб дочекатися Вістовича. Йому потрібні новини, а новин у заступника не було...

Було відомо тільки, що вбивство сталося під ранок, можливо вночі. Діамант Габсбургів наглядач, швидше за все, віддав сам. Жодної свіжої подряпини на замках, яка би свідчила, що людина відмикає їх уперше, поліцейські не знайшли. Отже, це зробив Проймай. Провіреним рухом відімкнув і віддав комусь фамільний діамант імператорської родини. Після цього отримав кулю в потилицю... Поліцейські, що охороняли залу, стверджують, що до Проймана ніхто не заходив. Останнім візитером була пані Штайнер, але він проводжав її радісний та усміхнений. І що найдивніше, поліцейські не чули пострілу. При згадці про це Вістовича охопила злість. Як, чорт забирай, можна було не почути? Навіть якби охоронці були п'яні в дупу і спали, звук пострілу їх би розбудив. Але ті були тверезі і всі троє стверджували, що до ранку не стулили очей.

Та найгіршим було те, що всі нечисленні філери і комісари львівської поліції займалися тепер дизертирами, спекулянтами та москвофілами і доручити цю справу було нікому. Вістовичу доведеться розслідувати її самому і без помічника.

Заступник директора викинув недопалок і одразу ж запалив одинадцятку за вечір цигарку. «Це тебе вб'є, — пригадав він слова Бейли, — лікарі кажуть, що куріння дуже шкодить... Серце, врешті-решт, не витримає. Згадай випадок у Кракові». Вістович пам'ятав, як потьмяніло в очах і запекло в грудях під час сутички з цвітом краківського криміналітету на березі Вісли. Але це сталось більше десяти років тому, і з тих пір серце його майже не турбувало.

При згадці про Бейлу на душі в нього трохи потепліло. Скільки часу він її не бачив? Місяць? Два? Півроку?.. Востаннє бачились ще до того, як серби вбили ерцгерцога і всю імперську поліцію поставили на вуха. З тих пір Вістович не знає спокою, практично живе на службі, а Бейла ніколи не нагадує про себе першою. Треба навідатись до неї. Тим більше, що йому на стіл час від часу потрапляють доноси на москвофілів, які на своїх зборах закликають не лише допомогти російській армії звільнити Галіцію, але й гнати звідси жидів.

Вістович подумав, що йому нікуди поспішати, і сповільнив крок, заодно вибравши довший шлях. Замість пройти по бульвару і опинитись одразу на Академічній, де була Дирекція поліції, він повернув на Сикстуську. Минувши розкішний музичний магазин Гошелеса, поліцейський зайшов у тісний провулок, який виводив на вулицю Коперника.

Раптом все його єство пронизало тривожне відчуття, а в потилиці відчувся тупий нюючий біль. Роки служби загострили інтуїцію. Так буває тільки в одному випадку — коли за ним стежать... Головне зараз — не озиратись, а навпаки — підігравати. Передуючи дихання і кроки, щоб вони не зливались в одне і не заважали дослухатись довкола, Вістович вийшов з безлюдного провулку на Коперніка.

Біля повороту на Оссолінських Вістович зупинився, вдаючи, що з цікавістю розглядає вітрину мисливської крамниці. Насправді йому було байдуже до опудал тварин і новеньких рушниць. Двері крамниці були відчинені, і в їхній скляній шибі, наче в дзеркалі, було видно вулицю. Таким чином, Вістович міг, не озираючись, бачити людей позаду себе. Проте нікого, хто б стояв осторонь і спостерігав за ним, поліцейський не помітив.

Вістович дістав хустинку і витер піт з чола. Можливо, це йому здалося і насправді ніхто за ним не стежить, а це тваринне чуття вперше в житті його

підвело? Воно було б і не дивно, адже все місто охоплене параноєю. Чоловік заховав хустинку назад до кишені і рушив далі вздовж Оссолінських. Та щойно він пройшов не більше сотні кроків, як інтуїція озвалася знову. Цього разу Вістович вирішив діяти. Минувши Оссолінеум, поліцейський щодуху кинувся вбік, сховавшись за розкішним кущем акації, що ріс у кінці паркану. Тієї ж миті він вихопив з кишені свій браунінг і зняв його з запобіжника. Вгору від Оссолінеуму тягнулася стежка, яка впиралася в кам'яні сходи, що виводили до військових казарм. Якщо піднятися до них, то все внизу буде як на долоні, і рано чи пізно переслідувачі покажуться. Не роздумуючи більше ані хвилини, Вістович, як міг швидко, дістався сходів і піднявся ними на відкритий потужний майданчик, який прикрашала величезна кам'яна чаша посередині. Навряд чи хтось часто милувався цим творінням, проте за ним легко міг би сховатись дорослий чоловік. Вістович відчував, що мусить перевести подих, тому радо скористався цим сховком. Трохи віддихавшись, він перевіряв зброю і обережно визирнув з-за камінної декорації. На стежці і на сходах все ще нікого не було. Ніхто не з'явився там ані за п'ять хвилин, ані за добрих чверть години. Вістович почувався ідіотом...

Вже коли поліцейський вирішив повертатись униз і приборкати там свою параною, на сходах почулися обережні кроки. Вістович знову виглянув зі свого сховку, і його охопила шалена радість. Нагору обережно підіймався чоловік у цивільному, тримаючи в руках парабелум. Скрадаючись сходами, він плавно наводив дуло пістолета на кожен куц обабіч них і на кожен підозрілий пагорб, за яким міг би ховатись ворог. Одразу кидалося в очі, що рухи його були вправними і точними, як у майстерного розвідника.

Вістовичу було навіть байдуже, що це за тип і якого дідька йому треба. Поліцейський радів, що не підвело чуття... Він завмер, дослухаючись до кроків, які потроху наближались до чаші. Зараз найголовнішим буде вгадати, з якого боку той вирішить її обійти, справа чи зліва, а тоді зайти йому за спину, як у дитячій грі.

Нарешті чоловік з парабелумом опинився з іншого боку кам'яної декорації. Кроки на мить затихли, вочевидь, той зважував ситуацію. «Ну ж бо, сучий сину, — подумки звернувся до нього Вістович, — вирішуй...». Мовби почувши його, той почав обходити чашу. Рушив праворуч! Отже, поліцейському треба йти ліворуч від нього. Крок у крок, а потім трохи швидше... За кілька секунд Вістович побачив опонента перед собою. Той

ледве встиг повернутись до нього обличчям і звести на поліцейського здивовані очі, як той щосили вперішив його руків'ям браунінга по голові. Удар був страшної сили! Чоловік з парабелумом закотив очі і глухо впав на долівку.

— Алилуя... — полегшено видихнув Вістович.

— Ані руш! — ТІЄІ ж миті почулося в нього за спиною.

Аякже, чорт забирай! Вістович не подумав, що його супротивник може бути не сам. Залишалося тільки звести руки догори і поволі повернутись. Перед ним стояло ще двоє типів, один з яких тривожно позирав на неприємного колегу з парабелумом, а інший чомусь привітно посміхався поліцейському. Обидва тримали в руках пістолети.

— Жорстоко ви повелися з нашим другом, пане Вістовичу, — констатував усміхнений тип, — сподіваюся, хоч не проламали йому череп.

Чоловік говорив польською з ледь чутним акцентом.

— Ваш друг повівся б зі мною так само, — відповів поліцейський, опускаючи руки, — якби міг...

— Безперечно, — погодився той, усміхаючись ще ширше, — що вдієш, такі часи.

Вістович змовчав, чекаючи подальшої розв'язки.

— У мене до вас дружня пропозиція, Адаме, — продовжив його співрозмовник, несподівано назвавши поліцейського на ім'я, мов давнього знайомого, — мій колега подбає про того, кого ви так блискуче спроводили в нокаут, а ми з вами прогуляємось до найближчої кнайпи. Як вам ідея?

— Ніколи не відмовлявся від такої пропозиції, — відповів Вістович.

— От і чудово, — сказав той, ховаючи зброю, — як бачите, я вам довіряю...

Поліцейський також поклав свого браунінга до кишені.

— Після вас, пане Вістовичу, — мовив тип, пропускаючи того вперед, —

тільки ви знаєте, де тут пристойне місце з холодним пивом. Я ж, як неважко здогадатись, не львів'янин і тутешніх кнайп не знаю.

Поліцейський кивнув і пішов попереду. Відчувати, що озброєний ворог лишився за спиною, було неприємно, але якби його хотіли вбити, то вже б це зробили, а не пропонували перехилити по чарчині. Вони зійшли донизу і рушили до непримітної кнайпи навпроти Оссолінеуму.

Всередині було лиш декілька відвідувачів, які жадібно хлебтали пиво, вочевидь, зморені денною спекою. Вістович і його недавній опонент вмостилися за віддаленим столиком. Вони скидалися тепер на добрих знайомих, котрі вирішили зустрітись за чаркою після важкого дня. Ніхто б і не подумав, що якихось десять хвилин тому ці двоє тримали в руках зброю і ладні були пристрілити один одного.

— Що ж, до справи, пане Вістовичу, — сказав тип, щойно їм принесли два келихи пива.

— Пан знає моє ім'я, але сам не представився, — зауважив поліцейський.

— Даруйте, винен, — відповів той, — мене звати Ян Фірман.

— Радий познайомитись, пане Фірмане, — збрехав Вістович, будучи цілковито переконаним, що ім'я та прізвище вигадані, — ото ж, я слухаю, чим можу бути корисним.

— Гадаю, Адаме, ви знаєте про ситуацію на Східному фронті, — після короткої мовчанки продовжив Фірман, — і те, що складається вона не найкраще для армії Гінденбурга, також не таємниця. Будьмо відвертими, найближчим часом росіяни захоплять Лемберг, а потім і всю Галіцію. Це тільки питання часу.

Вістович мовчав, намагаючись зрозуміти, куди той хилить і що взагалі, потрібно від нього цьому типові.

— Та от, пане заступнику, коли ми... — тут він запнувся, але швидко виправився:

— Коли російська армія займе Львів, то, повірте, місто не стане трофеєм для генералів, а радше додатковим тягарем... Ви розумієте, про що я?

Фірман вдивився просто в очі співрозмовнику, але Вістович навмисне в цей час підніс до рота пиво і звів погляд кудись на бруднувату стелю. Він мовби остерігався, що той перетворить його на камінь, як Горгона Медуза, чи просто на купу лайна. Друге здавалось очевиднішим.

— Ви розумієте, що я маю на увазі? — повторив запитання Фірман, після того як поліцейський зробив добрячий ковток і поставив келих назад на стіл.

— Правду кажучи, ні.

Вістович знову збрехав. Насправді, він чудово розумів, що перед ним російський шпигун, який намагається його самого завербувати, але хотів потягнути час, щоб краще обміркувати своє становище і знайти вихід. Наступні слова Фірмана були цілком очікуваними:

— Що ж, я поясню доступніше, — сказав він, — Лемберг тільки видимо досі австрійський. Насправді ж місто майже повністю перейшло під нашу владу...

Шпигун більше не затирався і говорив прямо.

— Відданих нам людей можна зустріти в найнесподіваніших місцях. У Львові ми давно як удома, — чоловік не стримав задоволеної посмішки, — ще трохи, і ви все зрозумієте, пане Вістовичу. Своїх людей ми не маємо тільки в жандармерії і в тутешній поліції... Ось саме це ми зараз і вирішуємо з вами.

— Я не маю жодного стосунку до жандармів.

— Не клейте дурня. Зараз ідеться про поліцію, — Фірман трохи занервував, але одразу ж заспокоївся, — умови вам сподобаються, мій друже. До того ж ви... русин, чи не так?..

— Давайте детальніше про умови, — перебив його той.

— Оце вже краще.

Фірман і сам зробив ковток, а тоді продовжив:

— Я, либонь, не помилюся, якщо скажу, що в поліцейських зараз важкі часи. Правда, пане Вістовичу?

— Важкі часи зараз у всіх, пане Фірмане, — спокійно відповів його співрозмовник.

— Згоден, але поліцейським зараз особливо не позаздриш. До звичної роботи додалося багато іншої дурні. В місті побільшало спекулянтів і повій, з'явилися мародери, які тільки й чекають свого часу. Адже, не секрет, що багато львів'ян покинули місто, залишивши домівки порожніми. А що буде, коли сюди прийдуть росіяни?.. Я маю на увазі, що буде з тими, хто служив у поліції? Армія подбає про солдат і жандармів, а хто подбає про вас?

— Поліція дасть собі раду, — сухо відповів Вістович.

— Не смішіть, Адаме, — єхидно сказав шпигун, — армія відступає, а поліцію кидають напризволяще, зовсім не переймаючись долею тих, хто служив чесно багато років. Повірте мені, я вже не раз таке бачив. Чи ви хочете сказати, що маєте чіткі інструкції згори на випадок окупації?

— З міністерства поліції ми отримали всі необхідні вказівки.

Вістович збрехав утретє. Відень ними справді не цікавився.

— Гаразд. Тоді ви будете винятком, бо переважно в столицях рідко переймаються долями периферій. Принцип шахів, знаєте... Можна віддати пішака, щоб вигідніше розмістити дорожчі фігури.

— В ендшпілі пішаки відіграють головну роль, — чомусь вирвалось у Вістовича, — то в чому ж ваша пропозиція, пане Фірмане? І які ж умови? Ви чітко не озвучили ані першого, ані другого. Чи я прослухав?

— А я гадав, ви мене зрозуміли, — розчаровано сказав той.

— Даруйте, я виявився тупим.

— Судячи з ваших розслідувань, все якраз навпаки... Але гаразд, говоритиму ясніше: коли сюди прийдуть росіяни, ви і ваші люди збережете посади. Ви знали, що в Росії поліціантам живеться значно краще? А Львів

на той час буде російською територією. Зізнаюсь, кращої кандидатури на посаду директора поліції, ніж ви, в мене немає. І не буде ні в кого, запевняю. А щоб ви не сумнівались, то заробітню плату від уряду Росії можемо починати нараховувати вже сьогодні.

— А якщо все станеться не так? Якщо ваша армія так і не вступить до Львова? — поцікавився Вістович.

— Тоді просто залишитесь нашою людиною і будете отримувати ті самі гроші, які я обіцяв. Їх вам щомісячно платитиме, наприклад, наш консул.

— Про яку суму йдеться?

Фірман дістав з кишені блокнот і жалюгідний недогризок олівця. Ледь відірвавши погляд від співрозмовника, він вивів на листку число з чотирма нулями. Помітивши, що справив на поліціанта неабияке враження, шпигун відкинувся на спинку стільця і знову ковтнув з келиха, мов святкуючи перемогу.

— То як, ви згодні, пане Вістовичу? — запитав він.

— Припустімо, що так, — трохи подумавши, сказав той, — в такому разі, яким би було моє перше завдання?

— Щось не надто важке і ризиковане, — відповів Фірман, — скажімо, ви знайдете собі двох-трох надійних помічників і з їхньою допомогою передасте нам всю зброю з поліцейського складу. Собі залишите тільки те, що при вас.

— Тобто ви хочете, щоб я фактично роззброїв львівську поліцію?

— Не зовсім. Я ж сказав, що при вас залишається деяка зброя.

Фірман, помітивши сумніви на обличчі поліцейського, мовби ненавмисне постукав пальцями по відкритому блокноті з виведеною на листку цифрою. Втім, Вістович мовчав, і він вирішив дістати наступного свого козира:

— Як я сказав вище, пане Вістовичу, ми знаємо, що поліції зараз нелегко, — сказав Фірман, — а тут ще й ця бісова справа зі зникненням діаманта Габсбургів. Чи не так?

Йому знову вдалося вразити співрозмовника. Було видно, що Фірман почувається переможцем.

— Так от, пане заступнику, — продовжив той, не чекаючи відповіді, — як аванс можемо запропонувати розкриття цієї справи.

— Повернете діамант і вкажете на вбивцю Проїмана? — не повірив Вістович.

— Приблизно так. А точніше, віддамо в ваші руки вбивцю і вкажемо, де діамант. Як бачите, співпрацюючи з нами, ви не псуєте відносини зі своїм керівництвом. Якраз навпаки.

Фірман відчув, Що влучив у ціль якнайкраще, тому більше не запитував про згоду, а одразу перейшов до справи:

— Завтра о десятій вечора чекатиму вас на Янівському цвинтарі. Завдання пам'ятаєте, потрібна зброя.

— Цвинтар великий, — мовив поліціант, — де саме ви будете?

— Зі сторони жидівського кладовища, — уточнив той, — не запізнюйтесь.

З цими словами Фірман підвівся і, кивнувши на прощання, вийшов з кнайпи. Вістовичу не залишалося нічого іншого, як допити своє пиво і вчинити так само. Швидкими кроками він дістався до Дирекції поліції і найперше запитав у чергового.

— Пан директор ще тут?

Той заперечливо похитав головою.

— Не було від учора.

— Від учора? — здивувався Вістович.

— Так, бо вчора я також чергував і пана директора не бачив, — відповів він.

Вістович сердито вилаявся.

— А хто є?

— Тільки комісар Самковський.

— Ну хоч хтось, курва...

Він піднявся на другий поверх, де був їхній з Самковським кабінет. Той сидів за столом, на якому височіла гора паперів. Вістович пригадав, що сам звалив на нього справи усіх львівських москвофілів.

— І панові не спиться, шефе? — іронічно запитав комісар.

— Облиште все це гівно, Самковський, — заступник директора вказав нервовим жестом на папери.

Комісар з приємністю відірвався від роботи і навіть відсунувся на стільці подалі від столу. Ще з більшою приємністю він дістав з кишені портсигар і закурив. Робота остогидла йому настільки, що він навіть не запитував у шефа, чим спричинена така зміна його настрою. Адже ще вранці Вістович погрожував запхнути йому в дупу кожну не опрацьовану справу. Довелося сидіти допізна, щоб цих справ до наступного дня було якомога менше.

Вістович важко опустилвся на стілець і також закурив. Потроху кабінет наповнювався густим цигарковим димом, і невдовзі вони вже дивилися один на одного крізь синювату пелену.

— Завтра о десятій вечора будете мені потрібні, Самковський, — сказав шеф, — тому на роботу можете вийти пізніше. Маємо одну дещо... незвичайну справу.

— Nie ma sprawy, szefie[7], — як завжди в таких випадках відповів його колишній практикант.

Вістович вгледівся у його сутулувату худорляву постать. Самковський майже ніколи його не підводив. Але чи погодиться він на ризик тепер? Втім, такі часи, що вдієш... Люди не обирають епох. Епохи обирають людей.

— Мені потрібні особові справи всіх працівників Дирекції, — сказав Вістович, — від фельдфеблів до комісарів.

Самковський дістав з кишені ключа і поклав на стіл перед шефом. Комісар, до всього, відповідав і за поліційні кадри. Ключ від металевої шафи, в якій зберігались особові документи, він завжди носив при собі. В Дирекції цю шафу так і прозвали: «шафа Самковського».

— Скажіть черговому, щоб зварив мені кави, і можете йти додому, — наказав Вістович, запалюючи наступну цигарку.

Вони попрощались, і заступник залишився сам. Ночувати він збирався на роботі.

Наступного дня Вільгельм Шехтель, директор поліції, знову не з'явився. Стало також відомо про зникнення президента міста та ще декількох важливих осіб. Людей в поліції не вистачало, тож Вістович вирішив поки що цим не займатись. Хтозна, може найближчим часом президент та всі інші з'являться так само раптово, як і зникли.

О пів на дев'яту Вістович наказав двом комісарам, чиї особові справи він ретельно вивчав напередодні, якнайкраще озброїтись і вирушати з ним до Янівського цвинтаря. Ці двоє здавались йому надійними.

З боку жидівського цвинтаря на них вже чекав Самковський. Поруч з ним стояла продовгата чорна скриня, схожа на труну, на якій фарбою було написано «Отелло».

— Тут зброя? — запитав Вістович.

Самковський кивнув.

— А чому «Отелло»?

— Скриня з театру, — пояснив комісар, — в таких перевозять реквізит. Позичив, бо в поліції нічого підходящого не знайшов.

Заступник директора подивився на годинник.

— Година залишилась, — промовив він, — перевірте, чи ніхто за нами не стежить, і по місцях всі.

Всі, окрім Самковського, дисципліновано розійшлися. Вістович, мабуть,

вперше спостерігав таку злагодженість дій своїх підлеглих. Куди й поділися зараз пропиті й лінові поліціанти, яких не випхати було з кабінету. Невже тільки в таких справах львівська поліція може працювати як належить?

Заступник і комісар мовчки майже цілу годину смалили цигарки, сидячи на труні з написом «Отелло». Потроху спадали сутінки, але навіть о десятій, коли врешті з'явився Фірман з двома своїми помічниками, всі три постаті на тлі могил і надгробків було чудово видно.

Поліцейські підвелися і пожбурили недопалки за чиюсь родинну усипальню.

— Доброго вечора, панове, — привітався Фірман.

Шпигун знову приязно усміхався, і Вістовича вже починало нудити від його посмішки. Вони з Самковським буркнули щось у відповідь.

— Як справи? Як панство почувається? — лицемірно запитав Фірман.

Звісно, ніхто йому відповідати не збирався, та й він сам не чекав на відповідь. Діставши з кишені електричний ліхтар, Фірман утворив перед собою невелику світлову пляму і навів її на скриню. Навіть в темряві було помітно, як змінилася гримаса на його обличчі.

— Тваю мать! — вилаявся він замогильним голосом, — що це за жарти?

— Ніхто не жартує, пане Фірмане, — трохи здивовано сказав Вістович.

— Що це за напис на труні?

— Це не труна, а театральна скриня.

— А хто всередині?

Поліцейським почало здаватись, що російський шпигун трохи несповна розуму.

— Там нікого немає. В скрині лежить зброя, про яку ми домовлялись. Зрештою, зазирніть туди самі.

Фірман дістав пістолет і знаком наказав одному з підлеглих відкрити скриню. Той нахилився і підняв віко. Пляма світла ковзнула досередини, освітивши десяток старих гвинтівок.

Шпигун розсміявся.

— Даруйте мені, панове, — мовив Фірман, — часи зараз такі. Від будь-якої несподіванки чекаєш неприємностей. Але, бачу, ви людина слова, пане Вістовичу. Дозвольте запропонувати вам скромну оплату за сьогоднішній вчинок...

Фірман тицьнув йому декілька згорнутих банкнот.

— Цього вистачить хіба що моєму підлеглому, — відповів поліцейський, передаючи гроші Самковському.

— Он ви як, — здивувався Фірман, — скільки ж я буду винен вам?

— Мені потрібні не гроші, — Вістович намагався сказати це якомога твердіше, однак йому не вдалося, — під час вчорашньої розмови пан згадував про мою справу з діамантом Габсбургів...

— Ваша правда, — відповів той, — але, гадаю, буде справедливо, якщо сьогодні ми обмежимося тільки підказкою.

— Що ж, нехай буде так, — процідив крізь зуби Вістович.

— По-перше, цей діамант вже не у Львові...

Шпигун замовк на хвилину.

— Чудова новина. Оце і є ваша підказка? — скрививши усмішку, запитав поліцейський.

— Я сказав «по-перше», — нагадав той.

— А по-друге?

— А по друге, вбивця Проїмана також за межами міста, — холоднокрівно продовжив шпигун.

— Ви надзвичайно допомогли, пане Фірмане, — з їдкою іронією констатував поліцейський, — я, принісши вам усю зброю поліцейського управління, навряд чи заслуговую на таку щедрю віддяку, чорт забирай.

— Для розумного детектива, пане Вістовичу, яким пан без сумніву є, це дуже важливі факти, — відповів Фірман..

Хвилину подумавши, той погодився.

— Так, це заощадить зусилля і час, — промовив поліцейський.

Фірману така відповідь, схоже, припала до душі.

— Отже, я в вас не помилився, — сказав він, — по щирості, ми також шукаємо цей діамант і вбивцю Проймана, але, на жаль, знаємо не все, хоч і багато. Проте, як бачите, готові з вами ділитися фактами, які нам відомі.

— І все ж, я волів би, щоб ці факти були більш значущими, — зауважив Вістович.

— Наступного разу так і буде, — пообіцяв шпигун, — якщо звісно виконаєте наступне завдання так само блискуче, як і це.

Фірман наблизився до нього і продовжив упівголоса:

— За чотири дні до Львова прибудуть двоє сербів і росіянин. Їхні псевдо я вам повідомлю, пізніше. Ви заарештуєте їх, вони не чинитимуть опору. Після арешту того самого дня зустрінетесь з нашою людиною. Чоловік назветься Отелло...

Вістович ледь стримався, щоб не розреготатись.

— Саме так, Отелло, — цілком серйозно сказав Фірман, помітивши його реакцію, — тепер вам зрозуміло, чому мене так настрожила ця бісова скриня? Бачити труну з чудовим агентом — це занадто.

— Пригадую, Отелло наклав на себе руки. То ж ви були недалеко від істини, пане Фірмане, — раптом сказав поліціант.

— Про що це ви? — не зрозумів той.

— Сподіваюсь, у вас кращий псевдонім...

Фірман відчув, як в живіт йому вперлось дуло пістолета.

— Сучий ти сину, — прохрипів шпигун і смикнувся вбік, але було пізно.

Вістович натиснув на гачок.

Услід за цим, два постріли, один зліва, інший справа вклали на землю помічників Фірмана. Ті навіть не встигли вихопити зброю.

— Люблю Шекспіра, — холоднокровно сказав Самковський.

— Моя дружина колись грала в цій п'єсі, — тихо промовив Вістович і нахилився до вбитого Фірмана.

— Перевірте, чи ті двоє справді мертві, Самковський, — додав він уголос.

З-за надгробків до них вийшло двоє поліцейських з «манліхерами» в руках.

— Браво, панове, — комісар зустрів їх оплесками, — з такої відстані, в сутінках... Блискуче! Ви не залишили цим добродіям жодного шансу.

Ті щось коротко відповіли і запалили смердючі цигарки.

Вістович, між тим, підібрав ліхтар, який був у руках Фірмана, і обшукав кишені його плаща. Серед різноманітних дрібничок виявилось кілька документів.

— Схоже, Варшавське бюро Батюшина, — промовив він, розглядаючи криві кириличні літери, — яка честь...

— Яма для них готова? — сухо запитав Самковський у поліцейських.

Від цих слів Вістович здригнувся. Але що вдієш, іншого виходу в них немає.

— Може покладемо їх у цю скриню хоча би? — запитав котрийсь із них.

— Е ні, я взяв її в театрі під чесне слово і мушу віддати, — висловив протест комісар, — ховайте так...

— Обшукати перед тим як слід, — наказав Вістович, все ще вивчаючи знайдені папери.

За годину все було зроблено, і поліціанти повернулись на Академічну. Заступник директора відпустив усіх, а сам вмотивувався за столом і відкрив папку з проклятушою справою про імператорський діамант. Руки дрібно тремтіли, а спогади про пережите на цвинтарі не давали зосередитись. Врешті, Вістович не витримав і, підвівшись з-за столу, підійшов до шафи, де Самковський тримав різноманітний мотлох і якісь не надто важливі документи. Трохи там покопирсавшись, чоловік знайшов те, що шукав — пляшку «Waszewski», в якій ще лишалось трохи горілки. Без жодних докорів сумління заступник відшукав у кабінеті порожню склянку і вже збирався її наповнити, коли в двері постукали. Вістович злодійкувато поставив пляшку під стіл і сердито гукнув: «Прошу». В кабінет зайшов черговий і, виструнчившись, повідомив, що до пана заступника прийшли. Слідом за черговим зайшла Бейла. Жінка тримала в руках невеличкий пакунок і трохи винувато посміхалась.

— Пробач, що турбую так пізно, Адаме, — сказала вона, — вирішила тебе навідати.

— Щось трапилось? — запитав Вістович.

— Все гаразд, — поспішила заспокоїти його Бейла, — принесла тобі пиріжків. Ти, мабуть, давно не мав людської їжі.

Заступник директора зиркнув на чергового, який все ще з цікавістю тупцював при вході, і той миттю зник.

— Ти довгий час не заходив до мене. Вдома тебе також не було, от я і захвилювалася, — пояснювала далі вона.

— Це через цю прокляту службу, — відповів поліціант, — кудись пропав Шехтель, мушу бути за нього.

— Якщо я заважаю, то піду, — упівголоса сказала Бейла.

— Жартуєш?

Поліціант загородив собою вихід, мовби боячись, що вона справді піде. Він

забрав пакунок з їжею і провів її до старого широкого крісла, в якому любив відпочивати сам.

— Як ти дісталась сюди серед ночі? — запитав він.

— Домовилась з візником за півтори плати, — посміхнулась та, — кажуть, що єврейки діловиті й винахідливі. Як бачиш, так і є.

Вона замовкла й відвела очі. Вістович з приємністю вгледівся в її правильні риси обличчя і чудові лінії шиї та плечей. Бейла не старіла... Він знав її більше п'ятнадцяти років, і тепер його тягнуло до неї в п'ятнадцять разів дужче. В її темному волоссі, акуратно зібраному на потилиці, не було сивини, а кілька дрібних, ледь помітних зморшок біля глибоких чорних очей радше прикрашали цю жінку.

Вона була поруч з ним всі ці роки. Коли його ледь не виганяли з поліції і коли підвищували. Втішала і витягала з запоїв, коли того вчергове покидала дружина. Бейла ніколи не нав'язувалась, але завжди опинялась поруч в скрутні моменти.

Щось було не так цього разу. І не тому, що вона вперше прийшла до нього сюди, та ще й серед ночі. Раптом, придивившись уважніше, він помітив, що Бейла налякана. «Старий егоїст», — подумав про себе Вістович. Він пригадав, як нещодавно на будинках, в яких жили євреї, знову почали з'являтися образливі написи. Русини-москвофіли з войовничої гілки РНП[8], озлоблені польські робітники і ще чорт зна хто звинувачували їх у своїх численних бідах.

Поліціант підійшов до неї, взяв за руку і м'яко потягнув до себе. Сховавшись у його широких обіймах, Бейла раптом здригнулася від плачу.

— Все буде добре, — шепотів їй Вістович, вперше чуючи, як вона плаче, — все буде добре...

Бейла вже нікуди не пішла і задрімала в тому ж кріслі. Вкривши її старим коцом, заступник директора знову взявся до роботи. До справи про викрадений діамант Габсбургів вдень були долучені світлини, і Вістович розклав їх на столі півколом. Поруч лежав його записник, відкритий на чистій сторінці, і гостро заточений олівець. Поліціант, як завжди, збирався нотувати свої думки.

Найперше він пригледівся до положення тіла Проїмана. Убитий лежав на спині, широко розкинувши руки. Ноги були зігнуті і дещо неприродньо відкинуті назад. Так ніби перед смертю Проїмай просив у когось пробачення, стоячи на колінах. Може любовна помста? Зрештою, чому б і ні? Адже наглядач діаманту добре знав убивцю. Інакше як пояснити, що вони без жодного шуму опинилися вдвох у його кімнатці?

Якщо Проїмай і справді був у чомусь винен перед тією жінкою, то, мабуть, довго виправдовувався, але стримано, щоб його не почув поліцейський в залі. Аби бути переконливішим, став на коліна, проте, замість пробачити його, зневажена коханка дістала зброю і вистрілила йому в голову. А потім зникла, мов розчинилась...

Так само в поліції не змогли достеменно визначити, з чого ж стріляла ця ображена ревнивиця (якщо вбивцею все-таки була жінка, як вважав Вістовий). Найімовірніше, це був маленький пістолет, який можна заховати в дамську сумочку. Скажімо, бельгійський «клеман» або «байард». Можливо навіть дивакуватий французький револьверчик «голюа» чи який-небудь «велодог»... І наступна загадка: чому поліцейський в залі не почув пострілу? Припустімо, жінка накрила зброю подушкою, але ж навряд чи Проїмай спокійно спостерігав би за тим, як його збираються безшумно вбити. І нарешті, яким чином вбивця проникла в кабінет наглядача, а потім, бездоганно зробивши свою справу, зникла? Але навіщо їй діамант? Задля моральної компенсації? Чи, можливо, Проїмай був винен їй цілком реальну суму грошей? Ревнощі, змішані з боргами, кого-завгодно доведуть до безумства. Проти цієї отрути, як показував досвід, ще ніхто не знайшов дієвого засобу.

Треба ще раз обстежити помешкання Проїмана. Хтозна, можливо вдасться знайти яку-небудь деталь, яка розповість про його особисте життя і цим виведе, приміром, на його колишню коханку. Окрім того, Самковський вже безумовно поцікавився, чи були в нього борги. Вістович цього йому не доручав, але ж і добре знав свого підлеглого.

Для наступної версії заступник директора перегорнув нову сторінку. Він пригадав розстріляних сьогодні російських шпигунів і слова Фірмана про те, що діамант, як і викрадач, вже не у Львові. Цілком можливо, що все це було пустими балачками, щоб заохотити його до співпраці. Але якщо ні, то втрата фамільної коштовності Габсбургів, яку до того ж виставили з метою

зібрати кошти для армії, страшний удар по авторитету монархії. Найвигідніше це, звісно, росіянам. Можливо й убивця — агент російської розвідки.

Що робити в такому випадку, Вістович наразі не знав, бо навряд чи поліція зуміє позмагатися з «охранкою». Рішення він прийняв вже на світанку.

Розділ VI

«Саубха» справді перевершив усі сподівання пасажирів. Це виявився відносно невеликий, але надзвичайно комфортний дирижабль з просторою білою палубою і затишними каютами. Капітан, привітний сивобородий чоловік, зустрівши пасажирів на борту, повідомив, що дирижабль почне підійматися в повітря через півтори години, то ж за цей час він просить їх розпакувати валізи і розкласти речі в спеціальні шухлядки, оскільки при підйомі судно може злегка гойдатись. Все, як на звичайному кораблі.

Опинившись у своїй каюті, Шойман відчув себе значно краще. Тепер він переконався, що його не обдурили і гроші він витратив не дарма. Коли за півтори години доктор вийшов на палубу, то помітив, що настрої решти пасажирів також значно покращився. Той, хто понуро мовчав у «Брістолі», як, наприклад, його пацієнти, Давид Кац і Леон Шталь, тепер жваво про щось теревенили. Поряд з ними стояв чоловік років сорока, якого не було в Станіславі. Вочевидь, той приєднався до них вже перед самою посадкою на «Саубху». Президент Львова Йосиф Нойманн та директор опери Геллер також про щось розговорились. До них невдовзі долучився Шехтель, подружньому взявши обидвох за лікті, чим привернув їхню увагу. Складалося враження, що директор поліції збирався розповісти їм яку-небудь смішну бувальщину з поліційного життя. Судячи з того, як усі троє згодом гучно реготнули, так воно й було.

Шойман роззирнувся, шукаючи поглядом пані Танатович, аби триматися від неї подалі, проте стара вочевидь залишилась в каюті. Натомість, невдовзі на палубі з'явилась її спадкоємиця і з радісною посмішкою підійшла до нього. Цього разу доктор був радий її товариству і навіть уважно слухав різноманітні дурниці, якими вона щедро засипала свого мимовільного кавалера.

За хвилину пролунав дзвінок і прозвучала команда капітана скинути баласт.

Пасажири кинулись до відчинених вікон, щоб побачити, як віддаляється від них земля, але звісно ж там, за винятком декількох ліхтарів, панувала цілковита темінь. Дирижабль легко хитнувся і поволі став підніматися догори. Від незвички в Шоймана стерпли ноги і трохи запаморочилось в голові. Домініка міцно стиснула його руку і ледь чутно пискнула.

— Як добре, що я з вами, докторе, — схвильовано промовила вона.

— Все гаразд, люба панянка, — відповів їй той, — зараз минеться...

Останнє він сказав радше собі, аніж їй. Проте за мить усе справді минуло. Дирижабль, схоже, набрав достатньої висоти і тепер легко плив у потрібному напрямку. Чути було, як запрацювали двигуни.

— Ну ось, я ж казав, — бадьоро промовив Шойман.

— Невже ми справді високо-високо над землею? — сказала Домініка, недовірливо заглядаючи у вікно.

Звідти повіяв свіжий, навіть дещо прохолодний вітерець.

— Правдоподібно, що так, панянка, — посміхнувся Шойман, — ми в прохолодному небі, а внизу залишились усі ці розпечені війною і спекою міста. Всі ці бісові росіяни, москвофіли, терористи, спекулянти та інша нечисть. Увесь цей світ, який, здається, остаточно з'їхав з глузду.

Доктор не встиг домовити, як палуба засяяла ще яскравіше. Почулися звуки рояля, а до пасажирів хутко підійшли декілька усміхнених кельнерів, пропонуючи дорогі закуски та напої. Шойман взяв два бокали рислінгу. Вино було неперевершене, і це, здавалось, остаточно зробило його щасливим. На палубі поступово з'являлися інші пасажири, і доктор усміхався кожному з них. В цю мить він був навіть готовий розцілувати пані Танатович, не боячись, що та розсипеться, мов єгипетська мумія, але вона, мов це перечуваючи, і далі залишалась у своїй каюті.

— А що, коли ми з вами потанцюємо, докторе? — сказала раптом Домініка.

Шойман здивовано глянув на свою співрозмовницю. Вона розчервонілась, проте очей не відвела.

— Знаю, не личить запрошувати кавалера, — продовжила дівчина, — тому...

— Гарна думка! — несподівано навіть для себе вигукнув доктор, відставляючи вбік їхні бокали.

Шойман підійшов до неї ближче і гречно вклонився. Домініка відповіла реверансом. За мить вони вже кружляли в легкому вальсі, і згодом до них приєдналися граф та графиня Щуленбург. Ще за хвилину з'явилася третя пара — Емма Штайнер та сьогоднішній незнайомець. Цю ідилію вальсу час від часу порушувало тільки коливання «Саубхи». Воно було хоч і не сильним, проте від того кавалери тупотіли, шаркали ногами і ледве втримувались, щоб не впасти на своїх партнерок.

Після танцю, коли доктор допивав рислінг, партнер Емми Штайнер підійшов до нього, щоб представитись:

— Ми здається єдині тут незнайомі між собою, — сказав незнайомець, — мене звати Ерік Міллер.

— Пауль Шойман, — відповів доктор, — я лікар, а ви?

Він здивувався своїй прямоті й розкутості, які невідомо звідки взялися. За інших обставин доктор би радше сам чекав такого питання від співрозмовника.

— Я підприємець, — відповів Міллер, — мені належить частка тютюнового виробництва в Винниках. Точніше, належала. Встиг продати свої акції. Вистачило акурат на цю мандрівку і на те, щоб почати якусь невелику справу в столиці.

— О, то ви знавець тютюну? — запитав доктор, подружньому вдаривши того по плечу.

— Виходить, що так.

— А я поціновувач. Кілька років смалю ваші «Papierosy Lwowskie», — засміявся Шойман і, діставши з кишені портсигар, продемонстрував тому рівенький запашний ряд цигарок.

— Тут, на жаль, не можна, — трохи злякано нагадав Міллер.

— Звісно, я пам'ятаю, — сказав доктор, ховаючи портсигар до кишені, — над нами величезна газова куля. Одна іскорка, і нам усім кінець...

— Пропоную випити за гарне знайомство і цікаву бесіду, — мовив підприємець.

Чоловіки взяли нові повні бокали.

— Чи не пора знову до танцю? — запитав Шойман, почувши вступні акорди нового вальсу.

Міллер стенив плечима.

— Я не надто палкий танцюрист.

— Тоді, гадаю, ви не проти, щоб я запросив вашу чудову партнерку?

— Аж ніяк.

Доктор підморгнув співрозмовнику і рушив до Емми. Раптом він відчув, що ноги ледве слухаються, і довелося докласти чимало зусиль, щоб здійснити-таки свій задум. Після танцю стало зовсім зле. Шойман вже не міг стояти і тримався за стіну, щоб не розлягтися на долівці. Хтось підтримав його за лікоть.

— Здається, ви перебрали, пане докторе, — почувся збоку голос фотографа Заклетського.

— П-перебрав? — здивувався той, — та я т-тільки випив д-два бокали вина...

— Буває й таке, — відповів фотограф, — давайте я проведу вас до каюти. Пам'ятаєте, де вона?

— Звісно, я п-пам'ятаю де моя к-каюта! — розсердився Шойман і зробив спробу піти самотійно. Втім йому таки довелося скористатися підтримкою Флікса.

— Ось тут,— впевнено мовив доктор, зупинившись перед білими дверима з позолоченим номером «16», — д-далі я сам. Дякую!

Заклетський повернувся на палубу, а Шойман ввалився в каюту і одразу ж ліг на ліжко, вдихнувши приємний запах свіжої постільної білизни. Роздуми про те, як можна було сп'яніти від такої мізерної кількості рислінгу, доктор вирішив відкласти. Зрештою, мозок просто відмовлявся думати. Краще виспатись, як слід.

Шойман проспав, здавалось, не більш, як годину, коли відчув, що хтось тормосить його за плече. Доктор спробував відкрити очі, але це вдалося не одразу. Врешті, піднявши липкі повіки, він з жахом уздрів перед собою пані Танатович. Стрепенувшись, чоловік миттю відповз від неї якнайдалі, всівшись на подушку і підтягнувши під себе коліна.

— Чого вам? — запитав доктор, і голос його несподівано зірвався на фальцет.

Пані Танатович щось невиразно прошамкала і наблизилась до нього на крок. Шойман похолов від страху й огиди. Обличчя старої в світлі слабкого електричного ліхтарика, що висів у каюті, мало землянисто-зелений колір, як у мерця. На знекровлених устах з'явилася піна, а очі хижо заблискотіли.

— Не наближайтесь! — панічно заволав доктор і виставив уперед обидві руки.

Раптом пані Танатович посміхнулась і почала знімати з себе свій старомодний жакет. Доктор вибалушив очі.

— Е ні, стара курво! Чого не буде, того не буде, — застеріг він.

Проте її жакет за хвилину впав на підлогу, а сухі скарючені пальці взялися розстібати гудзики на блузці. Цього вже Шойман витримати не міг. Він зіскочив з ліжка і спробував кинутись до виходу, проте ті ж самі пальці несподівано вчепилися йому в плечі. Стара спритно підскочила і всілася йому на шию. Очманілий Шойман метався по каюті, а пані Танатович хихотіла і викрикувала якісь дивні слова незрозумілою мовою.

Врешті, зрозумівши, що вона так заїздить його до смерті, чоловік з силою гримнув нею об стіну. Стара здавлено крикнула і сповзла по його спині на

підлогу. Віддихавшись кілька хвилин, доктор схилився над її нерухомим тілом, намагаючись вловити в ньому ознаки життя. Проте дихання було відсутнє, пульс не відчувався, а колір обличчя пані Танатович став майже чорним.

Раптом Шойман зрозумів увесь жах свого становища. Всі бачили, як він добряче наліганий подався до своєї каюти. Тепер, коли тут знайдуть мертву стару, ніхто не повірить, що вона його домогалась, а доктор захищався. Швидше за все вирішать, що він помстився їй за образи в поїзді. Найгіршим було те, що доктор не встиг проспатися. Ноги все ще підгиналися, а в голові шуміло, і він ніяк не міг збагнути, що робити з тілом.

Нарешті в голові зародилася хоч якась думка. Шоймана спочатку кинуло від неї в холодний піт, але потім чоловік зрозумів, що нічого іншого не вигадає. Доведеться виконувати задумане...

Нахилившись над старою, доктор з відразою завдав тіло собі на плечі. Пані Танатович була легкою і кістястою, як висушена рибина, тому надмірних фізичних зусиль це йому не коштувало. Відчинивши двері каюти, чоловік вийшов у продовгатий коридор, що вів на палубу. В коридорі було одне-єдине вікно і, на щастя, ані душі довкола. Зібравшись духом, Шойман рушив до вікна і одним різким рухом його прочинив. З темної прірви за бортом на нього дихнув крижаний вітер і затріпотів спідницею пані Танатович. Доктор звівся навшпиньки і просунув тіло у вікно задницею вперед. Вітер вперто заштовхував стару назад на дирижабль, мовби відмовляючись допомагати злочинцеві. Після чималих зусиль Шойману врешті вдалося виштовхнути стару майже повністю, коли раптом сталося те, чого він аж ніяк не чекав. Руки пані Танатович ожили і міцно вхопили його за горлянку, а перед собою він побачив її перекошену від ненависті мармизу.

— Стара суко, ти жива! — закричав доктор, більше не дбаючи про те, що хтось їх помітить.

— Що ви там робите, чорт забирай?! — почувся голос капітана.

Він якраз обходив «Саубху», коли уздрів перед собою цю макабричну сцену. Шойман, відчуваючи, як очі вилазять йому на чоло, тепер вже робив

тільки відчайдушні зусилля звільнитися. Він втягнув пані Танатович назад на судно і намагався відірвати від себе її несподівано сильні руки.

Що було далі, доктор не знав... Коли він вдруге розплющив очі, то помітив, що знову опинився у своїй каюті, на своєму ліжку. Над ним простягалася біло-блакитна стеля, а праворуч відчувалася чиясь присутність. Повернувши голову, доктор Шойман побачив Алекса Заклетського.

— Доброго ранку, докторе, — похмуро привітався той.

— Ранок? — здивовано перепитав Шойман.

З каютного вікна справді лилося сірувате світло.

— Ранок, — повторив фотограф.

— Отже, ми у Відні?

— Аж ніяк. Ми досі над Карпатами.

В голосі Заклетського відчувалась деяка ворожість.

— Чому ж ми досі над Карпатами? — обережно запитав Шойман.

— А ви хіба не знаєте? — криво усміхнувся фотограф, — через вас, докторе.

— Через мене?

— Спробуйте пригадати вчорашній вечір, а особливо ніч.

Спогади виринули з протверезілої пам'яті і змусили доктора застогнати, як від болю. Він згадав пані Танатович, згадав, як намагався викинути її мертве тіло за борт, і згадав, як вона раптом ожила, вп'явшись руками йому в горлянку. Але як це могло спричинити затримку дирижабля?

— Краще ви мені все розкажіть, — попросив доктор, сідаючи на ліжку.

— Спочатку попрошу принести нам чогось рятівного, — подобрішав Заклетський і, визирнувши за двері, замовив кельнеру дві філіжанки кави з коньяком.

— Як почувається пані Танатович? — з тривогою запитав Шойман.

— Жива, — коротко відповів фотограф.

Доктор зітхнув з полегшенням.

— Добре, що не доведеться відспівувати яку-небудь панночку, — тихо промовив він.

— Про що це ви? — не зрозумів Заклетський.

Шойман відмахнувся.

— Неважливо...

Щойно кельнер приніс каву і коньяк, Фелікс почав розповідь:

— Почнімо з того, що вчора, перебравши рислінгу, ви вдерлися до каюти пані Танатович, замість своєї...

— Не може бути!

— Може, — заперечив Заклетський, — ваша під номером 6, а вам запрагнулось відвідати каюту за номером 16. В ній якраз і подорожує наша пристаріла дама.

— Який жах... — доктор схопився за голову, — чому ж в каюті нікого не було?

— Бо в цей час пані Танатович вийшла за природньою потребою до вбиральні. А оскільки її мучать жорстокі закрепи, то вона просиділа там близько години, — пояснив фотограф.

Обидва відсморбнули з філіжанок і трохи помовчали.

— Коли пасажирка повернулася, ви вже солодко спали в її ліжку, — продовжив Заклетський, — зір у неї поганенький, тому вона одразу вас не помітила. Пані Танатович почала роздягатися, щоб також вкластися спати, коли ж раптом...

— Годі, — перебив його Шойман, — далі я пам'ятаю.

Щоправда, він вирішив змовчати про те, як стара стрибнула йому на плечі і гарцювала на ньому, як молода вершниця на жеребцеві. Тепер це йому самому видавалося п'яною маячною.

— Як скажете, — відповів фотограф, — то з якого моменту продовжити?

— З моменту біля вікна, — здавлено сказав доктор.

— Відтоді, як ви намагалися скинути пані Танатович з корабля?

— Так, відтоді.

— Що ж, стара опиралася, як могла, але ви б таки здійснили свій задум, якби не завадив капітан. Втім, навіть йому виявилось непросто вас приборкати. Ви кудись тікали, несучи стару перед собою, мов дитину, а вона зі страху тримала вас за шию. Довелося залучити решту команди та навіть деяких пасажирів. І навіть тоді впоратися з вами вдалося не одразу.

Нарешті, коли ви вгомонились, пані Танатович привели до тями, а команда повернулась на свої місця, виявилось, що ми безнадійно збилися з курсу. Доки вас втихомирювали, «Саубху» віднесло вітром на три десятки верст на північ. До Відня ми прибули б удень, а цього допустити не можна. Тому й зависли над Карпатами. На щастя, гори унизу безлюдні...

— А коли вирушимо далі? — запитав приголомшений доктор. — Що каже капітан?

— Вирушимо, як тільки настане ніч, — відповів йому Заклетський.

Шойман визирнув у вікно. Попри те, що почувався він жахливо, краєвид унизу вразив його своєю красою. Поміж гострими шпилями Карпатських Горган пропливали білосніжні хмари. Декотрі з них час від часу огортали «Саубху», і тоді краєвид зникав, змінюючись суцільною білою пеленою. Проте так тривало недовго. Вітер одразу ж їх розганяв, і знову перед очима мимовільного спостерігача з'являлось полотно хвойного оксамиту ялин та смерек і вишиті на ньому стрімкі сріблясті лінії безумних карпатських рік.

Як сильно захотілося доктору опинитися там, унизу. Одиноким мандрівцем, як колись замолоду, простувати гірською стежкою, вдихаючи лісове повітря і радіти всьому, що трапиться на шляху. Галявинам і полонинам, потічкам і

водоспадам, загубленим колибам, де на цигарки у вівчарів можна вимінити смачну карпатську бринзу... Чому він не подався сюди, коли запрагнулось втекти з Лемберга? Тих грошей, що він заплатив Цахеру за місце на дирижаблі, вистачило б на чималий будинок зі слугами і кілька років безтурботного життя в цьому раю, що простягся під ними.

Здавалось, доктор зовсім забув, як ще вчора його тягнуло до рідного Відня. І що зі Львова він тікав від росіян... На щастя, ніхто тієї миті не нагадав Шойману, що життя у цих місцях украй важке. В будинках немає мармурових ванних кімнат, а по вулицях не їздять таксі й фіакри. Тут не влаштовують гучних прийомів у губернатора і затишних салонних посиденьок з фортеп'яно. Якби доктору про це нагадали, то він почувався б зовсім нещасним. Добре, що цього не сталося і приємні свіжі роздуми його дещо збадьорили.

— А як ви опинились в моїй каюті, пане Заклетський? — відірвавшись від споглядання краєвиду, запитав Шойман.

— Слід було наглянути за вами навіть після того, як ви заспокоїлись, докторе, — відповів той, — зголосився тільки я.

— Дякую, — мовив Шойман.

— Пусте.

— Як гадаєте, що мені робити далі? — після деякої паузи знову озвався доктор.

— Найперше, мабуть, вибачитись перед пані Танатович. Хоч, по-щирості, я впевнений, що вона про все забула, — сказав фотограф, — зрештою, стара навіть не усвідомлює, скільки втратила.

— Про що це ви? — не зрозумів доктор.

— Судіть самі, пане Шоймане, за місяць-два, може за рік вона й так помре. В найкращому випадку уві сні. На ранок її закоцюбілу дістануть з ліжка, обмиють, поплачуть і поховають. Як все тривіально! Не те що померти в польоті, як птаха, падаючи з вікна дирижабля...

— Nicht lustig[9] — буркнув Шойман.

Проте Заклетський таки пирснув зі сміху, але одразу ж заспокоївся.

— Даруйте, — поспіхом перепросив він, зрозумівши, що перегнув палицю, — після пані Танатович, гадаю, слід вибачитись перед капітаном...

— Словом, я мушу вибачитись перед всіма, — перебив Шойман.

— Як на мене, всі сприймуть це з гумором, от побачите, — підбадьорив його фотограф, підводячись з місця, — одягайтесь, а я підготую публіку. Все буде гаразд.

Заклетський мав рацію. Ніхто нічим не дорікнув доктору, незважаючи на те, що його нічні екзерсиси з пані Танатович усі, вочевидь, подумки засуджували.

Його зустріли з посмішкою, а капітан першим запитав, як він почувається, назвавши доктора при цьому «бешкетником». Складалося враження, що вночі Шойман просто утнув якусь невинну п'яну витівку, а не спричинився до того, що дирижабль прибуде до Відня на цілу добу пізніше.

— З ким не буває, — підморгнув йому Міллер, — хоч, зізнатися, ви нас дещо налякали, пане докторе.

— Ви також мене заспокоювали вночі? — через силу пожартував Шойман.

— О, так, — засміявся підприємець, — і, чесно кажучи, це було нелегко. Ви справжній Геркулес, скажу я вам!

Найбільше доктор боявся зустрітись поглядом з Домінікою. Проте, коли таки зустрівся, вона несподівано також йому посміхнулась і, наблизившись, тихо промовила:

— Вирішили мене звільнити від мого тягаря, пане Шоймане?

— Я... ні, зовсім... я... пробачте... — пролепетав він.

— Шкода, що не звільнили. Наступного разу таки виштовхайте її до дідька за вікно, — сказала Домініка зовсім пошепки, наблизившись ще ближче до нього.

Шойман з насолодою вдихнув її парфуми. Йому подумалось, що вчорашній вечір міг би закінчитись інакше. Скажімо, після танцю він провів би Домініку до її каюти, а потім, хтозна, чи не опинився б там з нею. Доктор мотнув похмільною головою, проганяючи хтиві думки. Чомусь саме з похмілля йому шалено хотілося жінку.

Втім, Ліновська, схоже, все зрозуміла. Таємниче усміхнувшись, вона запитала:

— Ви пам'ятаєте про мою бородавку, докторе?

Шоймана кинуло в жар. Він інстинктивно роззирнувся довкола, проте ніхто, крім нього, не почув цього питання.

— Не турбуйтеся, тільки ви знаєте, де вона в мене, — заспокоїла його Домініка.

— Так, пам'ятаю, — хриплувато відповів доктор.

— Несила терпіти до Відня, мусите глянути сьогодні.

— Сьогодні?

— Так, в моїй каюті. Я подам знак, чекайте...

З цими словами вона відійшла, глянувши наостанок йому увічі так, що доктор ледь не зомлів від пристрасті. Між тим пасажери знову взялися до розваг. Піаніст розпочав мазурку, кельнери заснували по палубі між присутніми, чоловіки затіяли гру в карти, а жінки завели безкінечні розмови про шалики і капелюшки. Словом, складалося враження, що затримка дирижаблю виявилась для них цілковитою дурницею, яка ніяк не вплинула на загальний настрій львівських втікачів. Або ж вони просто не дозволяли його зіпсувати перед прибуттям до Відня жодним обставинам.

Ніхто, звісно ж, не помітив зникнення Домініки і Шоймана. Ліновська непомітно для інших поманила його і пішла до своєї каюти. За кілька хвилин слідом за нею рушив доктор. Шойману довелося при цьому пройти повз пані Танатович. В цю мить він понад усе боявся, що вона зведе на нього свій порожній погляд і запитає, приміром, як той почувався після такої шаленої ночі. Втім, на щастя, стара, як завжди, мовчки дивилася

перед собою і не цікавилась нічим довкола.

Домініка вже була в ліжку, вкрита ковдрою і, щойно доктор зачинив за собою двері, рвучко її з себе стягла. Шойману сперло дихання — Ліновська виявилась зовсім голою. Побачивши його реакцію, Домініка засміялась:

— Що трапилось, пане докторе? Ваші пацієнти ніколи не роздягаються?

— Роздягаються, — відповів той, — але жоден з них мене так не збуджував...

— Достойна відповідь, — промовила та і провела рукою по своїх чудових стегнах.

— Де докладно у вас бородавка? — запитав Шойман, сам дивуючись своїй сміливості.

— Отут, — сказала Домініка і розвела ноги.

Доктор кинувся до неї, мов голодний вепр, і вп'явся вустами в її гаряче лоно. Ліновська застогнала, стиснувши голову коханця стегнами. Той шалено працював язиком, губами і навіть зубами. Врешті, відірвавшись, голосно видихнув і промовив:

— Немає тут ніякої бородавки.

— Знаю, дурнику, — засміялась Домініка і потягла його на себе.

«Ось вона, справжня нагорода за всі поневіряння», — подумав Шойман, відчувши; як проник у вологу жіночу середину. Трохи заважало черевце, але загалом він почувався відмінно. Ліновська прошепотіла щось непристойне для заохочення, і доктор щосили подався стегнами вперед.

Коли все закінчилось, в нього були причини гордитись собою. Домініка лежала вдоволена і з легким посміхом гладила йому плечі.

— Ти сьогодні значно краще поводишся, ніж минулої ночі, — раптом промовила вона.

Шойман стрепенувся. Проте Домініка й далі спокійнісінько усміхалась.

«Вочевидь, вона мала на увазі його вправу з пані Танатович в коридорі. Бо звідки ж їй знати, що відбувалось перед тим в каюті...», — подумав доктор і заспокоївся.

Коли вони повернулись до решти пасажирів, ті були знову зайняті розвагами і порожніми балачками. Власне тим, чим би займались, якби таки прибули до Відня. Тільки Міллер тримався дещо осторонь.

— Погляньте на них, — сказав той доктору, коли Шойман опинився поруч, — вони схожі на язичників, що галасом проганяють злих духів. Тільки для них — це духи нового руйнівного часу. Але хіба можна відігнати епоху, яка насувається?

Доктор з подивом подивився на нього. Той був чомусь блідий і нездоровий на вигляд. За інших обставин це б занепокоїло Шоймана, але тепер йому було байдуже. Спогад про Домініку потроху породжував нові хтиві бажання, і єдине, про що він зараз думав, це було її лоно.

Можливо, якби він, огорнутий пристрастю до жіночого тіла, не занедбав свій лікарський обов'язок, то зміг би якось вплинути на подальші події, що трапились на борту «Саубхи». Хоча навряд... В будь-якому разі вже за мить доктор Пауль Шойман забув про лоно своєї коханки, як і про всі інші лона світу.

Ерік Міллер вийшов на середину зали і, діставши з кишені пістолет, голосно промовив:

— Свято закінчилось, панове. Далі ми не летимо.

Пасажири сприйняли це як жарт, хоч і дещо грубуватий, а тому дружно зареготали. Перечекавши регіт, Міллер продовжив:

— Вирушаємо назад до Станіслава, капітане.

Регіт залунав знову. Тоді чоловік натис на гачок. Гримнув постріл, і віконне скло розлетілось на друзки. Після цього запанувала тиша, було чути тільки безпомічне тріпотіння осиротілої штори.

— Іменем імператора усіх заарештовано, як пасажирів нелегального летючого засобу, — промовив далі Міллер, — а декотрим з вас доведеться

відповідати і за дизертирство.

Чоловік виразно глянув на Шехтеля.

— Хто... хто ви... такий? — затинаючись сказав той.

— Я з Evidenzbureau[10], — сухо відповів той, — цього з вас досить.

На присутніх це справило більше враження, ніж навіть постріл. Тепер усі боялись не тільки промовити бодай слово, але й зрушити з місця. Натомість Міллер спокійнісінько всівся за стіл і поставив перед собою пляшку «мартеля». Кельнер тієї ж миті запопадливо підніс йому склянку, і певний час усі спостерігали, як він наливає в неї коньяк. Невдовзі підійшов інший кельнер, несучи в руках бульотку з чорною кавою. Після цього агент Evidenzbureau відклав убік пістолет і, не зводячи погляду з застиглої публіки, підніс коньяк до губ, проте не випив, а тільки вдихнув його аромат. Так само він вчинив і з кавою. Кельнери стали по два боки від нього, готові далі обслуговувати. Між тим Міллер сховав руку до внутрішньої кишені і дістав звідти сигару. Між глядачами, які ловили кожен його рух, пронісся легенький зойк.

— О, прошу вибачення, — спохопився він, ховаючи сигару назад, — я забув про заборону.

— Думаю, вам можна, — несподівано озвалася Емма Штайнер.

Міллер, як і всі решта, глянули на неї.

— Ні, правила одні для всіх, — заперечив він і, надпивши коньяку, продовжив:

— Капітане, ви чули наказ? До Станіслава.

Та перш ніж той встиг щось відповісти, жінка озвалася знову:

— Пане Міллере, а чи не здається вам, що при такій кількості розумних людей ми змогли б успішно домовитись?

Досвідчені підприємці, Кац, Шталь і Шуленбург, які за своє життя провели не один десяток ділових переговорів, дещо злякано покосились у бік Емми.

Проте жінка трималася впевнено, хоч може й дещо зухвало. Але як же, чорт забирай, їй пасувала ця зухвалість! Вона дивилася прямо на нього, дещо гордовито піднявши підборіддя, а на вустах її блукала затаєна посмішка.

Емма здавалась цілковито спокійною, тільки порухи грудей у занадто частому диханні виказували її хвилювання. Якщо Міллер і зауважив це, то тільки тому, що чоловічий погляд магнетично притягувало її декольте.

Він якомога спокійніше надпив кави і потягнувся за коньяком. В цей момент рука його зрадницьки затремтіла.

— Невже ваші манери настільки кепські, що розмовляючи з жінкою, яка стоїть, ви дозволяєте собі сидіти? — насмішкувато запитала Емма.

Міллер схопився на ноги.

— Жодних переговорів не буде, — різко відрубав він після цього.

Втім, сам того не знаючи, він вже потрапив у пастку, і становище його було безнадійним. Красуня вдала розчарування.

— Шкода, — промовила вона, — бо ви так і не дізнались, які в мене були аргументи.

— Що ж, — поспішив сказати той, — заради цікавості я їх вислухаю.

— На жаль, вони не для загалу.

— Он як?

— Проте я готова викласти їх вам наодинці.

На обличчі Міллера виступив піт. Він облизав губи і мовчки кивнув.

— Де вам буде зручно? — запитала жінка.

— В моїй каюті, — видихнув той.

Емма повернулась і рушила по коридору, а Міллер якимось безпомічно подався слідом. Коли вони вийшли з зали, серед присутніх і далі панувала мовчанка.

— Вона нас просто рятує, — першим озвався граф фон Шуленбург.

— Цікаво, що за аргументи в пані Штайнер? — спробував пожартувати Кац, але присутні тільки презирливо на нього глянули.

— Якщо вона вмовить його забути про свій обов'язок і летіти з нами до Відня, ми матимемо величезний борг перед цією жінкою, — сказав Шталь, — клянуся, у Відні я не пошкодую жодних коштів, щоб їй віддячити.

— Невже на судні зброя тільки в цього чоловіка? — сердито буркнув Цахер.

— Та ви що? — гаряче вимовив Шуленбург, ступивши кілька кроків до нього. — Опирайтесь закону? Та ще й збройно? Ви при своєму глузді?

Цахер не відповів, а тільки зневажливо відвернувся до простріленого вікна.

Минуло півгодини, проте Емма та Міллер все ще не повернулися.

— Може навідатись до них? — промовив Шехтель.

— Не слід, ви можете все зіпсувати, — заперечив хтось.

— Чого ж вони так довго? — сказав Шталь.

— Ви, якби опинились наодинці з такою жінкою, також би не поспішали, mon ami, — реготнув Кац.

Цей чоловік єдиний знайшов собі заняття. Увесь цей час він цмулив відмінний іспанський херес і тепер хитався навіть коли сидів.

— Стуліть пельку! — не витримав Шталь.

Кац у відповідь спробував підвестись, але граф фон Шуленбург став поміж ними.

— Панове, прошу вас, — сказав він, — не час і не місце.

П'яний дотепник, буркнувши щось нерозбірливе, знову всівся на своє місце.

Раптом у коридорі залунали кроки, і всі затамували подих. До зали увійшла Емма. Міллера з нею не було.

— Все гаразд, — спокійним голосом промовила вона, — ми домовились...

— Наша спасителько! — вигукнув Шталь.

Він підбіг до неї і, ставши на коліна, поцілував їй руку. Інші також не стримувались, і невдовзі довкола Емми утворився натовп галасливих і вдячних мужчин. Жінки трималися на віддалі.

— Уявити лишень, якби не ви, нам довелося б повертатись до Станіслава, а відтак і до Львова! І знову переживати ці жахи військового стану! — вигукнув директор опери.

— Ми всі ваші довічні боржники! — виголосив Шталь.

— Стривайте!.. — заволав раптом Кац.

Він був єдиним чоловіком, який не опинився в цей час біля Емми. Випитий херес міцно тримав його на місці. Всі повернули голови, побачивши, що той відчайдушно намагається звестися на ноги.

— Стривайте... — повторив він, щойно вдалося зберегти рівновагу, тримаючись однією рукою за стіл, а іншою — за спинку стільця.

— А де Міллер? — видихнув п'яний підприємець.

— В каюті, — трохи помовчавши, відповіла жінка.

— Що він там робить? — перепитав Шехтель.

— Сходіть і погляньте, — сказала Емма.

— Гаразд.

Директор поліції поволі вийшов із зали, мовби кожної миті готовий був послати до дідька цього Міллера і свою надмірну цікавість. Проте минуло не більше п'яти хвилин, як той повернувся блідий, наче смерть.

— Що сталося? — перепитали в нього одразу декілька чоловік.

— Він мертвий, — відповів Шехтель, виразно глянувши на Емму.

— Мертвий? — вжахнувся Шуленбург, — Але як? Що з ним сталося?

— Йому прострілили голову, — сказав поліцейський, — посеред лоба характерна дірка... Зрештою, запитайте про це в пані Штайнер. Гадаю, вона достеменно знає, що там відбулося.

— Щоб я пропав, коли чув постріл! — мовив Шталь.

— Пострілу справді не було, — погодились всі решта.

Пасажири «Саубхи» з острахом глянули на Емму. Чоловіки почали потроху відходити від неї, і вже за мить кожен волів триматися на відстані. Ніхто й гадки не мав, що робити далі, і жоден не наважився поставити їй прямого запитання.

Між тим почало сутеніти і от-от мала настати ніч. Слід було вирушати далі.

— Ось що, першим озвався Шталь, — нікому не буде краще, якщо ми й цю ніч провисимо над Карпатами. Прикро, що так сталося, я маю на увазі... випадок з паном Міллером, але... часи зараз такі. Словом, давайте забудемо про все і продовжимо нашу мандрівку.

— А що накажете робити з трупом? — втрутився капітан, — у Відні ви всі розійдетесь, а пан Міллер залишиться зі мною. Я, знаєте, проти такої компанії.

— Доктор Шойман минулої ночі, сам того не знаючи, мимоволі показав нам рішення цієї проблеми, — сказав. Шталь якимось приглушеним диявольським голосом, — тепер ми знаємо, куди можуть подітися небажані тіла...

— Що ви маєте на увазі? — перепитав доктор.

— Викинемо за борт цього мерзортника, — пояснив той, — він заслужив.

Незважаючи на те, що добровольці для такої справи знайшлися далеко не одразу, все ж о півночі тіло Міллера було викинуто в темну прірву ним же простреленого вікна. Слід було думати, що за декілька хвилин після цього

воно вже мирно спочивало десь посеред Карпат...

Гнітючу мовчанку перервав тільки голос капітана, який наказав рушати до Відня.

Розділ VII

Як і було домовлено, о півночі наступного дня Габор та Лайош прибули на острів Маргіт. Дмитров та консул також не запізнились. Щойно шахісти зійшли з човна на берег, як запримітили в темряві світло ліхтаря, а потім і дві сіруваті постаті. Вірні серби, вочевидь, також були десь неподалік і збиралися, як і минулого разу, пильно стежити за їхньою зустріччю.

Чоловіки наблизились один до одного і промовили навзаєм короткі привітання.

— Вдячний вам за пунктуальність, — сказав після цього Ніколаєв, — зізнатися, в нас небагато часу. До того ж поліція розпочала пошуки «острівного маніяка», про якого пишуть газети. Це завдає чималих клопотів. Шукатимуть довго, насамперед тому, що жодних маніяків тут немає.

В голосі консула відчувалося менше впевненості, аніж минулого разу. Угорці не відповіли, а тільки кивнули на знак згоди, що в цій історії головну роль зіграли журналісти з багатою уявою.

— Ось інструкції для прийому радіограми, — мовив Дмитров, простягаючи Габору запечатаний конверт, — сигнал надійде вранці о восьмій годині. Як ми говорили вчора, там будуть детальні координати місця посеред Карпат, під Унгваром. Щойно отримаєте їх, вирушаємо в дорогу. Зустрічаємось о десятій біля станції метро «Кодалі коронд».

— Як ви розумієте, панове, на той час ви вже повинні бути зібрані і готові вирушити в дорогу, — додав консул.

— В який спосіб ми дістанемось Унгвара? — запитав Габор.

— Поруч стоятимуть два автомобілі. Якщо захочете, можете кермувати тим, що поїде попереду, — відповів Ніколаєв, — за кермом другого буду я. Обожнюю цю справу.

Ще раз проговоривши план дій на ранок, чоловіки розійшлися.

О восьмій тридцять наступного дня Габор швидким кроком минув оперу і, перетнувши проспект Андраші, пройшов декілька провулків, опинившись на проспекті Ракоці, де зупинився біля телеграфного пункту. Телеграфіста на місці не було, і чоловік нервово постукав зігнутими пальцями по дерев'яному столі, за яким той мав би сидіти. Ніхто не озвався, тому Габор повторив свою дію. Нарешті з глибини кімнати вплив згорблений чоловічок.

— Телеграф з дев'ятої, — невдоволено сказав він.

— У вас відчинені двері, — різко відповів Габор.

— Це не означає, що в мене змінився графік.

— Мені терміново, — клієнт вимовив це якомога спокійніше.

— Що може бути термінового о пів на дев'яту? — єхидно запитав той.

«Не твоє псяче діло!» — ледь не вирвалось у Габора, проте, побачивши, що телеграфіст поволі всідається за свій стіл, вчасно стримався.

— Полковнику Альфреду Редлю, Лемберг, — сказав він натомість.

— Місто і прізвище... — буркнув телеграфіст, вочевидь вимагаючи повторити.

— Редль, Лемберг, — повільно, по складах продиктував Габор і поклав тому на стіл клаптик паперу зі змістом телеграми. При цьому клієнт інстинктивно озирнувся, хоч і був переконаний, що в таку ранню пору сюди ніхто, крім нього, не навідається.

Врешті, заплативши, він вирушив до свого будинку на вулиці святого Стефана. Прихопивши всі необхідні речі для тривалої подорожі, чоловік подався до найближчої станції метро. О десятій, як і було домовлено, Габор вийшов на «Кодалі коронд».

Два чорні «Адлери» неподалік він помітив одразу. За кілька кроків від них стояв Лайош, розгублено оглядаючи довкола. Габор підійшов ближче, і

вони привітались.

— Де ж росіяни? — запитав науковець.

— Думаю, десь неподалік. Як і серби, — відповів той.

Лайош роззирнувся ще раз, проте знову нікого не побачив.

Несподівано до них підійшли двоє незнайомців.

— Доброго ранку, — привітався один з них, і шахісти впізнали голос російського консула.

Грим і костюм були бездоганні. Угорці аж роти повідкривали від подиву. Очевидно, іншим незнайомцем був перевдягнений Дмитров.

— Прошу вибачення за цей маскарад, — знову сказав Ніколаєв, — але в нас немає вибору. Поліція та інші контори пильно за мною стежать... Ви отримали координати, пане Чемере?

Габор кивнув.

— Тоді не гаймо часу. До настання ночі маємо бути на місці, щоб ви зорієнтувались як слід.

Росіяни підійшли до одного з «Адлерів». Габор та Лайош — до іншого.

— По дорозі, біля Варошлігету, підберемо наших сербських друзів, пане Чемере, — промовив консул, — спочатку я поїду попереду, щоб їх не прогавити, а потім ви.

Той знову кивнув і завів двигун.

Така дальня дорога минула, на диво, легко. Після всього декількох зупинок, які зробили подорожні, щоб перепочити і залити в баки пальне, вони дістались передмістя Унгвару. Втім вирушили не до самого міста, а повернули звідти на схід. За півтори години Габор зупинив свій автомобіль поруч живописних руїн якогось давнього замку і дістав карту, лінійку, компас та інші необхідні знаряддя. Кілька хвилин вони з Лайошем перевіряли своє місцеположення і, зрештою, переконались, що знаходяться

саме там, де потрібно. Координати, які Габор отримав вранці, вказували саме на це місце.

Була дев'ята година вечора, і сутінки тільки ледь-ледь підступали. У Ніколаєва та інших залишалось щонайменше три години. Консул перебував у відмінному гуморі.

— Чи дозволите поцікавитись, на кого ми тут чекаємо? — користуючись можливістю, запитав у нього Габор.

— Не «на кого», пане Чемере, а «на що», — весело виправив його той.

— Он як? Тоді на що ми тут чекаємо? — в тон перепитав Габор.

Консул звів очі до неба, де багряніли продовгуваті стрімкі хмари в останніх променях вже зниклого за горизонтом сонця.

— На дирижабль, — промовив Ніколаєв, — координати, які ви вранці отримали радіограмою, передав капітан цього повітряного корабля. Я, на жаль, не зміг прибути до початкового пункту маршруту, тому попросив підібрати мене по дорозі. На думку капітана, саме тут найзручніше для цього місце. От і чекаємо...

Габор і Лайош здивовано глянули на консула, а той відповів, як їм здалося, дещо зверхньою посмішкою.

Невдовзі стемніло, і серби розвели під руїнами вогонь. Наближалась північ. Ніколаєв дістав з машини валізу і вдягнув рукавиці. Схоже, він був упевнений в пунктуальності капітана дирижабля, тому очікував появи корабля рівно о півночі, час від часу поглядаючи при цьому на годинник.

— Не забудьте про другу частину нашої угоди, пане Чемере, — нагадав він Габору, — мої сербські друзі повинні дістатись Лемберга.

Той відповів, що не забув. Консул знову звів очі до темно-зоряного неба, очікуючи, що от-от там з'являться вогні дирижабля. Втім, північ настала, а вогнів усе не було. Таким самим незворушним нічне карпатське небо залишалось і о першій годині, і о другій. Від доброго настрою росіянина не залишилось і сліду. Врешті, він понуро сів біля вогнища поруч із сербами. Надія на те, що дирижабль з'явиться цієї ночі потроху зникала, доки не

зникла остаточно, щойно над Карпатами зійшло сонце.

— Якого дідька, якого дідька, — бурмотів Ніколаєв, — чому не з'явився дирижабль?..

— Можливо, їх щось затримало, — обережно припустив Лайош.

— Або ваш друг невірно визначив координати, — різко обрубав той.

— Пане Ніколаєв, що завгодно могло трапитись в дорозі... — розпачливо сказав науковець, — думаю, корабель затримався і з'явиться вдень.

— Цей дирижабль курсує тільки вночі, — з ненавистю сказав росіянин, — якщо він затримався, то мусимо чекати наступної ночі.

Сказавши це, він вклався спати на задньому сидінні «Адлера». Габор і Лайош спробували прогулятися поміж руїн, але одразу ж запримітили, що серби пильно за ними стежать. Довелося відмовитись від цієї думки, щоб не викликати зайву підозру.

— Треба тікати звідси, — тихо сказав Лайош, — і плювати я хотів на винагороду...

— Не поспішайте, — відповів йому Габор, — втеча може не вдатися, і ми тільки погіршимо своє становище. Ці серби затяті і не зупиняться навіть перед убивством.

— Господи, — проскиглив науковець, — я ж казав, що не варто було зв'язуватися з цим Дмитровим.

Габор промовчав. Вони повернулись до свого автомобіля, де в наплічнику зберігалась нехитра дорожня їжа. Попри не надто приємні обставини, їсти все ж хотілося.

— Як гадаєте, цей дирижабль з'явиться? — розжовуючи бутерброд, запитав Лайош.

— Думаю, з'явиться, — вирішив заспокоїти його Габор, — найпевніше, він затримався через вітер. Або ж виникли інші обставини... А оскільки пересуваються вони тільки вночі, то й зависли де-небудь, чекаючи сутінків,

щоб вирушити знову.

— Добре, якщо так...

Вечір надходив повільно і нервово. Сонце ніяк не могло втиснутись за горизонт, і хотілось запхнути його туди силоміць. Коли врешті стемніло, консул знову витріщився в небо, як минулого разу. Збоку могло здатися, що він, пригадуючи гімназійну науку, намагається сполучити зорі уявними лініями, щоб вгадати серед них відомі сузір'я. Проте всі навколо знали, що Ніколаєв зараз плювати хотів на астрономію... Він все вдивлявся в темний небесний купол, очікуючи звідти спасіння від австро-угорських військових законів і опускав голову тільки тоді, коли стерпала шия.

Знову настала північ, і знову небо залишилось діамантово-порожнім, насмішкувато підморгуючи тим, хто внизу, крупними зірками. Ніколаєв багатозначно звів палець догори, вказавши ним на Велику Ведмедицю.

Габор затамував подих. Він приготувався доводити, що координати визначено правильно і якщо цей росіянин при своєму глузді, то його вдасться переконати, але раптом сталося дещо непередбачуване: Лайош зірвався з місця і кинувся навтьоки. Один із сербів, не вагаючись, вистрілив йому вслід, і бідолаха, вскинувши руки догори, впав на землю.

Габора охопила лютя. Сербі були просто перед ним. І коли він сам, вихопивши револьвера, двічі натиснув на гачок, обидва вони впали замертво так само, як і Лайош. Пам'ятаючи, що ліворуч від нього все ще залишались Ніколаєв та Дмитров, в яких, без сумніву, також була зброя, чоловік щодуху кинувся за «Адлер», яким керував позавчора. Як виявилось, досить вчасно: кілька куль просвистіли в нього над головою, а одна навіть обсмалила волосся. Все сталося зовсім не так, як він запланував, крім того, було до сліз шкода Лайоша, втім зараз лишалося тільки до крові кусати губи і відстрілюватись.

Росіяни ховались за іншим «Адлером». Чудові автомобілі за кілька хвилин вже були добряче понищені, однак з одного і з іншого боку продовжували безжально перезаряджати зброю.

Якоїсь миті все трохи стихло. Чому Ніколаєв і Дмитров перестали стріляти, Габор не знав, але сам вирішив ретельніше прицілитись. Видихнувши, угорець зробив постріл, і автомобіль навпроти спалахнув яскравим

полум'ям. Куля пробила бак з пальним. Не тямлячись від радощів, Габор вийшов зі свого сховку і, все ще тримаючи зброю наготові, підійшов ближче до вогненного «Адлера». Як виявилось, це було його помилкою...

Хтось ухопив його з-заду за шию і повалив на землю. Тільки тепер Габор звів очі догори, побачивши там освітленого ліхтарями дирижабля. По мотузковій драбині, що тягнулася з його борту, спритно ліз Ніколаєв, дочекавшись нарешті свого спасіння. Угорець зібрався з силами і востаннє вистрілив йому вслід. Звісно, з такого положення, влучити в консула він не зміг. Тільки корабель почав набирати висоту. Видно, капітан побоювався, що наступна куля може влучити в корпус. Втім, Габор більше не стріляв. Він сердито звільнився від рук Дмитрова, який тримав його вже не так сильно, відколи шеф опинився в небі, і звівся на ноги. Росіянин залишився на землі, не наважуючись встати. Габор звів на нього револьвер.

— Діамант, — проскиглив той, перехрестившись по-православному.

— Що «діамант»? — перепитав Габор.

— Нагорода, яку обіцяв консул. Камінь в мене в кишені, — розпачливо пояснив Дмитров.

— Падлюко, гадаєш, він замінить мені друга? — чоловік з боєм глянув убік мертвого Лайоша.

— Ні, звісно, пробачте... Тоді я його викину...

— Я тобі «викину»! Давай сюди!

Росіянин дістав з кишені й обережно простягнув йому коштовність.

— Не збирався я тебе вбивати, — мовив Габор, — ти потрібен.

— Кому? — запитав той, зводячись, нарешті, на ноги.

— Побачиш.

— Ви з імперської контррозвідки?

— Ні, з товариства орнітологів, — єхидно відповів Габор.

Дмітров болісно взявся за голову. Це ж треба! Для такої справи найняти агента Evidenzbiiro.

— Дай сюди руки, — наказав Габор, дістаючи з-за поясу кайданки.

Росіянин слухняно простягнув йому обидві кисті. Втім той, подумавши, використав тільки одну, пристебнувши його до сидіння наскрізь прошитого кулями «Адлера», за яким ховався ще кілька хвилин тому.

Підібравши з землі його пістолет, Габор наблизився спершу до вбитого Лайоша, а потім до сербів. Найпевніше, тіла доведеться залишити тут, щоб уникнути клопотів... Слід тільки забрати усі документи.

Габор зметнув рукавом з сидіння осколки лобового скла і сів за кермо. Намацавши ключ запалювання, він обережно його повернув і затамував подих. «Адлер» заскреготів і одразу ж замовк, після чого залунала добірна угорська лайка. За хвилину Габор повторив спробу, але все закінчилось так само.

— Може пальне закінчилось? — припустив Дмітров.

Угорець презирливо хмикнув, але вирішив перевірити. Виявилось, що той був правий. Заливши бак, Габор повернувся за кермо, і знову спробував завести двигун. Цього разу йому вдалося.

Ввімкнувши фари, він розвернув авто і вивів його на широку дорогу, що вела до Унгвара. Неквапно подолавши досить незначну відстань, вони в'їхали до міста. Тут Габор орієнтувався значно краще. За чверть години він зупинив «Адлера» біля головного постерунку поліції. Заспаний черговий довго не міг збагнути, чого від нього хочуть, доки Габор не відвів його вбік і тихо, щоб не почув Дмітров, промовив кілька слів. Після цього той миттю збадьорився і побіг дзвонити шефові. Ще до настання світанку росіянин опинився в одиночній камері, без шнурівок, поясу і краватки, як того вимагав регулямін.

О сьомій годині його розбудив Габор. Чоловік був поголений і мав на собі нову сорочку.

— Як спалося, пане Дмітров? — лицемірно запитав він, знаючи вочевидь, що той не стулив повік.

— Чудово, — буркнув той.

— Як гадаєте, консул ще в небі чи вже приземлився?

— Думаю, ще в небі.

— А куди прямує той дирижабль? До Варшави?

Росіянин, змовчав.

— Хоча ні, стривайте, Ніколаєв говорив, що не хотів би повертатись в Росію. Отже... До Кракова? Ні, надто близько. До Берліна? Надто далеко... До Відня?

Знову була мовчанка.

— Я запитав, чорт забирай, до Відня чи ні? — grimнув угорець.

— До Відня, — підтвердив арештований і нервово захитався на стільці.

Габор посміхнувся і закурив.

— Продовжимо, — сказав він, видихаючи струмінь диму, — сербів ми повинні були спровадити до Лемберга. Для чого?

Росіянин до крові закусив губу і почав хитатися ще дужче.

— Я вам дещо поясню, пане Дмитров, — стишив голос угорець, але від того став ще зловісніший, — триває війна, і нам цінна кожна година, без перебільшення... Тому відповідайте, йоб вашу мати! Так ви, росіяни, говорите?!

З цими словами він загасив недопалок цигарки на його носі. Дмитров щосили закричав і раптом впав на підлогу, б'ючись в жахливих конвульсіях. Обличчя його налилося кров'ю, а на губах з'явилася бридка піна. Габор сердито сплюнув і кинувся йому на порятунок. «Це ж треба, — подумав він, — щоб єдиний свідок виявився епілептиком». Дмитрову одразу ж викликали лікаря.

Габор вийшов з кімнати і, запаливши нову цигарку, нервово вдихнув їдкий

дим.

— Пильнуй його, — сказав він згодом черговому жандарму біля дверей, — я прогуляюсь...

Габор ледве дійшов до набережної, як отруйна міська спека погнала його назад до поліційного відділку. Щойно сховавшись від сонця, він витер чоло рукавом і найперше запитав, як справи в арештанта.

— Все гаразд, — заподливо сказав жандарм, — спить.

Габор зазирнув до кімнати. Той справді лежав на тапчані обличчям до стіни.

— А лікар де?

— Пішов.

— Сказав щось наостанок?

— Ні, нічого. Мовчки вийшов.

— Ніколи йому спати, — сердито сказав Габор і, зайшовши до кімнати, рушив до сплячого, — підводься, пане Дмитров!..

З цими словами, він потягнув його за плече. Чоловік перевернувся на спину обличчям догори. Тієї ж миті і Габора, і жандарма дрібно затрясло. Одного з люті, а іншого зі страху. Замість Дмитрова на тапчані лежав непритомний лікар в одязі росіянина. Бідолаха черговий вже був готовий до того, що його пристелять на місці, як пса, проте Габор тільки брудно його обізвав.

— Треба негайно дати телеграму до Львова. Це ти зможеш? — запитав він у жандарма.

Той з готовністю кивнув. Тоді Габор дістав з кишені блокнот і, видерши звідти чистий листок, швидко написав щось на ньому олівцем.

— Полковнику Редлю, — додав він, простягнувши йому записку, — мерщій.

Розділ VIII

О п'ятій ранку в Лемберзі на вулиці 29 Листопада крім Вістовича не було ані душі. Поліціант про всяк випадок роззирнувся довкола і зайшов у подвір'я старої вілли, що ледве виднілась за густим полотном покинутого дрімучого саду. Піднявшись сходами до кам'яного ганку, він став навпроти дверей. Перш ніж постукати, Вістович натиснув на чималу бронзову ручку, і, як не дивно, двері виявились незамокненими.

Всередині було темно, і поліціанту довелося запалити сірник, щоб побачити хоча б щось далі свого носа. Втім, як тільки дрібний вогник замиготів у його руці, з горлянки Вістовича вирвався хрипливатий крик. Попереду нього осяявся чийсь давно неголений писок. Сірник упав додолу і одразу ж загас, а поліцейський потягнувся за пістолетом. Втім довкола знову нависла темрява, тож куди стріляти, він і так би не знав, тому вирішив залишити «браунінг» в кишені. Окрім того, Вістович прийшов сюди з миролюбними намірами.

— Пане Редль? — обережно запитав у темряви гість. — Полковнику?

У відповідь, хтось соковито прочистив горло.

— Ні, не Редль, — пролунало згодом.

Раптом блиснуло світло електричного ліхтаря і змусило Вістовича зажмуритись.

— Курва! В очі нащо? — вигукнув він.

— Даруйте, — вибачились з темряви, і світло сповзло поліцейському на сорочку, — що вам потрібно від полковника?

— Мене звати Адам Вістович, я заступник директора поліції, — про всяк випадок вирішив представитись гість.

— Я знаю, хто ви, — відповів невідомий, — я запитав, на біса вам Редль.

— Якщо знаєте хто я, то розумієте, що справа таємна, — огризнувся поліцейський.

— А оце вже цікаво...

Чути було, як клацнув замок у дверях, і хтось увімкнув загальне світло. Перед Вістовичем постали троє. Один, той, що мав неголене обличчя, стояв зовсім близько до нього. Це був невисокий лисуватий ЧОЛОВІК з допитливими живими очима. Інші двоє трималися дещо позаду. Напевно, був ще хтось позаду, але поліціант вирішив не озиратись.

— Не турбуйтеся, пане Вістовичу, — несподівано примирливо звернувся до нього неголений, — все, що ви мені розповісте, піде вам тільки на користь. Натомість мовчання точно зашкодить.

— Чи можу я хоч би дізнатися, з ким маю справу? — якомога спокійніше запитав той, хоч було видно, що нерви от-от його підведуть.

— Звісно, але тоді шляху назад не буде, — попередив співрозмовник.

— У мене й так його немає, — відповів поліціант, озирнувшись на замкнені двері. Біля них справді стояв ще один учасник цієї сцени. Вістович цілковито був у їхніх руках.

— Мене звати Максиміліан Ронге, — представився нарешті неголений, — я полковник Генштабу. Віднедавна очолюю Галицьку контррозвідку.

— Стривайте, але ж контррозвідку очолює полковник Редль, — не стримався Вістович, хоча краще було б промовчати.

— О, то ви добре знайомі, — криво посміхнувся Ронге, — я замінив пана Редля на цій посаді, але полковник про це ще не знає... Місяць тому він переїхав з цього будинку в інший, а я, тим часом, замешкав тут.

Ронге вирішив запалити цигарку.

— А тепер кажіть ви, пане Вістовичу, що за справа у вас до полковника Редля? — запитав він.

— Віднедавна я розслідую викрадення фамільного діаманту Габсбургів...

— Знаю, з Промислового музею, — перебив полковник.

— Саме так. А також убивство наглядача, Фелікса Проймана. Все відбулося за досить дивних обставин...

— Редль допомагав у розслідуванні? — знову перебив Ронге.

— Ні, але я маю підозру, що вбивство і викрадення спланувала «охранка». Поліція не може протистояти російській розвідці, тому я прийшов до полковника за допомогою, — пояснив Вістович.

— Вам слід було добре подумати, перш ніж розстрілювати тих агентів, — помовчавши, сказав полковник.

Поліціант сердито вилаявся.

— Курва, якщо ви все знаєте, то на біса цей допит? — сказав він.

— Хоч якби ви цього не зробили, то не вийшли б звідси живим, — продовжив Ронге, не звернувши уваги на його репліку, — бо я б достеменно не знав, на кого ви погодились працювати. А трупи — найкращий аргумент. Трупам важко не повірити... Гівняні часи, трясця його матері.

— Гівняні, — зітхнув поліцейський.

— Ось що ми зробимо, пане Вістовичу, — Ронге смачно зробив останню затяжку і випустив з рота локомотивний струмінь диму, — ви підете-таки до полковника Редля, він оселився тепер на Погулянці, і перекажете йому все, що розповіли нам. При цьому, звісно, ані слова про нашу зустріч і про нас самих. Гадаю, це зрозуміло.

Той кивнув на знак згоди.

— Після цього знову повернетесь сюди, — додав полковник.

— Послухайте, пане Ронге, — не витримав Вістович, — я вже не в тому віці, щоб бути на побігеньках. Тим більше міністерство поліції вимагає закрити справу з діамантом в найближчі дні. Мені є чим зайнятися.

— Міністерство поліції може поцілувати вас в сраку, пане Вістовичу, — відрубав полковник, — в країні військовий стан, і ми будемо вирішувати,

чим вам займатись. Сьогодні вранці на ім'я Редля надійшло дві телеграми від нашого агента з Будапешту. Ми вчасно їх перехопили, бо наш полковник, як ви, мабуть, зрозуміли, виявився зрадником. Я, на жаль, не можу переказати зміст цих послань, скажу тільки, що ми всі тут сидимо на діжці з порохом. Тому робіть, що вам наказано... А щодо вашої справи, — Ронге трохи помовчав, — просто огляньте місце злочину як слід. Думаю, дещо залишилось поза вашою увагою.

— І ще одне, пане Вістовичу, — сказав полковник, коли вже той повернувся і зібрався йти, — те, що ви почули про колишнього начальника галицької контррозвідки... Про Редля, маю на увазі... Ми не можемо поки що відкрито назвати його зрадником, оскільки бракує доказів. Тому все, що я сказав про нього...

— Я не ідіот, пане Ронге, — відповів поліцейський і вийшов за двері.

Прохолодний ранок скрадався вулицею рештками нічного туману і першими, ще не палючими променями сонця. Вістович з приємністю вдихнув цю прохолоду і навіть вирішив не курити. Він знав, що протримається недовго, але поки що хотів удосталь надихатись свіжим повітрям.

Чоловік звернув на вулицю Потоцького і неквапно рушив убік костелу святої Магдалини. Прогулянка порожнім простором поміж двома рядами сонних львівських кам'яниць якнайкраще підходила для того, щоб зібрати думки і зрозуміти, куди йти далі. Разом з тим, Вістовича не залишало відчуття, що сьогоднішній день буде вирішальним. В цій диявольській шаховій партії, де йому відвели роль пішака, наставляв ендшпіль, і саме пішаки будуть вирішувати долю гри. Тільки треба зробити правильний хід...

Біля костелу думки вже було впорядковано і Вістович відчув, що тепер може запалити. Кілька хвилин повозившись з сірниками і цигаркою, він перетнув вулицю Сапєги і, пришвидшивши крок, подався Сикстуською вниз. За кілька хвилин поліцейський опинився біля Промислового музею.

Вістович вийшов звідти аж за три години, забувши всередині капелюх і тростину. Одяг його був помітно зім'ятий і брудний, як після добрячої бійки, проте поліцейський виглядав щасливим. Забувши про все на світі,

він чимдуж кинувся до будинку Дирекції поліції і тільки тут себе опанував. Вмостившись за своїм столом, Вістович розстібнув кілька верхніх гудзиків мокрої від поту сорочки і трохи послабив підтяжки від штанів. Все, чого він зараз хотів, — це склянку холодної води і побачити Самковського.

За хвилину принесли воду, а ще за півгодини з'явився комісар. Самковський останніми словами лаяв спеку і, привітавшись з шефом, заходився хлебтати прямо з графіну. Перечекавши цю мить, Вістович коротко запитав:

— Що нового?

— Щойно я підійшов до дверей того будинку на Оссолінських, як звідти винесли труну, — видихнув комісар.

— Емма Штайнер померла?

— Ні, померла її служниця, — відповів комісар, — пані Штайнер найпевніше кудись поспіхом виїхала. Коли всі подалися на цвинтар, я зайшов до її кімнати. Видно було, що речі постояльниці збирала поспіхом. Оскільки вона тільки винаймала це житло, то мала б забрати з собою все, натомість дещо залишила. Як на мене, якраз через поспіх...

— Що саме? — мовив Вістович.

— Переважно дріб'язок, але одна річ пана зацікавить, шефе.

Самковський дістав з кишені складений вчетверо листок паперу і, розгорнувши його, поклав на стіл перед шефом. Це був рукописний документ з трьома підписами і печаткою унизу. На папері лишилися вологі плями від поту Самковського, тому, попри цікавість, Вістович мусив долати в собі деяку огиду.

Документ засвідчував, що Емма Штайнер передає такому собі графові фон Шуленбургу через його довірену особу Генріха Цахера, в присутності нотаріуса з бюро «Блюмовський і Ко», грошову суму в розмірі дві тисячі крон, за що граф фон Шуленбург зобов'язується надати пані Штайнер транспортну послугу, а саме доставити її дирижаблем до Відня не пізніше 10 серпня 1914 року. Нижче зазначалось, що дата прибуття до столиці може бути скорегована з огляду на погодні умови або інші непередбачувані

обставини. Документ підлягав обов'язковому знищенню, щойно сторони визнають задоволеними усі взаємні вимоги. Далі був підпис Емми Штайнер, Генріха Цахера і нотаріуса разом з печаткою бюро «Блюмовський і Ко».

— Чудово! — Вістович сяяв з радості, — як добре, що вона забула цей папірець і не встигла його знищити. Цікаво тільки, що змусило її так поспішати?

— Можливо, ваш візит до неї? — припустив комісар.

— Точно, — шеф ударив долонею по столі, — ви мене приємно вражаєте, Самковський!

— І все одно, я не розумію, як це нам може допомогти, — сказав той, без упину витираючи хустинкою чоло, — ця краля, найпевніше, вже не у Львові. І якщо не в Відні, то десь у повітрі... До того ж у нас жодних доказів того, що саме вона причетна до злочину. Після того як пані Штайнер вийшла з музею, Проймай був живий.

— Все так, Самковський, — кивнув Вістович, — але пригадуєте, Фірман, який намагався схилити мене до співпраці з «охранкою», обмовився, що діамант вже не в Лемберзі? Отже, хтось мусив вивезти його звідси. Яким чином це можна було зробити, якщо віднедавна виїхати з міста наземним транспортом стало неможливо? Звісно, можемо припустити, що в них є свої люди серед наших військових, але чи не занадто ризиковано доручати їм таку справу? Простіше витратити дві тисячі крон і довірити діамант своєму агентіві.

— Отже, ця Емма працює на російську розвідку?

— Не виключено.

— Виходить, Проймана вбила також вона?

— Виходить так, комісаре.

— Але як вона це зробила?

Самковський забув про спеку і тепер просто витріщався на шефа, боячись

пропустити бодай слово.

— Я достеменно не знаю, але...

Вістович підвівся з-за столу і зачинив вікно, від чого в кабінеті невдовзі утворилося справжнє пекло, проте обидва поліцейських на це не зважали.

— Сьогодні я три години провів у тому проклятущому музеї і таки не дарма. Я обстежив кожен закуток, кожную шпарину в кімнаті Проймана, намагаючись помітити щось нове, чого ми не зауважили одразу. Врешті, хотів послати все до дідька, але раптом звернув увагу на шафу. Точніше, на її вміст.

Справа в тому, що всі речі там були просто ідеально складені. Проймай не справляв враження педанта і в своєму віці залишався холостяком. Книги, наприклад, були поскладені абияк, а в шафі чомусь зберігався ідеальний порядок. Все стало зрозумілим, коли я вигорнув із шафи увесь її вміст і уважно дослідив задню стінку...

Там виявився таємний хід, зроблений, вочевидь, недавно. Якраз перед тим, як було організовано цю благодійну виставку. Директора музею навіть не поставили до відома, видно, побоюючись, що той комусь про нього розповість. Думаю, хід зробили в цілях безпеки, адже справді було б дурістю зберігати таку коштовність в замкнутій кімнатці з одним-єдиним виходом.

Гадаю, наш дорогий наглядач чесно беріг цю таємницю і не розповів її жодному чоловікові, але не встояв перед жінкою. Тим більш такою, як Емма. Ви б її бачили, Самковський... Я б їй сам розповів що завгодно, а йшлося, вочевидь, про побачення. Пані Штайнер цікавив діамант, і вона прийшла за ним саме цим таємним ходом, Проймана ж цікавило її розкішне тіло. Вочевидь, кожен отримав те, що хотів. Тільки після цього Емма, наче самка богомола, вбила свого коханця. Далі вийшла так само, як і зайшла, через таємний хід... І оскільки двері, що були майстерно вирізані в задній стіні шафи, прочинялися всередину ходу, пані Штайнер з усією жіночою акуратністю склала одяг, який їх маскував. Я, мабуть, ніколи б не здогадався про цю обставину, якби не той ідеальний порядок, що панував у шафі... Вхід з іншого боку був через міський колектор, тож заховали цей хід більш, ніж надійно. Ось моя гіпотеза, Самковський, і я майже

перекоаний, що саме так і було.

— Припустімо, ви справді не помилились, — обережно зазначив той після короткої мовчанки, — але в який спосіб пані Штайнер, якщо це справді вона, скоїла вбивство? Я маю на увазі, чому не було чути пострілу?

— По-перше, допитайте ще раз поліцейських, які чергували там тієї ночі,
— відповів Вістович, — раптом вони таки були п'яні.

Самковський кивнув.

— А по-друге, якщо Емма Штайнер справді працює на «охранку», то її навчили там таких речей, про які ми тут, в поліції, навіть уяви не маємо.

Шеф прочинив вікно, але прохолодніше в кабінеті не стало.

— В будь-якому випадку сьогодні ця справа проясниться до кінця. Гадаю, не пізніше вечора я знатиму все в подробицях, — додав Вістович.

— До речі, шефе, мої філери упіймали одного з москвофілів, що писали погрози на будинку пані Бейли, — згадав Самковський, — взяли якраз у той момент, коли він виводив фарбою напис «жидівська курва».

— Допитали?

— Аякже. Цей писака виявився ідейним ватажком цілої групи. Вимагає відпустити його. Мовляв, без доказів не маємо права тримати.

— Нехай ще посидить.

— Але він верещить, як вар'ят, і погрожує розбити собі голову, якщо не відпустимо.

— Значить, йому дуже потрібно вийти. Очевидно, якісь невідкладні справи,
— промовив Вістович.

Самковський знизав плечима.

— Які невідкладні справи можуть бути в москвофіла і жидоненависника?
— запитав шеф.

Комісар вже повільніше витер чоло, мовби боючись порушити порядок думок усередині.

— Беремо їх усіх? — обережно запитав він.

— Ні, в жодному разі, — наказав Вістович, — відпустіть його і накажіть філерам простежити, куди він так рветься. Як тільки дізнастесь, миттю дайте знати мені.

Телефон задзвонив, коли було вже за північ. Вістович, якому вдалося поспати якусь годину, миттю зірвав слухавку.

— Погулянка, дім сорок, — почув він голос Самковського, — наш москвофіл щойно туди зайшов.

— Зараз буду! — відповів поліціант і, перевіривши набої в своєму «браунінгу», кинувся з кімнати сходами у вітальню, а звідти вибіг на вулицю, де стояв поліцейний «Roadster». Вскочивши в авто, він назвав поліцейському за кермом ту саму адресу, яку почув від Самковського, і водій миттю завів двигун.

Тільки коли вони рушили, Вістович згадав, що саме на Погулянку, 40 перебрався Редль, за словами полковника Ронге. Як несподівано замикалося це коло, і яка необачність з боку колишнього начальника галицької контррозвідки! Це ж треба призначити зустріч москвофілові у своєму будинку.

Вістович наказав зупинити авто біля брами Личаківського цвинтаря і далі вирушив пішки. Самковський чекав його в кінці вулиці Кохановського. Вілли Погулянки знаходились за кількасот метрів від них.

— Як наш москвофіл? — стишеним голосом запитав Вістович.

— Вже біля того будинку, — так само тихо відповів комісар, — але всередину не заходить. Видно, чекає на когось.

— Було б добре схопити їх на порозі. Якщо вони забарикадуються в тій віллі, ми до ранку їх не викуримо. Скільки тут наших філерів?

— Шестеро, — відповів Самковський.

— І нас двоє, разом восьмеро. Маємо впоратись.

Чоловіки обережно наблизились до будинку під номером сорок, і Вістович, щосили напруживши зір, розгледів у темряві самотню постать за декілька кроків від вхідних дверей.

— Досі чекає, нам пощастило, — прошепотів комісар.

— Головне, щоб їх виявилось не більше, аніж нас, — відповів шеф.

Проте невдовзі з'явилася тільки ще одна тінь, яка тихо привіталась з москвофілом.

— Беремо засранців, — посміхнувшись, сказав Вістович.

За кілька хвилин обидва вже були в руках поліції. Самковський наблизився до «тіні».

— Доброго вечора, добродію, — іронічно привітався поліцейський, — дозвольте поцікавитись, хто ви є?

У відповідь той промовчав.

— Документи давай, курва, — розлютився комісар.

Упійманий стрепенувся від такого контрасту в спілкуванні і потягнувся рукою до кишені. Самковський схопив його за зап'ясток.

— Вашу зброю я дістану сам, — промовив він.

Чоловікові не залишалося нічого іншого, як дозволити витягнути зі своєї кишені «наган», а потім так простягнути поліцейським паспорт. Розгорнувши складений вчетверо документ, Самковський одразу ж передав документ Вістовичу.

— Іван Дмитров, — поволі прочитав той, — ласкаво просимо до Лемберга. У вас була справа до полковника?

Росіянин вперто мовчав.

— Гаразд, запитаємо про це в самого пана Редля.

Дмітрова і вдруге спійманого москвофіла відтягли убік, а Вістович і комісар зайшли всередину вілли. Двері, на диво, виявились незачиненими, мовби хтось був навіть не проти їхнього візиту.

Полковник Редль сидів за столом у вітальні на другому поверсі. На столі перед ним лежав револьвер і диміла попільничка. Чоловік виглядав спокійним.

— Доброго вечора, панове, — першим привітався він.

— Доброго вечора, пане Отелло, — відповів Вістович.

Редль посміхнувся.

— Як багато ви знаєте, — промовив полковник.

— Навіть більше, ніж ви думаєте. Наприклад те, що ви чекали тут сьогодні ще двох поважних сербів. Не помилюся, якщо скажу, що це мали бути сербські терористи, так?

— Невпіймані залишки «Чорної руки», — кивнув Редль, — але їх убив агент Evidenzbiiro ще під Унгваром.

— Звідки така щирість? — трохи здивовано перепитав Вістович.

— Ви оточили будинок озброєними філерами. Що мені ще залишається, як не бути щирим перед вами? — розвів руками полковник.

— Що ці серби мали зробити у Львові? — продовжив допит поліцейський.

— Очолити місцевих москвофілів і розпочати диверсію в, тилу імперської армії, — відповів Редль і, трохи помовчавши, додав:

— Це все, що я скажу вам, пане Вістовичу. Якщо хочете знати більше, то деякі питання буду задавати сам.

Поліцейський вдивився в його спокійне, але схудле і вимучене обличчя. Багато років полковник керував східним напрямом імперської контррозвідки, і не раз доля їх зіштовхувала разом. Не в одній справі поліція допомогла Evidenzbiiro і навпаки. Але, видно, «охранка» вправно

зіграла на якихось таємних гріхах полковника, якщо зуміла завербувати таку крупну рибину, як Альфред Редль.

— Ви зрадник, полковнику, і зараз в руках поліції. Про що ви можете мене запитувати, окрім того, коли я передам вас в руки пана Ронге з усіма доказами, яких йому досі бракувало, щоб віддати вас під трибунал? — єхидно сказав Вістович.

— Наприклад, на яких умовах ви накажете філерам відійти від цього будинку? — мовив Редль.

— Вас рано чи пізно все одно розстріляють, навіть якщо ми вас відпустимо, полковнику, — нагадав поліцейський.

— Ви не розумієте, пане Вістовичу, — мовив той, — це принизливо, коли тебе ловить провінційна поліція, мов якогось волоцюгу. Я все-таки офіцер, який значну частину свого життя чесно служив Батьківщині.

Самковський невдоволено хмикнув.

— Ну, знаєте, шановний пане, ловили ми і не таких, — буркнув він.

— Є одна річ, варта того, щоб вас упіймала не львівська поліція, — сказав Вістович.

Редль вколов його уважним поглядом.

— Коли вас розстріляють, полковнику, або ви самі пустите собі кулю в лоба, вся нагорода дістанеться контррозвідці, — почав Вістович, — натомість, за поліцією так і залишиться нерозкрита справа з імператорським діамантом. Найпевніше, всю Дирекцію мобілізують і миттю відправлять на фронт, за особистим клопотанням імператора... В мене немає жодних сумнівів, що вбивство Проймана і пограбування — справа рук «охранки». Бракує тільки деяких деталей, щоб скласти всі мої здогади до купи. І, звісно, найважливіше: ви розповісте нам, де цей клятий камінь. Ось це і буде ціною вашої свободи, полковнику, хай навіть тимчасової.

— Я не маю наміру приховувати від вас будь-що з цієї справи, — відповів Редль, — «охранка» свого досягла: авторитету імператора завдано сильного

удару. Все решта для них — майже дурниці. То ж запитуйте, а я буду доповнювати ваші здогади.

— Гаразд, тоді почнемо, — мовив Вістович, — красуня Емма Штайнер, будучи вашою агенткою, познайомилася з Пройманом на виставці імператорського діаманту і так йому сподобалась, що чоловік необережно виказав їй величезну таємницю: в залі виставлено копію каменю, а оригінал заховано в його кабінеті. Проймай запросив її на побачення, розповівши також про таємний хід, пообіцявши, що вона потримає в руках справжню коштовність Габсбургів. Під час побачення Емма безшумно вбиває наглядача і через той самий хід зникає з місця злочину, прихопивши, зрозуміло, діамант. Потім купує квиток на дирижабль і спокійнісінько тікає до Відня. Так все було, полковнику?

— Не зовсім, — сказав Редль, — почнемо з того, що пані Штайнер не працювала на російську розвідку. Бачте, в покійного добродія Проймана була одна слабкість: він обожнював жінок. І, слід визнати, добре на них знався. Вмів бути гречним, цікавим, уважним, таким собі галантним лицарем з дамських романів. А найчарівнішим дамам він без жодного страху відкривав найсокровенніше: таємницю імператорського каменю. Навіть більше, Проймай дозволяв їм приміряти цю коштовність. Щоправда, за однієї дещо делікатної умови: його обраниця мусила бути при цьому зовсім гола, тобто на її тілі мусив бути лише діамант.

Вочевидь, пані Штайнер на це погодилась, оскільки того ж дня вирушила таємним ходом на побачення до старого пройдисвіта. Але чи то Проймай не розраховував на таку швидку її згоду, чи камінь, як подекують, переплутує час, але в ту мить у наглядача ще залишалась попередня коханка. От вона, пане Вістовичу, якраз і була російською агенткою.

— Як же звали цю особу? — запитав поліцейський.

— Домініка Ліновська, — відповів полковник, — можливо, ви навіть чули це ім'я. Вона спадкоємиця багатой, проте невмирущої родички... Отож, як я сказав, коли Емма дісталася таємним ходом до кабінету Проймана, там ще тривало побачення, і пані Штайнер стала мимовільним свідком усього, що там відбувалось.

Ліновська якраз була роздягненою і мала на собі діамант Габсбургів... Мені

розповідати далі?

Редль несподівано виглядав спантеличеним.

— Аякже, — в один голос промовили Самковський і його шеф.

— Забув сказати, окрім діаманту, Ліновська мала ще перстень на правій руці, — продовжив полковник, — він здавався трохи завеликий, а проте був зграбний і дуже гарний. Ніхто б не засумнівався у його призначенні, втім саме цей перстень і був зброєю агентки... У ньому встроєний крихітний пусковий механізм і каморка на один невеликий патрон. Фактично, перстень-револьвер. Вистрілити можна було раз, однак майже безшумно. І звісно ж, відстань до цілі мала б бути мінімальною, а краще стріляти і зовсім уприутул. Власне так і вчинила Домініка Ліновська.

Коли Проймау захотілося близькості, вона сіла на стіл і розвела ноги.. Він підійшов, проте агентка наказала йому стати на коліна і... пестити її язиком...

Редль кілька разів кашлянув, оскільки голос у нього почав хрипнути.

— Як тільки голова наглядача опинилась між її стегнами, Ліновська вистрілила, — після короткої паузи мовив полковник, — саме в цю мить і зайшла Емма. Ситуація, як ви розумієте, виявилась більш ніж пікантною. Стріляти Ліновська більше не могла, була зовсім голою, а між ногами в неї валявся мертвий Проймай. Лишалось тільки домовлятися... На щастя, пані Штайнер повідомила, що нічого не потребує, тільки попрощатись з Ліновською і побажати їй всього найкращого. Та ж, про всяк випадок, пригрозила їй, щоб мовчала. Річ у тім, що Емма планувала чимшвидше покинути Лемберг і вже мала заброньоване місце на дирижаблі, а допити в поліції затримали б її надовго.

Проте яким же, мабуть, було її здивування, коли на тому дирижаблі вона знову зустрілася з Ліновською. Щоправда, Домініка вже була одягненою, то ж можна припустити, що Емма її не впізнала.

— Коли вирушив той дирижабль і звідки? — не зауваживши жарту, запитав Вістович.

— Позавчора зі Станіслава, — відповів Редль.

— Пошліть когось дати негайну телеграму до Відня, — наказав він Самковському, — дирижабль — не голка. Знайдуть.

Той кивнув і вийшов з вітальні.

— Що Ліновська зробить з діамантом? — запитав Вістович.

— На борту буде один дуже поважний пасажир: колишній консул Росії в Будапешті. Йому вона й передасть ту коштовність, — відповів полковник. А він учинить з тим каменем так, як накажуть йому з Петербургу. Точніше, з Варшави...

Чоловіки на хвилину замовкли. Вістович сів навпроти Редля і підсунув до себе його попільничку. Неквапними рухами, в яких відчувались одночасно втома і задоволення, поліцейський запалив цигарку.

— Що ж, я дотримаю слова, — сказав він, — можете йти, полковнику. Цю партію вже зіграно...

Розділ IX

— Послухайте, пане Заклетський, історія цікава, але, боюся, надто неймовірна, — кумедний на вигляд редактор віденської газети «Erstaunliche Nachrichten»[11] відкинувся на спинку стільця і насмішкувато подивився на фотографа маленькими поросячими оченятами.

— Але ж ви навіть не дослухали, — запротестував той.

— Мені не треба чути все, щоб зрозуміти, що це якась нісенітниця. В кращому випадку — фантастика...

Через кожні два-три слова чоловічок навпроти зверхньо підхіхикавав, і за це Алексу хотілося вперіщити йому добрячого ляпаса, проте він стримувався. Вкрай була потрібна робота.

— Але фантастичні новини — це якраз ваш профіль! — сказав він натомість якомога привітніше.

— Безперечно, — погодився редактор, — але, дороженький мій, щойно закінчилася війна. Віденці втомлені та злі. В країні чорт зна що робиться...

Тому наше видання публікує виключно легкі цікаві історії, переважно з гумористичним сюжетом. А ви мені про вбивство... Та ще й тіло пасажери викинули з висоти! Кошмар якийсь.

— Гаразд, про це можемо не писати, — погодився Алекс, — просто я намагався подати історію правдиво.

— Щодо правдивості в мене також є сумніви, — не вгавав редактор, — я справді пригадую, що на початку війни, а це було понад чотири роки тому, віденська поліція отримала дивну телеграму з Лемберга. Мовляв, до столиці наближається невеликий дирижабль. Слід перевірити усіх пасажирів... Ми про це написали наступного дня. Але дирижабль так і не прибув, наскільки мені відомо.

— Прибув, — коротко відповів фотограф.

Редактор витріщився на Заклетського.

— Хе-хе... — вирвався в нього той самий смішок, але цього разу він означав глибоке здивування.

— І якщо ви дослухаєте до кінця, я розповім в деталях, як це відбулось, — додав Алекс.

— Ну що ж, хе-хе... тоді з моменту, як пан Міллер вилетів у вікно... — погодився редактор і вмотивувався зручніше на своєму стільці.

— Щойно Міллер, який вимагав, щоб дирижабль повернувся назад до Станіслава, зник у темряві за бортом, — продовжив Алекс, — всі пасажери повернулись на палубу і добрих півгодини мовчали. Не те щоб хтось жалів за ним, але настрої у кожного був пригніченим. Першим озвався граф фон Шуленбург:

«— Панове, — сказав він, — звісно, ця неприємна обставина з появою тайняка серед нас дещо зіпсувала мандрівку. Але ж усе закінчилось! Нехай закінчилось у найкращий спосіб, але ж цього шпиґа більше тут немає. Отже більше немає причин для смутку!.. Згадайте, що з кожною миттю ми все ближче і ближче до Відня».

— Звідки ви знаєте, пане графе, що серед нас більше немає шпиґів? —

перепитав хтось із пасажирів. — Адже Міллер також здавався порядною людиною?

— Облиште, — весело заперечив той, — якби тут був його колега, то навряд чи допомагав би нам відправити Міллера в такий чудовий політ на землю. Адже ми це робили гуртом!

Попри нагадування про злочин, який разом вчинили всі пасажир «Саубхи», настрої у більшості з них все ж покращився. Потроху відновились розмови, взявся до роботи піаніст, і вже за годину нічого, крім простріленого вікна, не нагадувало про недавній інцидент.

Раптом дирижабль зупинився, а за кілька хвилин ще й трохи знизився. Чутливість пасажирів до всіляких несподіванок віднедавна різко зросла, тому всі, як по сигналу, замовкли, чекаючи на пояснення капітана.

— Погляньте, — вигукнув пан Геллер з притаманним йому театральним драматизмом у голосі, — внизу щось горить.

Він прилипнув обличчям до вікна, приставивши долоні до скронь, щоб не заважало світло з палуби. Решта миттю взяли з нього приклад і вчинили так само.

— Здається, це автомобіль, — сказав Кац.

— Саме так, — підтвердив ще хтось.

До всього, в темряві під кораблем почулося декілька пострілів. Втім вони затихли і більше не повторювались, а «Саубха» почав знову набирати висоту. Всі зітхнули з полегшенням.

Та яким же було наше здивування, коли за декілька хвилин на палубу зайшов капітан в супроводі якогось невідомого чоловіка.

— Панове, — тим самим веселим голосом знову озвався граф, — дозвольте вам представити ще одного пасажир, який не зміг почати мандрівку разом з нами в Станіславі, тому приєднується тільки зараз. Ласкаво просимо до гурту, пане Ніколаєв.

— Ніколаєв? — замість прийнятих формальностей буркнув Шталь, — пане

графі, хочу вам нагадати, що ми воюємо з Росією... Чи наш новий друг не росіянин, а має тільки російське прізвище?

Прибулий несподівано люб'язно посміхнувся і відповів сам:

— Ви у всьому праві, шановний пане, даруйте, не знаю ані вашого імені, ані титулу, моє прізвище Ніколаєв, я справді росіянин, і віднедавна наші держави знаходяться в стані війни. Проте це не заважає мені приязно ставитись до вас і розраховувати на взаємність. Я зовсім не підтримую політику царя, саме тому відмовився від досить високої посади в консульстві... Надалі я планую переїхати на захід і залишитись там назавжди. То ж запевняю вас, що моє прізвище і мій акцент — це дві єдині провини, за які одразу прошу пробачення...

— Гм, справді, друзі, — втрутився Кац, — не можна погано думати про людину тільки через її походження. Тим більше, нам залишилось усього півночі.

Зрештою всі його підтримали і подалися знайомитись з новим пасажиром, перезиркуючись один з одним, аби хтось не розповів гостю історію про Міллера.

Мені вже здавалось, що спокій на кораблі не порушить нічого аж до посадки, але раптом до мене підійшов директор львівської поліції пан Вільгельм Шехтель.

— Пане Заклетський, якщо не помиляюсь? — сказав він.

Я підтвердив.

Переконавшись, що нас ніхто сторонній не почує, Шехтель продовжив:

— Мені потрібен порядний свідок в одній важливій розмові. Не все зрозуміло, що відбувається на цьому дирижаблі, то ж хочу дещо прояснити для себе прямо зараз. Ви не проти?

Щиро кажучи, я був здивований, та все ж погодився. Ми відійшли в куток до вікна, біля якого, поодаль від усіх, стояла Емма Штайнер. Шехтель та я привітались і, ледве почувши відповідь, поліцейський розпочав розмову:

— Чи зможе пані приділити трохи часу двом самотнім кавалерам? — Шехтель почав чомусь із такого жарту.

— Залюбки, — відповіла Емма.

— Бачте, пані Штайнер, у Львові нещодавно сталося одне незвичайне вбивство. Ви ж знаєте, що я директор тамтешньої поліції?.. — сказав він.

— Припускаю, що пан радше був директором поліції, — відповіла Емма, — адже ви зараз тут, як і ми всі.

Шехтель закусив губу.

— Так, звісно... Річ не про те. Вбивство, про яке я згадав, відбулося за дуже дивних обставин. Наприклад, ніхто не чув пострілу. До того ж, зникла одна дуже коштовна річ.

— Так, я чула про це, пане директоре, — відповіла жінка.

— Чудово, це значно полегшує справу.

— Не зрозуміло тільки, до чого тут я?

— Зараз усе поясню, — Шехтель відвів очі вбік і продовжив розмову, дивлячись у темне вікно, наче співрозмовницю міг бачити своїм вухом, — Міллеру куля влучила в те саме місце посеред лоба, що й наглядачу діаманту в Лемберзі. І пострілу також ніхто не почув... Пригадую, мій заступник згадував ваше ім'я, проводячи розслідування у Львові. Я вже не казатиму про те, що Міллер усамітнився з вами в каюті, а потім ми знайшли його труп.

Поліцейський замовк і знову перевів погляд на Емму.

— Тоді поясніть, як я його вбила? — посміхнулась жінка.

— Не знаю, — щиро зізнався Шехтель, — і якщо відверто, мене це мало цікавить. Важливіше знати інше.

— Що ж саме?

— Де діамант? Адже, вбивши наглядача у Львові, ви викрали цю коштовність і, безперечно, приховали її з собою.

— Ось що, пане директоре, — мовила Емма, ані на мить не втрачаючи спокій, — вас це, мабуть, здивує, але не я вбила Фелікса Проймана. І не я викрала імператорську коштовність з його кабінету. Тому, де цей камінь, не знаю. Можу лишень здогадуватись.

— Що ж, поділіться своїми здогадами, — єхидно сказав Шехтель.

— Мені здається, камінь тут, на дирижаблі, — мовила Емма.

— В одного з пасажирів? — перепитав поліцейський.

— Припустімо, що так.

— Що ж, пані Штайнер, насправді це не так важко перевірити, — сказав Шехтель, — можна ж просто обшукати каюти. І почнемо ми з вашої, якщо не заперечуєте.

Емма відповіла спокійною вбивчою посмішкою. Після цього поліцейський повернувся на палубу і, привернувши загальну увагу кількома гучними репліками, повідомив, що дружнє товариство пасажирів «Саубхи», на жаль, вдруге змушене доводити свою цілковиту порядність. Факт цей не підлягає сумніву, але після випадку з паном Міллером (тут Шехтель спохопився, бо згадав, що всі домовились мовчати про цю подію, проте було пізно) краще зайвий раз в цьому переконатись, вживаючи необхідних заходів.

— Річ у тому, — говорив далі директор поліції, — що серед нас є, даруйте на слові, злодій...

Пасажири відповіли обуреним шумом.

— Цілком можливо, що це марна підозра, я сам би хотів, щоб це виявилось так. І якщо я справді помиляюсь, то даю слово пригощати всіх шампанським до самого Відня, — пообіцяв Шехтель, — але спочатку попрошу капітана і команду виконати одну вкрай неприємну, але необхідну процедуру. А саме, провести детальний обшук усіх кают пасажирів. Що саме ми шукаємо, скажу тільки капітану і його помічникам.

— Мене ви також підозрюєте, пане директоре? — запитав Ніколаєв.

— Ні, ви, ясна річ, поза підозрою, — відповів той, — як і граф та графиня фон Шуленбург. Ми точно знаємо, що злочинець — львів'янин.

Було вже близько третьої ночі, багатьом хотілося б просто піти спати, але всі мусили залишитись на палубі. Капітан, частина команди і Шехтель взялись до роботи.

Десь за годину, коли за вікнами почало світати, чоловіки повернулись. Вигляд вони мали тріумфальний. Ті, що встигли задрімати, прокинулись і з тривогою глянули на них.

— На жаль, шановне панство, я був правий, — задоволено і без жодного жалю сказав директор поліції, — ми знайшли те, що шукали.

— Що саме? Де? В кого? — насторожено загуділи присутні.

— Ось цей чудовий діамант, який насправді є власністю дому імператора, — сказав той, діставши з кишені справді чудової роботи камінь, — його підступно викрали у Львові, вбивши при цьому наглядача...

— Не тягніть, чорт забирай! — вигукнув Кац, — в чийй каюті ви це знайшли?

— Діамант було ретельно заховано в каюті пані Домініки Ліновської, — відповів поліцейський і вже тихіше додав: — Прошу у вас пробачення, дорога Еммо...

Всі озирнулися в пошуках Домініки, проте її все ніяк не вдавалось знайти. Врешті, трапилась пані Танатович, і хтось почав у неї випитувати, де її спадкоємиця. Раптом доктор Шойман попросив усіх змовкнути. Придивившись уважно до обличчя старої, він помітив поміж древніх зморшок сльози.

— Чому ви плачете? — запитав він у неї.

Жінка відчайдушно намагалася щось сказати. Прислухавшись, пасажери почули слова, яким ніхто не повірив одразу:

«— Домініка — це я...».

— Хе-хе... — озвався редактор.

Весь цей час він уважно слухав, і це неабияк тішило Заклетського.

— А що зі справжньою пані Танатович?

— Справжня пані Танатович стала молодшою, — відповів Алекс, — отримала вік Ліновської.

— Як таке може бути?

— Думаю, витівки каменю. Ця річ іноді несподівано впливає на перебіг часу.

— Що сталося далі?

— Далі капітан оголосив про таку довгождану посадку, адже ми опинилися в небі на Віднем. Пасажири забули про камінь, Домініку і пані Танатович.

Та раптом знявся сильний вітер і нас почало гойдати, як паперового змія. Пасажири падали, лаялись, дехто ледь не скрутив собі в'язи. Капітан чомусь ніяк не міг знайти віденський док свого корабля і вирішили сідати в полі далеко за містом. Ми залишили «Саубху» і подалися до міста пішки...

— А що сталося з каменем? — нетерпляче перепитав редактор.

— Пан Шехтель стверджував, що загубив його, коли «Саубху» почало кидати, — мовив Заклетський.

— Може, він бреше? — чоловічок облизав губи.

— Можливо. То як, ви берете цей матеріал для статті?

— Стривайте, а що було далі?

— Коли я повернувся додому, то знайшов у своїй кімнаті військову шинель, — сказав Заклетський, — виявляється я служив в армії і воював на східному фронті. Мені не відомо, коли і як це сталося... На календарі був листопад, 1918 року, а я пам'ятав тільки «Саубху».

— Тобто... хе-хе... ви хочете сказати, що прибули до Відня близько тижня тому? — поросяті оченята редактора стали раптом великими.

— Кажу ж, мені невідомо, як це сталося...

— А інші?

— Інші, гадаю, також не уникли свого часу... Точно знаю, що Кац виявився банкрутом, а Шталь навпаки, за цей час розбагатів. Шехтель одразу відправився до суду. Там вже рік розглядали його справу.

На столі в редактора задзеленчав телефон. Чоловік узяв трубку.

— Так... доброго дня, комісарє Вістовичу... Гарзд... За пів години вас влаштує? Тоді до зустрічі...

— Пробачте, в мене зустріч, — мовив той, відклавши слухавку, — мій знайомий з поліції, колишній львів'янин, до речі... Розслідує нову справу і пропонує обмінятися матеріалом. Так, час від часу ми стаємо корисними один одному.

Чоловічок одягнув плаща і, не зважаючи на Заклетського, попрямував до дверей.

— Зачекайте, — гукнув той, — як щодо мого матеріалу.

— Яюсь надто неймовірно все... хе-хе... поговоримо пізніше. Завтра, скажімо...

Редактор вийшов за двері, і Заклетський також не затримався в його кабінеті. На вулиці він хвилину роздумував, куди йому йти, і врешті повільним кроком подався прямо. «Треба знайти роботу, — майнула в нього думка, — бо інакше доведеться його продати...».

Фотограф обережно опустив руку в кишеню і торкнувся пальцями прохолодної поверхні коштовності.

— І не забувати дивитися на календар, — промовив він уголос, — бо немає в світі нічого відноснішого, ніж час...

Львів—Трускавець,

січень, 2015 року.

Остання справа комісара Вістовича

О пів на восьму ранку несподівано задзвонив телефон. У майже порожній напівтемній кімнаті голос апарату звучав особливо паскудно і різав слух крізь залишки ранкової дрімоти.

Вістович вирішив дочекатися, доки дзвінок стихне. Чоловік сподівався, що на іншому кінці дроту в когось вистачить совісті не набирати його номер вдруге о такій порі. Проте він помилявся. За хвилину бісів телефон залунав знову.

— Am Apparat, — буркнув у слухавку Вістович, діставшись нарешті до столу.

— Комісаре Вістовичу? — уточнив на тому боці трохи знервований баритон.

— Так, це я.

— Вам негайно треба прибути на Ландштрассе.

— Що сталося?

— Про все дізнаєтесь на місці.

Сказавши це, баритон урвав зв'язок, і Вістович сердито кинув слухавку. Повернувшись, поліцейський уздрів своє відображення в продовгуватому дзеркалі на протилежній стіні. На нього звідти дивився підозрілий тип у зім'ятому костюмі з давно неголеною мармизою. Вістович заледве впізнав сам себе. Він вже не пригадував, чому ліг спати одягнений, але не голився через те, що мусив берегти мило. В усьому Відні було лиш декілька крамниць, де за високими цінами можна було придбати «die Siefe»[12] та інші речі, яких ніколи не бракувало до війни ані у Відні, ані в його рідному Лемберзі...

«Поголитись таки доведеться», — подумав комісар і рушив до ванної

кімнати. Так називалася вузька комірчина, в яку дивом було втиснуто вмивальник, унітаз і чавунну балію. «Ванна кімната», зрештою, чудово пасувала цілому приміщенню, в якому жив комісар: невеликий, ледь помітний передпокій, а далі одні-єдині покої з облізлими стінами, що одночасно були вітальною і спальнею. З меблів — до стіни притискала стара шафа, а біля вікна тулився письмовий стіл. В столиці так жило більшість тих, хто переїхав сюди зі східних околиць колишньої монархії, яку зруйнувала поразка у великій війні.

Чотири роки тому Вістовича перевели з лемберзької поліції до військової жандармерії, де він і прослужив аж до Капоретто[13]. Після договору в Комп'єнському лісі[14] виявилось, що Львів фактично не належить більше Австрії, а отже повертатися Вістовичу вже нікуди. Він залишився у Відні, де йому знайшлося місце комісара в тутешній поліції. В неспокійній, голодній, збідованій столиці роботи поліцейським вистачало.

За чверть години Вістович у новому гарнітурі вже був на вулиці. Дійти від помешкання до трамвайної зупинки займало якихось десять хвилин.

Часу, втім, достатньо, аби надихатись свіжим січневим повітрям і трохи прийти до тями після пекучої нездорової ночі.

Здоров'я, особливо після війни, добряче підводило вже немолодого комісара. І, як завжди буває в таких випадках, найперше це впливало на сон.

Зима 1919 року у Відні видалася теплою. Морозів майже не було, хіба що на ніч, дрібні калюжі, які наповнював талий сніг, замерзали до крихких люстerek, що вранці хрускотіли під ногами перехожих. Віденці виглядали понуро і непривітно. Здебільшого йшли, зсутулившись і низько опустивши голову, мовби тягар недавньої поразки імперії ліг особисто кожному на плечі. Вістович звик до цього, і йому було байдуже. Зрештою, сам він виглядав не краще і навіть перейняв звичку не дивитися перехожим у вічі.

Діставшись трамваєм до Ландштрассе, поліцейський зупинився і зміряв поглядом будівлю Дирекції поліції, мовби бачив її вперше. «Якого дідька їм від мене потрібно? — вкотре подумав Вістович. — І чому так терміново?». Вирішивши, зрештою, що іншого способу про це дізнатись, окрім як зайти досередини, наразі немає, комісар подався до входу.

Черговий одразу ж провів його до кабінету директора, де, окрім самого очільника віденської поліції, на комісара чекало ще двоє чоловіків. Обидва були одягнені в цивільне.

— Заходьте, пане Вістовичу, — привітно мовив йому директор, — сідайте.

В кабінеті приємно пахло щойно розпаленим каміном і кавою. Було досить затишно. Могло навіть здатися, що тут зібралися давні друзі, аби згадати добрі часи. Якби ж тільки обличчя невідомих не були такими відчуженими, а година не такою ранньою. Вістович сів на стілець, очікуючи початку розмови.

— Панове, це саме той славетний львівський комісар, про якого я вам розповідав, — сказав незнайомцям директор, — до війни Адам Вістович був навіть заступником директора поліції.

На присутніх, проте, це не справило жодного враження. Вони дочекалися, доки стихне бій годинника, що долинав з вулиці, а тоді хтось із них спокійно промовив:

— Ми раді зустрічі з вами, пане Вістовичу.

— Комісаре, це панове Рімль і Гольденберг. Вони з Рейхсрату[15]...

Вістович стрепенувся. Директор міг далі не продовжувати. Окрім того, що зустріч з урядовцями не віщувала в такі часи нічого доброго, то ще й ці двоє не потребували у Відні особливої рекомендації. Про них тут чув кожен. Лишень за кілька місяців ці двоє дістали в столиці прізвиська Деймос і Фобос[16]. Це були розумні та жорстокі натхненники гаймверу[17] і неофіційні керівники державної поліції та контррозвідки. В Австрії, та й, либонь, в усій вмираючій імперії, де щойно закінчилась війна, такий статус означав необмежену владу. Навіть попри ганебні контрибуції і присутність у Відні солдатів Антанти.

Секретарка внесла до кабінету тацю з чаєм. За кілька хвилин кожен тримав у руці гаряче горнятко і директор продовжив:

— Так-от, комісаре, панове з Рейхсрату мають до вас термінову справу. Справу державної ваги...

Тут він замовк, мовби для того, щоб дати можливість поліцейському усвідомити всю пропащість свого становища. Вістович кивнув і підніс до губ свою чашку. Таким чином сховавши очі, він зробив обережний ковток. Нехай думають, що він зараз незворушний... Чай виявився запашний і солодкий. Цукру, комісар, як і більшість мешканців Відня, не дозволяв собі вже давно. Цей продукт коштував дорого, а знайти його було ще важче, аніж мило.

— Державної ваги, — повторив директор, відшукавши все-таки поглядом очі Вістовича.

Комісару понад усе хотілося кинути їдке зауваження, що слух у нього досі непоганий і сказане він почув з першого разу, втім поліцейський стримався.

— Дозвольте мені, — промовив Рімль, встаючи зі свого стільця, — я все поясню.

Він був широкоплечий і лисий, мов коліно. Під гострими вилицями прогиналися впалі щоки, а під ними тяжіла чимала щелепа. Здавалось, такою щелепою Рімль завиграшки може перекусити сталевий дріт, якби це йому коли-небудь знадобилось.

Підвівшись з місця, урядовець, однак, відвернувся до вікна, змусивши Вістовича споглядати його спину і чекати пояснень з-за масивної шиї. Втім, слова не забарились:

— Чи згадуєте ви, пане Вістовичу, свою малу батьківщину, Галіцію? Чи знаєте, що там коїться зараз? — запитав він.

— Так, я читаю газети.

— Між поляками і українцями, які ще вчора пліч-о-пліч боролися в імперській армії зі спільним ворогом, розгорілася війна. Вже зрозуміло, що Пшемисль залишиться польським, а щодо Лемберга, то все вирішиться в найближчі місяць-два, — продовжив Рімль, — найгірше те, що насправді це австрійські території, але Відень втратив там будь-який вплив.

Рімль відвернувся від вікна і втюпився холодним поглядом у Вістовича, мовби для того, аби переконатися, що комісар і справді в курсі останніх подій на сході. Поліцейський зробив ще один ковток і тільки тоді відповів

поглядом на погляд.

— А тепер найголовніше, — мовив урядовець, — нещодавно в тому проклятущому Лемберзі ми втратили зв'язок, либонь, з останнім вірним слугою Австрії і водночас діловим партнером Рейхсрату. Цього чоловіка звати Леон Гофман. Разом з ним зникла низка надважливих державних паперів...

Рімль знову замовк, але при цьому не зводив з поліцейського очей.

— По щирості, нам важливіші папери, — втрутився нарешті Гольденберг, — проте їх не знайти, не відшукавши Гофмана.

Другий урядовець мав глибокий майже приємний голос. Говорив сидячи, недбало заклавши ногу на ногу. За інших обставин його можна було б назвати навіть приємним співрозмовником. Тим більше що, на відміну від лисого, Гольденберг посміхався.

— Словом, як ви зрозуміли, комісаре, ми хочемо доручити вам відправитися до рідного Лемберга і знайти там ці документи, — знову заговорив Рімль, — ви згодні?

— Якщо це наказ, то вибору я не маю, — сказав Вістович.

— Вибір служити Австрії або ні є завжди, — холодно зауважив лисий, — інша річ, що далі, за цим вибором.

— Та облиште, комісаре, — махнув рукою Гольденберг, — хіба вам не хочеться знову до Львова? Всі витрати ми беремо на себе. Їй-богу, ніхто краще за вас не впорається з таким завданням. Поєднайте приємну подорож з роботою. Тільки будьте обачним, бо в Лемберзі стріляють.

Чи хотілося Вістовичу назад до Львова? Ще й як! Попри те що після італійського фронту праглося спокою. І попри те що в його львівському будинку найпевніше вже поселився хтось інший. Можливість була дійсно чудовою. Однак в жодному разі він не хотів зараз виказати своїх справжніх почуттів.

— Панове, я матиму за честь послужити Австрії, — сказав комісар.

— Прекрасна відповідь, — похвалив Рімль, — всю необхідну інформацію, а також кошти вам передасть директор поліції.

Господар кабінету кивнув і виструнчився.

— Чудовою вдалася розмова, — сказав Гольденберг, посміхаючись ще ширше, мовби для того, щоб похвалитися рівними білими зубами, — з нетерпінням чекатимемо на ваші рапорти.

Сказавши це, представники Рейхсрату вийшли. Тільки коли двері за ними зачинилися, директор поліції сів і, як звично, розвалився у своєму кріслі.

— Ви могли б бути трохи поштивішим, Вістовичу, — зауважив він.

— Даруйте, пане директоре.

— Хоч мені, щиро кажучи, байдуже...

Директор відкрив шухляду і дістав звідти папку та запечатаний конверт.

— Ось вам інформація про цього типа і гроші. Раджу бути ощадливим. Більше не дадуть. Хіба що в крайньому випадку...

Вістович заховав до кишені конверт, а потім узяв папку.

— Я можу йти, пане директоре? — запитав він.

Йому хотілося якнайшвидше опинитися на свіжому повітрі, щоб усе обміркувати як слід.

— Звісно, комісаре, — в голосі директора поліції справді з'явилася байдужість.

Вістович не забарився. Підвівшись, він промовив коротке прощання і рушив до дверей. Залагодивши всі документи, які потрібні були йому для тривалого відрядження, комісар вийшов на вулицю. Тепер слід було швидко зробити дві справи: зібратися в дорогу і взяти квиток до Львова.

До вечора було зроблено і перше, і друге. А вранці, о десятій годині, Вістович вже сидів у своєму купе. Навпроти нього недбало розсівся

кругленький чоловічок невизначеного віку, з невеликим саквояжем на колінах і валізою, котру поставив праворуч від себе біля вікна, мовби навмисне для того, щоб зручно спертися на неї ліктем. Він спочатку уважно зміряв комісара поглядом, а потім приязно йому усміхнувся.

— Моє шанування, — промовив чоловічок.

— Вітаю, — відповів комісар.

— Пан до Лемберга?

Вістович кивнув.

— Я також...

Здавалосьь, на цьому розмова могла б і урватись, проте чоловічок продовжив свої теревені:

— Здається, прибуваємо серед ночі... Якщо пощастить..

— Що пан має на увазі? — не зрозумів комісар.

— А ви хіба не чули? В Лемберзі русини і поляки зачали справжню війну між собою. Австрія за цим лише спостерігає... Хтозна, можливо тамтешній двірець вже підірвали.

— Гадаю, ні, — посміхнувся Вістович, — ані перші, ані другі не є ідіотами, щоб нищити своє місто.

— Гм, гм... — сумнівно промуркав його співрозмовник і визирнув у вікно.

За останні декілька хвилин краєвид там зовсім не змінився, оскільки потяг мав рушити лише за чверть години.

— Мене звати Густав Шодель, — знову повернувшись до комісара, представився він.

— Адам Вістович, маю приємність...

В цей час до купе зайшла жінка доволі приємної зовнішності, принісши з собою ледь чутний запах парфумів. Чоловіки урвали розмову і гречно

схопилися з місця.

— Доброго ранку, панове, — першою привіталась вона і сіла навпроти Вістовича.

Обличчя Шоделя розпливлося в широкій усмішці, і він кинув на комісара переможний погляд.

Жінка мала на вигляд не більше тридцяти. Була одягнена скромно, проте зі смаком. З прикрас виднілося тільки найнеобхідніше. Точніше те, без чого навряд чи хтось міг уявити вродливу пасажирку другого класу віденського потягу: акуратні сережки, скромне намисто з недорогого каменю і перстень на місці обручки. Можна було припустити, що десь ховався і невеличкий дамський годинник.

Кондуктор заніс у купе її валізу та запитав, чи не бажає чогось пані й решта пасажирів. Віденська залізниця диспонувала кавою та деякими міцними напоями. Присутні подякували та відмовились.

Те, що жінка сіла поруч з Шоделем, вочевидь, дало підстави тому вважати, що він мав би відрекомендуватись їй перший, а далі й потягнутися своїми пухлими губками до її руки. Після того як Вістович також представився, пасажирка назвала своє ім'я: її звали Ріта Фрюліх. Вона була австріячкою і їхала до свого чоловіка-поляка до Лемберга. Почувши про мужа, Шодель, який сам був, судячи з усього, ще кавалером, добряче скис і потюпив погляд у вікно. Його емоції були настільки виразними, що комісар не стримав посмішки і також заховав очі.

Йому, зрештою, хотілося ще раз обдумати все те, що знав тепер про зниклого Леона Гофмана. В документах з папки, що передав йому вчора директор поліції, була записана остання адреса, за якою той винаймав житло: вулиця Виспянського, 4. Вістович добре знав цю вулицю. Там знаходились переважно нові будинки, збудовані для найбагатших львів'ян. Вона тягнулася паралельно до шумної та метушливої Личаківської, а проте досить далеко від неї, щоб мешканці будинків почувалися затишно. Недалеко починався Кайзервальд, чи не найкраще у Львові місце для літніх прогулянок та посиденьок на природі: Словом, мешкати там було за щастя.

Втім, зазначалися й інші адреси, за якими до того проживав Гофман. Чоловікові чомусь доводилось частенько переїжджати.

Займався цей чоловік підприємництвом. Як свідчили документи, постачав тютюн для австро-угорської армії. Найпевніше, це була не вся правда про його діяльність у Львові, інакше б у Відні просто махнули б рукою на його зникнення.

Звісна річ, Вістовича дратували такі прогалини у фактах. Деймос і Фобос, тобто Рімль і Гольденберг, наймаючи його для такої справи, мали б розуміти, що успіх напряму залежатиме від кількості його знань.

Однак у Відні, затаївши ділову частину справи, несподівано розлого описали безпосередньо самого Гофмана. Як виявилось, йому було близько сорока років, він мав середній зріст, рівну поставу і майже повністю збережене волосся на голові. Завдяки цьому виглядав молодшим та легко здобував жіночу прихильність.

Підприємець Гофман любляв бокс, поезію та азартні ігри. Час від часу через рулетку і карти він отримував чималі борги, які, втім, завжди справно платив, тому жодних проблем через це своє захоплення він не мав...

Роздуми комісара увірвав Шодель.

— Ви граєте в шахи, пане Вістовичу? — запитав той, дістаючи із саквояжу невеличку складену книжкою дерев'яну шахівницю, — може партію?

Поліцейський кивнув. Зайнятись було справді нічим, тому пропозиція зіграти видалась йому чудовою.

— Я, знаєте, насправді, не блискучий шахіст, — продовжив говорити чоловічок, виставляючи на дошці фігури, — але гра мені дуже подобається. Останні кілька місяців я посилено вивчав теорію, то ж спробую видатись за цікавого суперника... Шахи добре впливають на нерви. Діють заспокійливо, як трав'яний чай. Ви не проти, якщо я візьму білі фігури?..

Комісар приязно відповів, що йому однаково, якими гратиме Шодель. Щойно фігури було розставлено, чоловіки взялися до гри. Вістович з цікавістю спостерігав за діями свого суперника. А той, пітніючи, затято будував стратегії, обмінював фігури, готував пастки і, врешті, завдяки своїм зусиллям таки здобув певну перевагу.

Окрім гри, комісар, заради розваги, додав собі ще одне завдання. Він

дивився на Шоделя і намагався визначити, ким є цей чоловік, оскільки, познайомившись, вони не встигли розповісти один одному більше про себе. Звісно, його шаховий суперник ніколи не обтяжував себе фізичною працею. На життя він собі заробляв іншим. Жив скромно, проте й не бідував. Сорочка була щойно з пральні, чистою, але комір добряче затертий. Піджак також акуратно вичищений і вже не новий, але, судячи з усього, колись був пошитий на замовлення. І послуги пральні, і замовлення у кравця в Австрії міг дозволити собі лише представник середнього класу. Руки він мав доглянуті й на диво вправні. Білий пішак, якого Шодель виграв після хитрої комбінації, якимось дивакуватим чином помандрував між його пальцями, наче карта в фокусника, і опинився на столі поруч шахівниці. В цей час на манжеті його сорочки Вістович помітив залишки плями від чорнила, яку, вочевидь, намагалися вивести і, зрештою, цілі було майже досягнуто, оскільки пляма змінила свій колір, ставши світло-цитринового кольору. Сорочку можна було б вважати зіпсованою, проте за неї боролись. Вочевидь, такі плями траплялися часто, стали для цього чоловіка буденністю, а кожного разу купувати нову сорочку було б для нього розкішшю.

Хто ж він тоді? Клерк? Для звичайного віденського клерка мандрувати другим класом до Лемберга занадто дорого. Адвокат? Можливо. Хоча, для цієї професії у нього занадто простакуватий вигляд.

Раптом потяг різко струснуло, і Шодель подався вперед, накривши своїми грудьми шахівницю.

— От паскудство, — розчаровано промовив він, побачивши, що відновити положення фігур на дошці вже не вдасться, — я б виграв цю партію!

— Без сумніву, — заспокоїв його Вістович, — уявімо, що я здався.

— Не втішайте мене, — махнув рукою той, — краще почнімо ще одну партію, якщо ви не проти.

Зненацька в розмову втрутилась Ріта Фрюліх:

— Зауважу, з дозволу панства, що все це дуже подібно до теперішньої ситуації в світі. Маю на увазі вашу незакінчену гру, — сказала вона.

— Що пані має на увазі? — з цікавістю перепитав Шодель.

В його очах знову спалахнув інтерес до цієї жінки.

— Судіть самі, п'ять років тому світ виглядав, як шахова дошка. Чорні й білі змагалися між собою за певними правилами. З честю й не втрачаючи гідності перемагали або програвали, — промовила Ріта, — аж тут розпочалася війна. Це, наче струс, який змішав усі фігури і стер усі правила на шахівниці...

Пані Фрюліх, видно, також намагалася вбити час, тому й промовила цю сентенцію.

— Але ж є переможці й переможені, — заперечив Шодель.

— З такою кількістю втрат і руйнацій програли всі, — похитала головою жінка, — для Антанти це піррова перемога.

— Якби в нас був інший кайзер, ми б не програли, — не погоджувався чоловік.

— Коли трясє шахівницю, то вже байдуже, які на ній королі. Все одно, жоден не встоїть, — сказала Ріта.

— Ви прирівнюєте війну до стихійного лиха, — розпалився її співрозмовник, — а між тим наша поразка — це всього лише наслідок стратегічних прорахунків...

— Зараз буде тунель, — перебив комісар, — хоч можете продовжувати суперечку в темряві.

Дискутанти стримано посміхнулись, і кожен вигідніше вмовився на своєму місці.

Після тунелю Вістович і Шодель розпочали нову партію, яка тривала аж до Праги. Шодель переміг і тепер задоволено поглядав на своїх сусідів по купе. Знову зазирнув кондуктор і вдруге запропонував напої, проте йому повторно відмовили.

— Хоча ви праві, пані Фрюліх, — раптом повернувся до вже призабутої дискусії шаховий переможець, — до війни я добре знав, що маю робити в цьому світі, чим займатись і як заробляти на життя. Я був адвокатом і не

найгіршим, скажу вам...

Комісар з подивом звів на нього погляд. Отже, простакуватий вигляд все-таки не заважав цій професії.

— Але що тепер? — продовжив той. — Нагло змінився світ, і старі закони вже не діють. А отже, кому потрібні люди, які знали їх, мов «Отче наш»?

— Чим же ви займаєтесь? — поцікавився Вістович, відчуючи, як втішилося зараз все його поліцейське єство. Адже здогад був правильний. Крім того, лише зараз він побачив на його руках запонки із зображенням Феміди.

— Чим доведеться, — скрушно мовив Шодель, — найчастіше віденські торгові компанії доручають мені вести перемовини на окраїнах. Налагоджувати або відновлювати після війни свої втрачені зв'язки чи поновлювати угоди...

Тепер комісар, що не зводив очей з цього чоловіка, помітив, якесь дивне хвилювання на його обличчі. Хтозна, з якими компаніями йому доводиться мати справу. Зрештою, ця війна справді перевернула світ на голову.

— А ви, пане Вістовичу? — несподівано запитала Ріта. — Хто ви?

Комісар вже відкрив був рота, щоб також назвати свою професію, проте передумав.

— До війни займався торгівлею вином, — збрехав він, — а тепер вино потрібне не більше, ніж закони.

— Хочете сказати, що війна породила тверезість і тепер менше п'ють? — посміхнувся Шодель.

— Аж ніяк, — впевнено відповів комісар, — війна породила дешеву самогонку, конкурента не лише економічного, але й ментального.

— Чому ментального? — перепитала Ріта.

— Бо, як відомо, вино сприяє роздумам і пошуку відповідей, а самогон просто вбиває питання, — пояснив Вістович.

Компанія посміялась, після чого запала коротка мовчанка, і всі дружньо визирнули у вікно. В ньому, як у гарній ілюстрованій книжці, перелистувалися зимові чеські пейзажі. Тут зима була сніжною, і посріблені снігом лісисті пагорби приємно милували око після голих віденських вулиць.

Під вечір потяг опинився в Польщі, а вночі знову різко зупинився десь біля Перемишля. До Львова було зовсім близько, тому стомлених пасажирів це неабияк рознервувало.

— Що там в дідька таке? — пробурчав Шодель і припав обличчям до темної шибки, проте звідти на нього зиркнуло хіба що його власне відображення.

— Гадаю, нічого серйозного, — якомога спокійніше мовив комісар, помітивши, що роздратований Шодель вже не виглядав так простакувато, як вранці. Мовби час і нудна дорога проявляли його справжній характер, як фотоплівку.

— І все-таки я піду до кондуктора й дізнаюсь, — сказав він, попрямувавши до купейних дверей.

— Я з вами, — Вістович подався слідом.

Коли вони опинились в коридорі, там вже був з десяток таких самих зацікавлених і роздратованих пасажирів, як вони.

— Українці влаштували диверсію, — розпачливо пояснював усім підряд кондуктор. — Ди-вер-сі-ю... Що я можу вдіяти?..

— Поясніть докладніше, — гукнув комісар, — що саме вони зробили?

— Пустили назустріч порожній локомотив, що врізався у польський військовий потяг. Цей потяг ішов перед нами, от ми й стоїмо тепер разом з ним... — відповів той.

— Ви тішитесь, Вістовичу? — жовчно запитав Шодель.

Від несподіванки комісару перехопило подих. Тепер він бачив перед собою зовсім іншу людину. Очі Шоделя горіли, а на кутиках губ запеклася піна.

Від доброго товстуна, з яким він кілька годин тому грав у шахи, не залишилося і сліду. З такими сильними метаморфозами навіть йому доводилось зустрічатися нечасто.

— Чому я маю тішитись? — перепитав комісар.

— Ви ж русин, українець, як зараз кажуть, чи не так? На це вказує ваше прізвище. Хіба не радієте з успіху земляків?

— Як бачите, пане Шоделю, я в цьому вагоні разом із вами, то ж тішитись причин у мене небагато.

— І все ж таки...

— Не хочете вийти в тамбур? — перебив його Вістович.

— Навіщо?

— Викуримо по цигарці. Я пригощаю.

— Курити можна й тут.

— Пішов у тамбур, сучий сину, — нахилившись до вуха свого співрозмовника, чітко промовив комісар.

Він зрозумів, що настав час для його метаморфоз, і перевтілення Вістовича справило на Шоделя не менше враження, ніж його власне на комісара. Поліцейський відгородив його від решти пасажирів і дивився так грізно, що товстун мав за краще не опиратись і йти туди, куди йому наказали.

В тамбурі він вже не так єхидно і впевнено перепитав:

— То ви їхній спільник? — Шодель, вочевидь, мав на увазі повстанців ЗУНР.

— Ні, — буркнув Вістович.

— Але ж ви не торговець вином, правда?

— Як і ви не той, ким себе назвали.

— Що ж, ми квити.

— Не зовсім.

— Чому?

— Бо я служу у віденській поліції, а ви перемитник, злодій і пройдисвіт, хоч колись і справді були адвокатом.

— Що ви в біса собі дозволяєте?

— Стули пельку. Що у твоїй валізі?

— Особисті речі.

— Брешеш. Коли затрусило поїзд, ти першим ділом вхопився за неї. Навіть саквояж на колінах був не такий важливий для тебе.

— Там цінні особисті речі.

— Тоді б ти не спирався на валізу ліктем.

— Дурниці, пане Вістовичу, — впевнено сказав Шодель, але ця впевненість, видно, коштувала йому титанічних зусиль.

— А це також дурниці? — раптом промовив комісар і встромив руку в його кишеню.

Шодель спробував удати обурення, проте в руках Вістовича вже був невеличкий гарно оздоблений жіночий годинник.

— Гадаю, саме зараз пані Фрюліх його шукає, щоб дізнатись котра година, — тепер комісар відверто з нього знущався, — як адвокат став перемитником, я ще можу збагнути. Але як зробився звичайним кишеньковим злодієм, мені відверто невтямки.

Шодель побілів, як стіна.

— Часи такі, — здавлено мовив він.

— Аякже.

— Не виказуйте мене, пане Вістовичу.

— Чого б? Я ж служу в поліції.

— В австрійській поліції, а ми в Галичині, яка вже Австрії не належить.

Подумки комісар визнав, що цей пройдисвіт має рацію.

— Що все-таки у вашій валізі? — запитав він.

— Цукор, — видихнув той.

— Цукор? — Вістович ледве втримався, щоб не розреготатись.

— Не смійтесь. Львівські казино, кнайпи й ресторани воліють мати справу з перемитниками, аніж платити справжню ціну. От я і дістаю їм те, що просять...

Вістович був здивований. Про таку контрабанду він чув уперше і ледве вірив своїм вухам. Хвилину він міркував, що йому робити з цим Шоделем.

— Гаразд, — врешті промовив комісар, — зараз повернемося в купе, і ви з такою ж спритністю покладете годинника його власниці назад до кишені.

— Згоден, — тихо й радісно сказав той, — тільки от що...

— Щось не влаштовує? — з подивом перепитав поліцейський.

— Ні, ці, я про інше... Ви б придивилися уважніше до цієї Ріти Фрюліх, пане Вістовичу. Мені здається, вона також приховує якусь таємницю.

— Чому ви так вирішили?

— Багато ви знаєте жінок, які носять в кишені жакету зброю?

— Ні, небагато.

— Я також. А при ній акуратний дамський револьвер, схожий на іграшку.

— Нічого дивного. Жінка подорожує сама.

— Нехай так. Але все одно придивіться до неї.

— Мені вистачило вас.

— Гаразд, як скажете.

Вони повернулись до купе, де Ріта найперше запитала, чи вдалося їм дізнатись причину зупинки. Схоже, зникнення годинника вона ще не зауважила. Обоє чоловіків знизали плечима.

— Різне буває. Що завгодно могло трапитись, — філософськи промовив згодом Шодель.

Невдовзі відчувся рух потяга назад. Схоже, його відтягували від місця зіткнення локомотива і польського військового ешелону, щоб перемістити на іншу колію. Було вже далеко за північ, коли пасажирів полегшено зітхнули: віденський експрес вирушив до своєї кінцевої зупинки — станції Лемберг.

*

Перш ніж попрощатися з Шоделем, Вістович записав його львівську адресу і попередив, щоб той бува не збрехав і назвав її правильно. Інакше наступного разу так легко віденського комісара він вже не збудеться. Товстун присягнув, що у Львові справді мешкає в будинку на вулиці Бернштайна, де покійна тітка заповіла йому тісну комірчину.

На пероні пасажирів зустрічали польські солдати. Офіцери ввічливо, але настирливо просили кожного показати документи і повідомити мету візиту до Львова. Вістович вирішив повторити свою байку про торгівлю вином і навіть для певності назвав кілька марок доброго рислінгу з Нижньої Австрії, які в майбутньому планувала постачати сюди його уявна виноробна компанія. Офіцер, прицмокнувши язиком, схвалив такі починання і побажав йому успіху та всіляких гараздів. Безперечно, якби Вістович зізнався, що насправді працює в австрійській поліції, розмова з ним видалася б геть інакшою.

До світанку залишалося не більше години, і комісар, узявши свою єдину валізу, подався в місто пішки.

Той факт, що в його місті точиться війна між українцями і поляками, виказували тільки перекопані дороги й поодинокі барикади. Будинки поруч були цілими: Можливо тому, що насправді тут відбувалось протистояння між колишніми військовими побратимами, однокурсниками, учорашніми колегами і дуже часто між сусідами, які після боїв поверталися на одну вулицю.

Перш ніж взятися до справи, Вістовичу належало знайти В цьому місті його спогадів свою власну адресу. Він був переконаний, що в його будинку давно поселився хтось інший. Таке часто трапляється під час і після війни. Зазвичай, коли повертаються законні господарі, їм важко будь-що довести новим власникам. За час їхньої відсутності змінюються закони, знищуються документи і навіть стирається частина пам'яті.

Двері його будинку на вулиці Вірменській були замкнені. Вістович дістав з кишені ключа, і той несподівано підійшов. «Можливо, нові господарі вирішили не змінювати замка», — подумалось йому. Він піднявся сходами нагору, де були ще одні двері, котрі вели до передпокою. Ключ до них також підійшов, хоча замок добряче заіржавів і довелося повозитися, щоб їх відчинити.

Повітря всередині було густе й застояне. Чувся запах плісняви, а довкола виднівся добрячий шар пилу. Проте все це вказувало тільки на те, що іншого господаря, окрім Вістовича, тут не було. Все в помешканні лишилося так, як чотири роки тому, коли він поспіхом зібрався і виїхав разом з корпусом військових жандармів, котрих терміново перекидали обороняти Перемишлянську фортецю.

Комісар перейшов через передпокій і відчинив вікно. Зимове львівське повітря увірвалось досередини і зашурхотіло якимись давніми вицвілими паперами на письмовому столі. Разом з повітрям і холодом до кімнати проникли снопи ранішнього світла і десь іздалеку почулися перші постріли. Львів прокидався.

О десятій комісар попрямував на вулицю Виспянського, де проживав колись Гофман. Проте ледве перейшовши Валову, він мусив зупинитись. Поруч, на Митній площі, якраз точилася перестрілка між польським та українським загонами. Комісар вже вирішив обійти це місце, як раптом з боку Руської виїхав трамвай і попрямував просто туди, де йшов бій.

Вістович вже подумав, що водій трамваю п'яний або несповна розуму чи просто не зауважив, що діється попереду, аж раптом з обох боків, польського та українського, залунали команди припинити вогонь. Солдати перестали стріляти, чекаючи доки трамвай виїде далі на Личаківську і, щойно той опинився на безпечній відстані від куль, бій поновився.

Словом, замість іти пішки, краще було повернутися на Руську і дочекатися наступного трамваю, щоб дістатись на Верхню Личаківську, а звідти вже провулками на Виспянського.

На щастя для Вістовича, після зникнення Гофмана в будинку під номером чотири не було інших постояльців. Господиня, літня миловидна пані, так і не знайшла за два місяці (а Гофман зник в листопаді 1918 року) іншого достойного орендаря і воліла, щоб помешкання краще залишалось порожнім, аніж там жив будь-хто за будь-яку плату.

Вістович зізнався, що він комісар віденської поліції, проте це її зовсім не схвилювало. По-перше, вочевидь, тому, що Відень був далеко і тамтешні функціонарії вже не мали в Лемберзі жодних повноважень, а по-друге, на візит поліції господиня сподівалась...

Леон Гофман був увічливим, але дивним постояльцем. Часто зникав на декілька днів, а потім повертався втомлений і в брудному одязі. Тоді закривався у кімнаті й просив не турбувати його доти, доки не вийде сам.

— А чи приходив хтось до нього? — запитав Вістович, спостерігаючи, як господиня наливає йому чай.

— Лише одного разу. Високий поштивий пан з продовгуватим шрамом під лівим оком. Зараз багато таких пошрамованих, знаєте... — відповіла вона, — хоч, зрештою, відвідувати мого постояльца могли й тоді, коли я не була вдома. Вам додати трохи цукру в чай, пане Вістовичу?

Таке, здавалося б, звичне світське питання спантеличило поліцейського. Після знайомства з Шоделем він готовий був з підозрою дивитися на кожного, хто згадує про це «біле золото». Не дочекавшись відповіді, господиня здивовано глянула на гостя і повторила питання:

— Вам чай з цукром, пане комісарє?

— Так, якщо маєте, — відповів той.

Маю, — відповіла вона, — добродій Гофман завжди міг добути для мене солодинку за низькою ціною.

— А не знаєте часом звідки? — з прихованою іронією перепитав поліцейський.

Господиня знизала плечима.

— Мені, прошу пана, однаково. Часи зараз такі, — підсумувала вона і зовсім гірко посміхнулася.

Після чаю Вістович попросив дозволу оглянути кімнату, в якій жив раніше Гофман. Жінка кивнула і запросила комісара нагору.

Попри всі очікування чоловік не знайшов там нічого, що могло б допомогти йому в пошуках зниклого постояльца. Також господиня гадки не мала, де він тримав свої папери. Втім, навряд чи він обрав би за сховок орендоване помешкання. Надто ненадійним це здавалось.

Попрощавшись з господинею, комісар вийшов на вулицю, де знову вирішив піти на трамвай. По дорозі раптом сталося те, що геть збило Вістовича з пантелику. Невідомо звідки до нього кинулась молода дівчина з чорним розпатланим волоссям і, вхопивши того за руку, благально мовила:

— Прошу тебе, врятуй! Я не маю чим заплатити... Хіба що візьми мене саму, я ще незаймана...

Очі її були широко відкриті і затуманені. В них читалося таке глибоке пекельне страждання, що попри всю дивакуватість ситуації, Вістович проникся до неї співчуттям.

— Що тобі потрібно? — запитав він. — Чим я можу допомогти?

— Ти знаєш, що мені потрібно, — випалила незнайомка, — те, що завжди.

— Я не знаю, що завжди, ти мене з кимось переп...

— Я тиждень чекала тебе під дверима, як пес! — розпачливо закричала

дівчина, вказавши на будинок, з якого щойно вийшов Вістович, — невже ти зовсім не маєш жалю до мене?

Комісар ще раз заглянув їй у вічі. Крізь пелену сліз і якогось невідомого дурману вона сприйняла Вістовича за когось іншого, в чиїх руках був її порятунок.

— Я можу допомогти тобі грошми, — сказав він, простягаючи бідоласі кілька банкнот.

У відповідь вона з несподіваною злістю вдарила Вістовича по руці.

— Ти чудово знаєш, Гофмане, що гроші мені не допоможуть! Я не зможу купити цього ніде! Тобі подобається знущатися наді мною, сучий ти сину? — закричала вона, — це я віддала тобі все, що в мене було! А тепер ти смієш тицяти мені гроші? Мої гроші?

Тепер комісар відчував несамовиту радість. Ця дівчина сплутала його з тим, кого він шукає, а отже йому випала чудова нагода отримати підказку для цієї задачі.

— Пробач, я не маю цього при собі, — сказав він їй.

— То повернись до будинку і принеси, — відповіла та.

— В будинку також немає...

— Заради Бога, Гофмане, а де ж є?

— Там, де завжди.

— В аптеці? Ти маєш рецепт? Ти добудеш мені?..

Бідолаха вже не дивилась на Вістовича, а тільки тримала того за руку, звівши мутні очі кудись до неба.

— Добуду, — пообіцяв комісар.

Тепер він зрозумів, що йшлося про морфій.

— Коли? — не вгавала та.

— Увечері.

— Гаразд. Я чекатиму на тебе тут. Тільки не одури мене.

— Хіба таке траплялося колись?

— Сам знаєш, що траплялось! — сердито сказала морфіністка.

Комісар збагнув, що вибрав хибний шлях.

— Все буде добре. Я принесу, — поспіхом додав він, — чекай на мене.

Вона відпустила його, сівши просто на холодну бруківку, і Вістович розумів, що марно просити її підвестись. Треба було якнайшвидше дістати їй морфію, тоді, можливо, вона хоч чимось допоможе йому в цій справі. Проте одне вже було очевидним: Гофман добряче нечистий на руку.

Діставшись трамваєм до вулиці Баторія, комісар подався до Академічної, де зупинився перед будинком Дирекції львівської поліції. Якихось чотири роки тому він впевнено зайшов би досередини, але тепер нерішуче стояв біля дверей.

За спиною почулися чийсь кроки, і Вістович озирнувся. До нього прямував високий сутулий чоловік в сірому пальто і капелюсі, під яким стриміла пара окулярів. Комісару довелося добряче напружити зір, щоб упізнати в цьому суб'єктові Самковського. Між тим його колишній підлеглий впізнав його одразу.

— Пане Вістовичу, — чи то радісно, чи то злякано вигукнув він, — це ж треба...

— Вітаю пана, Самковський, — стримано відповів комісар.

— Чому ж не заходите?

— Бо прийшов до вас, а ви тут.

— Що ж, тепер можемо піднятися.

— Я б радо вибрав інше місце, аніж колишній кабінет, — зауважив комісар,

— кав'ярня Шнайдера ще існує? Хотів би спокійно поговорити.

— Існує, — кивнув Самковський, — гарна ідея, ходімо...

Чоловіки мовчки перейшли вулицю і так само, не промовивши ані слова, дістались до улюбленого колись закладу. Тільки сівши за вільний столик, вони обережно розпочали розмову.

— Яку вас справи, Самковський? — першим озвався комісар.

Він, поміж тим, роззирнувся довкола, оглядаючи залу, проте кав'ярня Шнайдера анітрохи не змінилася. Тільки на шинквасі з'явилося кілька зім'ятих трофейних російських касок.

— Як і у всіх, — відповів колишній підлеглий, — доки вся ця чортівня не закінчиться, навряд в когось справи йтимуть добре.

— Це ви про війну у Львові?

Самковський кивнув. Тільки зараз обидва зауважили, що вони, русин і поляк, мали б належати до ворожих таборів.

— Про війну, — мовив той.

Вістович дивився на співрозмовника, прагнучи відшукати на його обличчі сліди змін, проте все ховали за собою окуляри. Самковський тепер носив більші і масивніші, ніж чотири роки тому.

З початком війни їх разом відправили до Перемишля, але потім їхні дороги розійшлися. Вістович опинився на італійському фронті, а Самковський всю війну прослужив у військовій канцелярії в Кракові.

Підійшов кельнер і без особливої радості в голосі запитав, чого вони бажають. Вибір, щоправда, був невеликий: канапки з сиром, кнедлі або в'ялена риба. З алкоголю тільки горілка. Пива у Львові вже кілька років не варили. Чоловіки вибрали канапки і замовили кожен по сто грамів.

— То пан пвертається до Львова? — обережно запитав Самковський, коли кельнер пішов.

— Ні, наразі залишаюсь у Відні. Принаймі до емеритури. А там побачимо... Я тут у справі; — відповів Вістович.

Самковський зробив короткий жест, який мав би означати щось на зразок: «Так і думав, що потрібна моя допомога. Інакше би ви мене не шукали».

Проте Вістович вдав, що не помітив цього, і продовжив:

— Маю одне питання до вас, Самковський, як до функціонера поліції.

— Прошу. Яке?

— Чи траплявся вам останнім часом такий собі Леон Гофман? Знаю, пам'ять у вас добра, а він особистість непересічна.

— Постачальник тютюну армії? — перепитав той.

— Здається, так.

— Кілька місяців тому ми перевірили всіх тутешніх підприємців, які співпрацювали раніше з Віднем. Гофман не викликав підозр. А що з ним не так?

«Погано перевірили», — ледь не вирвалось у комісара, але він спохопився. Перед очима постала дівчина, яка благала його про морфій.

— Чоловік цей зник. У Відні вимагають його знайти.

— Готовий допомогти пану, — без надмірного завзяття сказав львівський поліцейський.

— Дякую, Самковський. Проте однієї речі я потребую просто зараз.

— Якої?

— Мені треба знати, де я зможу купити трохи морфію.

Навіть окуляри не приховали те, як очі Самковського полізли з орбіт.

— Можна запитати навіщо? — промовив він.

— Пізніше. Зараз не можу сказати.

Поліцейський похитав головою.

— З цим дуже важко. Аптекарі майже не мають. Мене часто просять дістати морфій для поранених польських солдатів, але навіть поліція тут безсила... Якось навіть наші офіцери мусили позичити трохи в українців.

Вістович посміхнувся. Мабуть, ніде більше в світі дві ворогуючі армії не виручали одна одну медикаментами. Як, зрештою, більше ніде не припиняли вогонь, щоб пропустити трамвай.

— І все ж таки, — промовив він, пильно глянувши на Самковського.

Вістович надто добре його знав, щоб розмова на цьому завершилася. Поліцейський зняв окуляри і ретельно протер хустинкою скельця, а тоді знову одягнув і роззирнувся довкола. Втім окрім них в кав'ярні не було більше нікого.

— Іноді, коли дуже потрібно, я звертаюся до однієї особи, — стишеним голосом сказав Самковський, — звісно, при цьому не кажучи, що служу в поліції. Вона, щоправда, бере втричі більше, ніж будь-який аптекар.

— А не цікавились, звідки в неї морфій? — запитав комісар.

— Поцікавлюсь після війни, — обрубав його співрозмовник і гнівно глянув на Вістовича.

— Даруйте, стара звичка, — поспішив вибачитись той.

— Життя солдатів важливіше, ніж закон, — мовив Самковський і знову мусив протерти свої окуляри.

— Звісно, — погодився Вістович.

— Так-от, — продовжив той, — якщо потрібно, я влаштую зустріч з цією особою.

— Може бути сьогодні? — запитав комісар.

— Думаю, так. Як вас знайти?

— За старою адресою, на Вірменській.

— Гаразд. Я дам знати.

За півгодини чоловіки попрощались, і Вістович неквапно рушив убік площі Ринок. Здалеку долинули постріли і навіть звук артилерії. Котрась із армій, вочевидь, розпочала наступ. Декілька солдатів, чи то польських, чи то українських, пробігли перед ним і зникли за рогом. Ніхто з перехожих особливої уваги на них не звернув. В таких умовах Львів жив давно.

З площі Ринок комісар подався на Ягеллонську і далі прямо. Найпевніше, таким самим шляхом частенько ходив зниклий Гофман. За декілька кроків Вістович побачив вивіску «Казино».

Звісна річ, в цю пору там було зачинено, але Вістович впевнено натиснув на кнопку дзвінка. Як і слід було очікувати, ніхто не поспішав відчиняти двері. Трохи почекавши, комісар повторив спробу, але в інакший спосіб: спочатку тричі настиснув коротко, а потім надовго затримав свого масивного пальця на делікатному апаратику. До війни це був знак, що по зовнішній бік дверей постійний клієнт, своя людина, котрій мали б відчинити за будь-яких обставин. Залишалось тільки сподіватись, що з іншого боку про значення такої комбінації дзвінків не забули й дотепер.

На щастя, зсередини хтось таки заходився відмикати численні замки й засуви. Невдовзі прочинились і двері. На порозі постав лисуватий чоловік у білій брудній сорочці. Дивлячись, він добряче щурився, мовби провів у підземеллі щонайменше пів свого життя.

— Слухаю пана, — промовив він.

— Здоров, Нахмане, — впевнено привітався Вістович.

Зачувши своє ім'я, той стрепенувся і спробував широко розкрити очі.

— А-а, пане комісаре... Скільки ж років минуло, — чоловік відступив, запрошуючи гостя досередини.

Вістович ступив у темний коридор, що тягнувся до ледь освітленого

ігрового залу.

— Прошу проходити, — мовив Нахман, зачиняючи вхідні двері на ті самі численні замки й засуви.

Комісар обережно подався вперед, і підлога, на щастя, виявилась рівною. Як добре, що Нахман, цей багаторічний управитель в казино, його впізнав. Вони добре знали, коли Вістович служив у львівській поліції, але ж час і війни стирають людську пам'ять.

— Чим завдячую візиту? — приязно запитав той комісара.

Вони сіли один навпроти одного за округлий столик, і управитель засвітив між ними електричний торшер.

— Як поживаєш, Нахмане? — замість відповіді поцікавився комісар.

— Важкі часи, — промовив той, скрушно цмокаючи язиком, — під час війни ледь не закрились. Та й зараз ледве зводимо кінці з кінцями.

— Невже поміж вибухами та пострілами сюди приходили розважатись? — не повірив Вістович.

— Азарт сильніший, аніж страх, — посміхнувся Нахман, — з військовими тільки була біда. Особливо з москалями. Вони, коли програвали, хапалися за револьвер або шаблю. Доводилося скаржитись командуванню. Але москалі, на щастя, пішли, і маю надію, що вже не повернуться... А ви, комісаре, як ся маєте?

— Непогано, Нахмане, дякую. Як бачиш, повернувся до рідного Лемберга.

— Надовго?

— Буде видно... Дещо маю знати про одного клієнта.

— А пан хіба досі служить у львівській поліції? — несподівано перепитав управитель з деякою нахабністю.

— Ні, — спокійно відповів той, — але ти все одно мені скажеш...

Вони зустрілися поглядами, і Нахман перший потупив очі. З Вістовичем таки краще було не заїдатися, навіть якщо він вже не львівський функціонарій.

— Про кого пан хоче знати? — запитав він.

— Про чоловіка на ім'я Леон Гофман. Тільки не морщи чоло, Нахмане. Я знаю, в тебе чудова пам'ять.

Той кивнув.

— Знаю. Завжди поштивий і платить справно борги, якщо програє.

— Коли ти бачив його востаннє?

— Давненько. Зо два місяці тому. Йому не щастило, і він програв чималі гроші.

— Борг повернув?

— Так. Я ж кажу, він мене жодного разу не підвів...

Комісар відчув, що розмова заходить в глухий кут.

— Часом не помітив, щоб у Гофмана були вороги? — запитав він після паузи.

Чоловік знизав плечима.

— За весь час він ні про кого й слова лихого не сказав, — відповів Нахман, — важко уявити, щоб хтось мав на нього зуб.

— Гаразд, — Вістович неохоче підвівся, — якщо з'явиться, дай мені знати. Я живу там само, на Вірменській.

— Неодмінно, — охоче пообіцяв той.

До управителя повернулася звична запопадливість.

— В цьому закладі досі подають солодку каву по-віденськи? — запитав, вже ідучи до виходу, комісар.

— Так, прошу мені пробачити! Я не запропонував... — заламав руки Нахман.

— У Відні цукру не знайти.

— У Львові також коштує дуже дорого.

— Але ж ти знаєш, де взяти дешевше.

Управитель насторожився.

— Чому пан так каже?

— В дорозі познайомився з твоїм постачальником, добродієм Густавом Шоделем, — сказав Вістович, прочиняючи двері, — передавай вітання. Auf Wiedersehen!

Комісар швидким кроком подався вниз по Ягеллонській, а звідти на Карла Людвіга. Хотілося обдумати все почуте, тим більш, що портрет цього бісового Гофмана виходить суперечливий. Один і той же чоловік діставав морфій для божевільної дівчини, забираючи в неї останнє, і був зразковим постояльцем. Мав шалений азарт і не здобув собі ворогів. Навіть більше, за весь час, який той провів у казино, жодного разу ні з ким не посварився. Хто-хто, а Нахман би помітив недобре.

Він зупинився, щоб запалити цигарку, а коли знову звів очі й подивився перед собою, уздрів двох типів, які загородили йому дорогу.

Вістович, найперше, приязно посміхнувся і спробував їх обійти, але ті не поступались.

— Добридень, друже. Куди спешиш? — хрипло з російським акцентом проказав один з них.

Комісар озирнувся. Ясна річ, поліції ніде не було. В наступну мить, його міцно вхопили за праве зап'ястя. Таким чином, дістати зброю він вже не міг.

— Нащо тобі Гофман? — запитала неголена фізіономія, що опинилась просто перед ним.

Цей другий говорив вже без акценту.

— Маю до нього справу, — стримано відповів Вістович, відчуючи, що опонент набагато сильніший фізично.

— Яку справу? — допитувався той, підсуваючи фізіономію ще ближче, мовби збирався вкусити.

— Скажу тільки йому, — ризиковано відповів комісар, — ви знаєте, де він?

— Самим інтересна, де він, — зауважив тип з акцентом.

— Працюєш на уряд? — східно запитав неголений, майже торкнувшись носом його обличчя.

— Ні, на сестер милосердя, — сказав Вістович і одразу ж пошкодував.

Хтось із них вдарив його в обличчя з такою силою, що немалий за розміром комісар повалився з ніг.

Його розібрала лють, і він вже ладен був схопитися на ноги, щоб як слід відповісти, але відчув, що не має сил. Удар був напрочуд вмілий. Окрім того, зрадницьки заболіло серце. Вістович спробував дотягнутися до пістолета, але хтось із тих двох наступив йому просто на долоню. Ще років десять тому він переламав би їм кістки, але тепер мусив терпіти своє становище. Суча старість...

— Як знайдеш цього скурвисина, то передай, що йому срака, — почув над собою комісар.

— Сра-ка... — повторив інший тип по складах, хоча Вістович добре все зрозумів і з першого разу.

Кілька хвилин він залишався в такому ж положенні, щоб прийти до тями, а потім зробив спробу підвестись. Зрештою, він з подивом відчув, що хтось намагається йому допомогти. Опинившись на ногах, Вістович порівнявся з цим невідомим. Незнайомець був приблизно однакового з ним зросту і віку. Щоправда, був худорлявий, а під лівим оком у нього звивався продовгуватий синій шрам.

*

— У цих добродіїв ані крихти совісті, — осудливо сказав незнайомець, — певно обібрали пана як липку?

Голос у нього був м'який і співчутливий, як у місіонера.

— Та ні, не взяли нічого, — відповів комісар.

— Я їх знаю. Прийшли сюди разом з росіянами і залишилися.

— Хто вони?

— Бандюгани. Називають себе Bruderferajn.... Мені від них також дісталось.

— А вам за що?

— Підозрюю, за те саме, що і вам.

Вістович з подивом глянув на свого співрозмовника і навіть забув, як жахливо боліло під вилицею.

— Що ви маєте на увазі?— запитав він.

— Довго розповідати. Може заїдемо кудись. Готовий битися об заклад, що ви не проти випити, — сказав незнайомець.

Комісар згодився, і обидва подалися до «Віденської кав'ярні», що виявилась найближчою. В середині пили каву кілька українських офіцерів. Один з них поцікавився, чи добре Вістович почувається і чи не потрібна була допомога.

Комісар віджартувався, розповівши байку про те, як спіткнувся, позираючи на молодицю, і ті повернулись до своєї розмови.

— То ви русин? — запитав незнайомець, почувши як Вістович говорить українською.

— Чи не занадто питати когось про народовість, якщо пан навіть не назвав свого імені? — мовив комісар.

Наблизився кельнер, одразу принісши мидницю з холодною водою і рушничок для прикладань. В ці неспокійні часи поява в кав'ярні когось побитого чи навіть пораненого нікого не дивувала. Тут могли надати просту медичну допомогу, і неважливо, хто це був, українець, поляк, жид, австріяк чи будь-хто інший.

— Мене звати Казимир Ляшевський, — представився нарешті незнайомець, і Вістовичу здалося, що ім'я це він щойно вигадав.

— Гаразд, пане Ляшевський, — промовив натомість комісар, з насолодою прикладаючи до обличчя мокрого рушника, — тепер, гадаю, можете сказати, чому мені допомогли.

— Бо ті двоє — справжні мерзотники.

— Погоджуюсь. Але, як на мене, цього недостатньо. Пан зазначив, що мав з ними справу раніше...

— Так, через того ж таки Гофмана, — відповів він, — адже пан його шукає, правда?

— Звідки ви, в біса, про це знаєте? — запитав комісар, відриваючи від обличчя рятівну прохолоду.

— Чув, як вони з вами говорили.

— У вас відмінний слух.

— Так, до війни був оперним співаком...

— Отже... — Вістович пригадав розповідь господині з помешкання на Виспянського, — ви той самий чоловік зі шрамом, який навідував Гофмана?

— Вочевидь.

— То де зараз цей сучий син?

— Ви про Леона?

— А про кого ж іще?

— Він помер, шановний пане...

Знадвору прогримів вибух, аж посуд в кав'ярні дрібно задзеленчав. Військові, покинувши каву, вибігли на вулицю, і двоє співрозмовників залишились самі. Слідом за вибухом пролунав шерег пострілів та кілька військових команд чи то польською, чи то українською, і невдовзі все знову стихло. За вікном, кудись убік Сикстуської ліниво проповз трамвай.

— Як так помер? — мовив комісар.

Ця звістка неабияк ускладнювала справу, і йому не хотілося в неї вірити.

— Наклав на себе руки, — з глибоким смутком сказав Казимир, — через особисте... Його наречена, Марта, стала морфіністкою. Він рятував її скільки міг, добуваючи для неї цю прокляту речовину. Заліз у страшенні борги... Якоїсь миті він зрозумів, що прийде до нареченої з порожніми руками і побачить її муки. Цього бідолаха Леон стерпіти не міг. Ніхто краще за мене його не розумів. Так було ще зі студентської лави.

— Саме тому ці типи його шукають? — перепитав комісар.

— Гадаю, так.

Вістович хвилину помовчав і знову приклав до обличчя вологий рушник.

— Мені ця дівчина говорила, що Гофман брав з неї гроші за морфій, — промовив він згодом.

Ляшевський стрепенувся.

— О, то ви з нею знайомі? — сказав він. — Безсоромна дівиця. Вона сама все йому віддала, щоб мати більше тієї отрути.

— Гаразд, — комісар поклав рушника назад у мидницю, — то як саме Гофман пішов на той світ?

— Застрілився.

— Де?

— В своєму будинку в Перемишлянах.

— Коли?

— Тиждень тому.

— Ви бачили тіло?

— Я перший його знайшов.

— І повідомили поліцію?

— Звісно, повідомив. Але повітовій перемишлянській поліції було не до того.

— Тобто у Львові про самогубство ще не знають?

— Найпевніше, ні. Кажу ж, поліціанти зайняті іншим... Ви мені не вірите?

— Ще не знаю, пане Ляшевський. Ви, приміром, досі не поцікавились, хто я. Як мене звати і на біса мені цей ваш Гофман.

— Ви працюєте на уряд, бо з урядом в Леона також були справи. А знати ім'я людини, пов'язаної з Рейхсратом в наш час може дорого коштувати...

— Які саме справи він мав з урядом? — не вгавав комісар.

— Здається, постачав тютюн армії, — невпевнено відповів той.

Кельнер з запізненням приніс карафку горілки, дві чарки, а за мить і два горнятка з кавою.

— Негарно з вашого боку так допитувати того, хто сьогодні вам допоміг, — плаксиво зауважив Ляшевський.

І хоч допомога була радше моральною, Вістович все ж пробурмотів якісь вибачення і наповнив дві чарки. Горілка трохи повернула обом добрий гумор.

— А де Гофман тримав свої документи? — ніби між іншим запитав комісар, підносячи до рота гарячу каву.

Ляшевський стелує плечима.

— Він не розповідав про них нікому. Навіть мені. Гаразд, я маю йти.

Ляшевський підвівся з-за столу, даючи зрозуміти, що за каву і горілку заплатить Вістович.

— Куди ви так поспішаєте? — запитав комісар.

— Даруйте, маю справи...

Він вийшов з кав'ярні, і Вістович бачив, як той перейшов вулицю, попрямувавши кудись на Сикстуську.

Комісар, зрештою, також надовго не затримався. Розплатившись, він подався додому. Хотілося трохи перепочити й привести себе до ладу. До того ж, вдома його мав знайти Самковський.

Опинившись у своєму будинку, Вістович відчув значне полегшення. Тут було приємно і затишно, незважаючи на те, що довкола панував безлад. «Треба найняти домогосподарку», — вкотре подумав він, вмоцнюючись на стільцеві навпроти вікна, звідки виднівся окрась Домініканського собору з великим написом «Soli Deo Honor et Gloria».

Комісар потягнувся до телефонного апарату. Слід було повідомити директора поліції у Відні про смерть Гофмана. Комутація тривала добрих десять хвилин, і врешті виявилось, що директора немає на місці. Вістович продиктував повідомлення його секретарці й поклав слухавку. Після цього відчув деяке полегшення, мовби частину тягаря вдалося перекласти на інші плечі. А й справді, нехай там вирішують, чи варта Ця гра свічок. Шукати йому й далі ці проклятуці документи чи покинути все й повертатись до Відня.

Самковський прийшов під вечір. Знадвору темніло, і комісар не помітив, як задрімав. Крізь дрімоту він почув обережний стукіт у двері й одразу ж схопився на ноги.

— Що у вас з обличчям? — першим ділом запитав Самковський, проходячи досередини.

— Слово Bruderferajп пану про щось говорить? — вирішив не приховувати комісар.

— Аякже. Мафія з Вільна. Нещодавно тут з'явилась, — відповів той.

— Наші шляхи перетнулися, — криво усміхнувся Вістович, — вони також шукають Гофмана.

— Вже не знайдуть, — урочисто зауважив Самковський.

— Знаю, цей скурвисин застрілився.

— Отож.

— А як щодо морфію, Самковський?

— Все домовлено, нас чекають, — відповів поліцейський.

Комісар накинув пальто, і вони, не гаючи часу, вийшли з будинку. Погода тим часом змінилась. На місто ліг густючий туман, що обіймав перехожих вологою і холодною пеленою. Вістович з приємністю відчув цю прохолоду на своєму обличчі й з насолодою вдихнув. Було годі уявити погоди кращої, аніж ця.

Чоловіки минули будинок пожежної команди, що стримів гострими шпильями з туману, мов середньовічний замок, і повернули на Замарстинівську. Тут, обійшовши чергові барикади, вони зайшли в двір облущеної кам'яниці, відтак Самковський далі впевнено рушив металевими сходами нагору і врешті кілька разів постукав у двері на другому поверсі. Йому невдовзі відчинили, і на порозі Постала молода жінка, щільно закутана в густу селянську хустку.

— А, то пан, — мовила вона Самковському, — заходьте, я вас чекаю.

— Зі мною ще колега, — поспішив зазначити той.

— Про колегу пан змовчав, коли ми домовлялися...

— Це своя людина, — заспокоїв він жінку, — новий клієнт.

— Що ж, прошу заходити, — врешті згодилася та, — обережно, поріг...

Голос цієї пані видався Вістовичу знайомий і, піднімаючись слідом за Самковським, він все намагався згадати, де міг чути його раніше. Врешті, опинившись в задушливому передпокої, де палахкотіло кілька гасових лампадок, він побачив її обличчя і не стримав посмішки. Жінка натомість завмерла від здивування.

— Доброго вечора, пані Фрюліх, — перший привітався комісар, — як ся маєте?

— Доброго вечора, пане...

— Вістович, — нагадав їй своє прізвище комісар.

— ...пане Вістовичу, — повторила вона, — дякую, незле... А ви?

— Здається, до вас рідко приходять ті, в кого все гаразд. Чи не так?

— Як сказати...

Від нього не приховався гнівний погляд, який вона кинула убік Самковського. Проте той виглядав не менш розгубленим, аніж сама Ріта Фрюліх. Між тим комісар швидко роззирнувся довкола. Під лампадкою невеликий письмовий стіл, на якому були акуратно складені папери, а поруч них лежало дві печатки і промокальний папір. В іншому куті стояв туалетний столик, над яким кріпилося на стіні чимале дзеркало.

— Як ваші підприємницькі справи, пане Вістовичу? — знову заговорила Ріта. — Вдалося у Львові знайти покупців вина?

— Якщо відверто, моя дорога пані Фрюліх, то зовсім я не займаюся вином,
— відповів той.

— Он як? То ви мені збрехали? Хто ж ви насправді?

— Комісар віденської поліції.

Ріта зблідла, як смерть і, відступивши на два кроки, потягнулась до кишені.

— Я знаю, що для таких випадків у вас там лежить дамський револьверчик,
— сказав Вістович, — але буде краще, якщо він там і залишиться.

— Що в дідька ви робите, Вістовичу? — прохрипів спантеличений Самковський.

— Вашу роботу, — відповів той, — розповісти вам, яким чином ця чарівна пані добуває морфій? Гадаю, я помилюся тільки в деталях.

— Що ж, розкажіть, — раптом посміливішала Ріта, — мені також цікаво.

— Я не помилюся, якщо скажу, що ви актриса за фахом, правда ж, пані Фрюліх? Моя дружина була актрисою, і я добре знаю ці акторські манери. Завжди можна впізнати театральну діву з того, як вона поправляє капелюшок, заглядає на себе в люстерко, говорить або реагує на слова співрозмовника. Це я зрозумів ще у віденському потязі.

— Припустімо, так. Ви вгадали, — мовила Ріта, — і що з того?

— А те, що й морфій ви добуваєте в акторський спосіб.

— Як цікаво, пане Вістовичу. Поясніте, як саме?

— Охоче. Отам на столі, серед решти паперів у вас лежать чисті бланки лікарських рецептів, чи не так? Колір паперу і шрифт дуже характерні. Їх важко підробити. А зважаючи на теперішні часи, взагалі неможливо. Та навіть якщо вдасться підробити бланк, то де взяти лікарську печатку? А без рецепту і печатки морфій не продадуть в жодній аптеці.

— Що ж, по-вашому, я пограбувала лікарський кабінет? — нервово засміялась Ріта.

— Не зовсім, я не дарма згадав, що ви актриса, — мовив комісар, — зайшовши в лікарський кабінет зі своїм спільником, для вас дуже просто вдати непритомність. Ви падаєте, спільник вас підхоплює і просить лікаря, наприклад, принести води. Той вибігає з кабінету, а ви за цей час хапаєте печатку і бланки... Виставу цю ви можете грати інакше, але зміст її залишається той самий. Потім все складається якнайкраще: ви пишете

десяток рецептів, ставите на них печатки і скупляєте в аптеках увесь їхній запас морфію... Згодом продаєте, скажімо, втричі дорожче польській чи українській армії. Або ж звичайним морфіністам...

На мить запала мовчанка. Самковський вже не спопеляв Вістовича поглядом, а спокійно позирав на Ріту.

— Де ваш спільник? — запитав врешті комісар.

— Позаду тебе, скурвисину, — почулося за спиною.

Вістович повільно озирнувся. В дверях стояв кремезний бугай і цілився в нього з карабіну.

— Руки вгору, — додав він.

— Гадаєш, ми прийшли сюди самі? — втрутився Самковський, — довкола будинку купа філерів.

— Не бреши, — гаркнув той, — я щойно звідти і нікого не бачив.

— На те вони й філери, щоб ти їх не бачив...

Бугай, здавалося, втратив терпець. Прицілившись точніше у комісара, він ворухнув указівним пальцем, натискаючи на гачок.

Наступної миті і справді гримнув постріл, проте не з його карабіну, а хтось вистрілив на вулиці. Потім пролунало ще декілька, і так цілий десяток... На Замарстинівській розпочався черговий бій цієї вуличної україно-польської війни.

Бугай відволікся на якусь секунду, проте цього вистачило Вістовичу, щоб опинитись поруч і зацідити йому з лівої. Чоловік позадкував. Він, можливо, б і втримався на ногах, а тоді таки б вистрілив зі свого карабіну, однак позаду нього виявився старий парапет. Крихка перешкода не втримала ваги його чималого тіла, і воно полетіло донизу. Почувся глухий звук падіння, а за ним розлючений і водночас болісний крик. Вістович обережно глянув униз. Чоловік лежав на спині, все ще стискаючи свою зброю, але був непритомний.

— А як бути з нею? — запитав Самковський, кивнувши убік переляканої до краю Ріти.

— Ви львівський функціонарій, ви й вирішуйте, — мовив комісар, — гадаю, однак, буде справедливо, якщо вона, найперше, віддасть нам весь морфій, який є у цьому домі. Б'юсь об заклад, в цю мить він вже потрібен кому-небудь знадвору.

З вулиці вкотре почулися часті постріли, а далі й декілька вибухів.

Бій закінчився за годину. Хтось, не надто було зрозуміло хто, відступив, а хтось просунувся ще на кількадесят метрів убік Підзамчого. Щойно постріли затихли, Самковський зміг викликати лікаря і поліцейських. Йому все ще не хотілося розмовляти з Вістовичем, і він усіляко уникав його погляду.

Врешті вони стримано попрощалися, і комісар подався до колишнього будинку Гофмана. Марта вже чекала під дверима і, заввидівши його, кинулась назустріч.

— Ти приніс? — благально мовила вона, вчепившись йому в рукав.

— Звісно. Я ж пообіцяв, — сказав Вістович.

— То дай мені цього.

— Як ти збираєшся це вжити? — з цікавістю запитав комісар, згадавши, що не подбав про ін'єкційну голку для неї.

— Як завжди, додам кілька крапель собі у воду, — відповіла дівчина.

Вістович розгледівся довкола. Проте, важко було уявити, де вона збиралася це зробити.

— Ходімо до мене. Я живу недалеко звідси, — запропонував він.

— Хіба не тут твій дім, Гофмане? — перепитала вона.

— Ні, не тут. Я винайняв нове помешкання.

— Я не мо-о-ожу-у-у чека-а-ати-и-и!!!

Марту раптом почало трясти, як у пропасниці. Тоді Вістович підхопив її на руки і поніс. Вона була худющою й легкою, наче висушена квітка, і він майже не відчував своєї ноші. Дівчина репетувала, доки могла, потім називала Вістовича-Гофмана останніми словами і врешті, коли вони переходили Підвале, заспокоїлась.

В своєму будинку чоловік поклав її на софу, а сам, подався готувати чай. Повернувшись, він застав Марту у якомусь напівсні. Дівчина тримала себе за волосся і, перекочуючись з боку на бік, лепетала незрозумілі слова. Виглядало все це доволі моторошно.

— Марто, — покликав він її.

Дівчина не озвалася, і Вістович вирішив почекати. За півгодини вона таки прийшла до тями й одразу запитала про морфій. Комісар поставив перед нею захолодий чай, а потім простягнув їй ампулу. Вона жадібним рухом розламала її, виливши цілий вміст собі в чашку.

— Не забагато? — промовив комісар.

Марта, не почувши його запитання, припала до свого питва. За хвилину дівчина полегшено зітхнула і вже спокійно простягнулась на софі. В її затуманених очах прочиталось блаженство і спокій. Вістович більше її не чіпав. Він сів за стіл і, за старою звичкою, дістав з кишені свій записник і олівець. Слід було звести до купи всі факти, зібрані за останні два дні. На жаль, їх виявилось небагато. Точніше, зовсім мало того, що допомогло б йому знайти такі потрібні віденському гаймверу документи. Отож він записав:

«Гофман:

— винайняв житло на Виспянського,4, куди до нього навідувались Марта і Ляшевський;

— заборгував у казино;

— посварився з віленською мафією;

— можливо, чимось не догодив уряду;

— добував морфій для Марти;

— наклав на себе руки».

«Слід було б допитати цю Ріту Фрюліх, — подумав комісар, — найпевніше, Гофман, як і Самковський, також був серед її клієнтів. Адже дістати морфій у Львові надзвичайно складно».

І все одно, лишалось незрозуміло, як знайти папери, котрі зникли разом із ним. Логічним видавалось вирушити в Перемишляни, де Гофман вистрілив собі в голову. Можливо, там, на місці його смерті, вдасться знайти бодай якусь зачіпку.

Зрештою, Вістовича розморив сон, і, відклавши записника, він подався до свого колись улюбленого крісла-гойдалки, в якому востаннє сидів ще до війни. Закривши очі, чоловік незчувся, як одразу заснув.

Його вдруге за останній час розбудив телефон. Здавалось, ці апарати навмисне вигадали для того, щоб укорочувати йому сон. В кімнаті було темно, і тільки світло вуличного ліхтаря давало сякий-такий шанс дійти до секретеру і відповісти на цей дзвінок.

— Слухаю, — врешті буркнув він у слухавку.

— Ви тільки другу добу в Лемберзі, а вже відповідаєте мені русинською, Вістовичу? — почулось у відповідь.

Комісар не одразу впізнав голос Рімеля.

— Зараз ніч, — перейшов на німецьку комісар, — до того ж я не знав, що дзвінок з Відня.

Йому зовсім не хотілося вибачатися.

— У вас не може бути ночі або дня, якщо завдання Рейхсрату не виконано, комісаре, — тон його став загрозливо-повчальний.

Стримавшись, щоб не послати співрозмовника під три чорти, Вістович

змовчав і дочекався продовження розмови. Втім, Рімеля його мовчанка розізлила.

— Що за гівняну телефонограму ви передали вчора директору поліції? — запитав він.

— Те, що вдалося дізнатись, — відповів комісар, — Леон Гофман вчинив самогубство.

— Тоді якого хріна ваш мертвяк годину тому зв'язався з нами і почав вимагати двісті тисяч крон за документи, які є в нього? — заверещав представник Рейхсрату. — По-вашому він дзвонив з того світу? Аж ніяк! З Лемберга, курва! З вашого сраного Лемберга!..

Вістович знову замовк, але цього разу від здивування.

— Мовчите? — гаркнули з Відня.

— Пане Рімль, за офіційними даними поліції в Лемберзі, Леон Гофман помер, — якомога чіткіше промовив комісар.

— А я вам... курва... що дзвонив..., ...істі ...исяч крон, — нічний зв'язок з колишньою столицею перебивався, — ...не пудріть мізки... Чуєте?

— Чую, пане Рімль.

— ...знайдіть або...

Зв'язок врешті увірвався, мовби дроти не витримали такої емоційної напруга, і комісар не почув, що з ним буде, якщо не доведе цю справу до кінця. Втім, можна було здогадатись, що сказав йому очільник віденського гаймверу.

Щоб заспокоїтись, комісар закурив. З темряви чулося сонне дихання Марти. Спокійне, рівне і безтурботне. Її не розбудив навіть дзвінок телефонного апарату і голос Вістовича. Здавалось, вона вже давно так не спала. Ніби той всемогутній бог сну напавду голубив зараз її в своїх обіймах.

Комісару подумалось про Ляшевського, який одурив і його, і поліцію.

Хотілося задушити сучого сина... Цікаво, що в тих документах, якщо він наважився на таку небезпечну гру з австрійським урядом? Без сумніву, щось надважливе, якщо Гофман вимагає від Рейхсрату такі великі гроші. І як, чорт забирай, могли у Відні так помилитись, вибравши його для таємної роботи? Адже тепер точно зрозуміло, що він займався не лише постачанням тютюну для армії.

І чим, цікаво, Гофман так насолив цим Bruderferajн, що й вони на нього полюють? Зрештою, можливо, цей пройдисвіт навмисне розіграв самогубство, щоб позбутися їхнього переслідування, а заодно й не платити борг у казино?

— Скурвисин, — тихо промовив комісар і видихнув черговий струмінь диму.

Гофман, безперечно, відчайдух. І, схоже, ця відчайдушність в нього поєднується з неабияким розумом. Таких ловити найважче. До того ж в місті, де він більше не має комісарських повноважень.

За кілька годин до світанку Вістовичу вдалося знову задрімати, але на ранок він почувався препаскудно. Сонливість не проганяла навіть міцна кава і крижане повітря з вікна, яке він час від часу прочиняв, щоб збадьоритись.

Марта все ще спала. Складалося враження, що вона прокинеться лише тоді, коли її тіло знову запрагне морфію.

Перед полуднем знову несподівано прийшов Самковський. Він дещо знічено запитав дозволу зайти досередини, а потім не одразу наважився розпочати розмову. Власне; таким Вістович його пам'ятав завжди. Теперішня нахабність раніше ховалася в нього десь глибоко всередині.

— Маю передати подяку від військових, — сказав він, — ви їм дуже допомогли з тим морфієм, пане Вістовичу.

Комісар кивнув.

— Я радий, що вдалося, Самковський.

— Також наші офіцери запевнили, що при потребі теж стануть пану в

пригоді, незважаючи на те...

Тут він запнувся.

— ...що я русин? — посміхнувшись, доповнив комісар.

— Ми, зрештою, всі львів'яни, — поспішив сказати той, — просто, часи, курва, такі.

— В такі часи я відчуваю себе радше віденцем.

Самковський знизав плечима:

— Вони минуть, пане Вістовичу. Щоправда, Лемберг вже не буде таким, як раніше... Я, зрештою, прийшов не лише тому. Вночі сталося вбивство, і я впевнений, що вас воно зацікавить.

— Он як? Кого ж убито?

— Людину, що мала певне відношення до Леона Гофмана.

— Тоді ви, безперечно, маєте рацію. І хто ж це?

— Його ім'я Казимир Ляшевський.

— От шляк! — вигукнув комісар.

Самковський здивовано глянув на колишнього шефа.

— Ви знали цього чоловіка? — запитав він.

— Вчора з ним познайомився. Саме Ляшевський розповів мені про самогубство Гофмана.

Вістович вирішив змовчати про нічний дзвінок з Відня.

З сусідньої кімнати долинув тихий спів. Вочевидь, Марта нарешті покинулася.

— Якщо пан бажає, можемо вирушити на місце злочину, — ховаючи усмішку, запропонував Самковський.

— Авжеж, — кивнув комісар, невідомо чого почервонівши, ніби в його домі не могло бути з якихось причин жінки, — хвилинку, я зберуся...

Він зайшов до кімнати, де була Марта, і побачив, що та стоїть навпроти вікна, виконуючи якісь балетні, напрочуд зграбні рухи. Зачувши його кроки, вона озирнулась.

— Доброго ранку, любий Гофмане... — привіталася дівчина. — Яке в тебе гарне нове помешкання. А можна подивитися інші кімнати?

— Облиш, ти знаєш, що я не Гофман, — розізлився Вістович, — вдаєш із себе пришепекувату морфіністку, бо так тобі зручніше.

— Що ти таке кажеш? — засміялась вона.

— Послухай, Марто. Мені потрібно вийти з дому.

— Куди? — запитала дівчина, озираючись знову до вікна.

— Це моя справа. Вчора я привів тебе сюди, щоб ти не замерзла на вулиці, але сьогодні...

Далі комісар замовк. Він мав додати: «Сьогодні ти мусиш піти», проте не зміг.

— Тобі є куди подітись? — натомість запитав він.

— Немає...

— Гаразд, залишайся тут. Нічого іншого, як тобі повірити, мені не лишається...

Він вийшов з кімнати, а коли з Самковським вони опинились на вулиці, замкнув двері і поклав до кишені ключа.

Казимира Ляшевського було вбито в його помешканні на вулиці Джерельній. Він жив на другому поверсі кам'яного будинку, а під ним містилася майстерня кравця. Вбивця, як вважав Самковський, видерся по дощовій трубі й проліз через вікно. Зробивши свою справу (вдаривши Ляшевського ножем), тим самим шляхом зник. Майстри, що працювали в

майстерні за дня, вже на той час пішли додому. Найближчі сусіди жили надто далеко, вулиця освітлювалась кепсько, тому жодних свідків не знайшлося. Про те що господар не відчиняє, вранці повідомив поліцію пекар, якому Ляшевський заборгував за тиждень. Чоловікові здалося, що той від нього просто ховається і він попрямував одразу до найближчого постерунку. Поліціанти довго стукали, а потім, після вмолянь пекаря, підважили і зняли двері. На щастя, будівельники колись їх поставили абияк. Всередині на ліжку лежав труп господаря.

— Бездоганна робота, — промовив Самковський, коли вони прибули на місце. Він підійшов до тіла й зняв з нього простирadlo. — Вбивця завдав усього одного удару, але точно в шию. Цей невдаха навіть не встиг прокинутись...

Вістович, тим часом, оглядав вікно.

— Схоже, воно не зачинялося, — промовив він, — заціпка зсередини давно відірвана. Ляшевському достатньо було того, що віконна рама щільно прилягала до варцабу. Тож вберегтися він міг від холоду, проте не від грабіжників та вбивць. Оце й коштувало йому життя.

Оглянувши ретельно все приміщення, комісар вийшов на вулицю. Вікно кімнати виходило в сад. Недоглянутий і занедбаний ще, мабуть, з позаминулого року. Самковський, безперечно, був правий: вбивця дістався другого поверху, вилізши по стічній трубі. Місцями було видно, як він облущив стару фарбу, оголивши свіжі клапти іржі.

Погода сьогодні видалася морозною, проте вчора була відлига. А тому комісар почав ретельно обстежувати ґрунт. Поміж клаптями снігу і шматками мертвої трави він врешті знайшов те, що шукав — достатньо виразний свіжий слід, який відбився неподалік стіни. Схоже, як не обережно діяв убивця, але не втрапити ногою в пухку садову землю йому не вдалося. Мороз зробив з цього сліду чудовий зліпок для криміналіста.

Комісар дістав з кишені блокнот і олівець. Знайшовши чисту сторінку серед своїх записів, він зробив ретельну замальовку і повернувся в будинок.

— Що скажете? — запитав його Самковський, ніби вони знову працювали разом.

Як і в старі часи, в цьому погляді світилася надія і дещиця заздрощів.
Колишній шеф, безперечно, вже знав чимало.

— Це вбивство — справжній черяк на дупі для львівської поліції, правда ж?
— мовив Вістович.

Самковський кивнув. В нього справді й без мертвого Ляшевського вистачало клопотів.

— Скажу вам, що тут більше відомого, аніж невідомого, — посміхнувся раптом комісар, — такий собі ключ до моєї загадки, який нарешті трапився. Треба тільки обережно й терпляче відмикати...

*

Вістовичу таки довелося зайти в Дирекцію поліції. Точніше, він сам запропонував Самковському податися на Академічну, з надією, що в колишньому кабінеті збереглися його власні документи. Проте, як з'ясувалось, надія була марною. Російські жандарми, котрі господарювали тут всього рік, шукали в архіві поліції справи москвофілів. Втім вирізнити потрібні папери, які були написані переважно німецькою, серед решти кримінальних справ, їм виявилось не під силу. Зрештою, росіяни вирішили просто розрубати цей гордіїв вузол і знищили ледь не увесь архів лемберзької поліції. Як не смішно, але чимало справ москвофілів таки залишились, а от робочі нотатки всіх львівських комісарів пропали в полум'ї.

— От паскудство, — вилаявся Вістович.

Самковський гірко посміхнувся.

— Зникло все, — сказав він, — каталоги з відбитками пальців, світлини, описи, вироки... Маємо тільки документи від 1916 року. Знаючи це, на Баторія ледь не кожен злочинець, який потрапив туди до війни, волає, що не винен, і вимагає перегляду своєї справи. Звісна річ, переглядати нічого.

— Свого часу я зібрав рисунки всіх слідів, які могла залишити людська нога на теренах імперії, — промовив Вістович, оглядаючи кабінет, в якому за цей час багато змінилось. Від розміщення меблів до шпалер на стінах.

— Таким чином, побачивши слід, мені неважко було відповісти, де купили взуття: в Галіції, Богемії чи десь, у Верхній Австрії, — додав він, — цього шкода найбільше.

Комісар закурив і неквапно підійшов до вікна. Краєвид звідти був до болю знайомий. Академічна тягнулася далі до широкої площі, на якій височів пам'ятник Фредрові, а звідти розходилася п'ятьма вулицями. За пам'ятником виднівся костел святого Миколая з порослими довкола нього могутніми липами. Тепер, посеред зими, вони стриміли чорно й непривітно, але під час літньої спеки попід ними завжди рясніли столики, де львів'яни відпочивали в затінку, попиваючи холодний лимонад з найближчих кнайп.

Посеред площі двірник у лискучих армійських чоботях згрібав дерев'яною лопатою якісь жалюгідні залишки снігу. Вістович подумав, що це, найпевніше, колишній солдат, який повернувся з війська і не знайшов іншої роботи. Втім звичка начищати чоботи в нього не зникла. Тим часом до кабінету зайшов черговий і про щось відрапортував Самковському. Комісар помітив, що цей також був в армійських чоботях, щоправда не в таких доглянутих.

— Де ви служили, добродію? — раптом запитав у нього Вістович.

— Я, мельдую покорне... я... — запнувся той від несподіванки.

— Та відповідай, коли питають, — гримнув на нього Самковський.

— В десятому піхотному полку, пане... — тут він знову розгубився, не знаючи як звернутися до Вістовича.

— Але чоботи маєш трофейні? — перепитав той.

— Мельдую покорне, зняв з московського офіціра, — з гордістю показав той.

Вістович знову відійшов до вікна. Двірник на площі вже смалив цигарку, спершись на свою лопату. Через цю безсніжну зиму поспішати йому справді було нікуди.

Самковський відпустив чергового.

— Чим вас зацікавило його взуття? — запитав він, коли той вийшов за двері.

— Бачте, Самковський, я, звісна річ, не пам'ятаю всіх візерунків на підощвах імперських чобіт і черевиків, але знаю, що в нас робили взуття здебільшого на високих підборах, а слід у саду плаский... Ваш черговий, приміром, залишив би там точнісінько такий самий слід.

— Отже, вбивця мав нетутешнє взуття?

— Однозначно. Більш того, гадаю, він і сам нетутешній. І навіть родом не з імперії.

— З чого такий висновок? Адже ми маємо тільки слід.

— Не тільки. Ви уважно обстежили підвіконня, Самковський?

— Більш-менш.

— В тому то й річ, що «більш-менш». А слід було, як в давні часи, — ретельно, до болю в карку. Тоді б ви знайшли, приміром, те саме, що і я.

Самковський замовк. Вістович раптом почав говорити чи то насмішливо, чи то знервовано, і це йому не подобалось. Здавалось, насправді комісар хотів сказати: «Я тут лише декілька днів, а вже викрив перекупників морфію і от-от знайду вбивцю Ляшевського. Це ж більше, ніж ви б зробили за місяць. Чи не так?..»

Врешті, незручну мовчанку порушив сам Вістович:

— Коли вбивця перелазив через вікно, то зачепився кишенею за гачок для заціпки. Гачок був надщерблений і гострий, оскільки, як ви пригадуєте, самої заціпки там не було.

Самковський кивнув.

— На це я, звісно, звернув увагу.

— Так-от, кишения, мабуть, дещо надірвалась, але найголовніше те, що з неї висипалось трохи махорки.

Комісар дістав з кишені складений конвертиком листок паперу і простягнув його Самковському. Той обережно його розгорнув.

— Таку я бачив тільки в полонених російських солдатів. Наші курять дещо кращий тютюн, — мовив Вістович.

— Отже, Ляшевського вбив росіянин? — запитав Самковський.

— Безперечно. До того ж росіянин, який раніше вже бував у нього вдома. Інакше, звідки він знав, що вікно зсередини не зачиняється? Ляшевський був знайомий зі своїм убивцею, — відповів комісар, — іще — з цього моменту ми робимо з вами одну справу... Як на мене, зовсім не випадковість те, що цей чоловік загинув сам, одразу після того, як повідомив про самогубство Гофмана... До речі, це брехня. Гофман живий.

Самковський, схоже, вже не дивувався нічому. Він тільки важко зітхнув і потер чоло.

— То що робимо далі, пане Вістовичу?

— Ще цієї ночі Гофман був у Львові. І навіть уночі телефонував до Відня, — промовив той. — Кому належить головний міський комутатор? Українцям чи полякам?

— Полякам, — відповів Самковський.

— Чудово, отже вам нескладно буде знайти львівський номер, з якого дзвонили сьогодні до Відня орієнтовно о другій ночі, а відтак і адресу будинку, в якому знаходиться телефонний апарат. Адже телефоністки сумлінно реєструють усі дзвінки, — сказав комісар.

— Звісно, — мовив той.

— Чудово, тоді побачимось за дві години, скажімо, в «Атлясі»[18] і пообідаємо. Думаю, на той час в нас обох будуть які-небудь новини.

Самковський погодився, і вони розійшлися. За дві години, як і було домовлено, чоловіки зустрілися у вказаному місці. Обидва виглядали задоволені, мов картярі, в яких на руках добрі карти, і вони не поспішали їх відкривати. Сівши за столик, чоловіки спочатку зробили замовлення, а

потім перейшли до справи.

— Ваше доручення я виконав, — першим розпочав Самковський, — і смію сказати, досить успішно... Так-от, за минулу ніч, до Відня дзвонили всього п'ять разів, але тільки один дзвінок був о другій ночі.

Номер зареєстровано на Клепарові, на вулиці Бернштайна... Віденську адресу з якою з'єднували, я також записав.

— Чудово, — не приховав радості Вістович, — інші дзвінки з цього номеру ви також перевірили?

Вдоволена гримаса миттю зникла з обличчя Самковського.

— Ні, — буркнув він і сердито закусив губу.

— Значить, доведеться туди повернутись.

Принесли гарячий імпортований портер, і чоловіки з приємністю перервали розмову.

— А як ваші успіхи? — запитав згодом Самковський, втираючи серветкою пивні губи.

— Не гірше, — похвалився Вістович, — коли ми попрощалися, я подався до свого давнього знайомого, власника взуттєвої крамниці. Ціль була одна: доказати йому слід від підосви, який я знайшов у тому саду біля будинку Ляшевського. Якщо хтось в цілому Львові й міг би визначити, в що був узутий вбивця, то це він.

Самковський з цікавістю вгледівся у співрозмовника.

— І що? — перепитав він.

— Це досить рідкісне взуття, яке шують лише у Вільні. Сюди воно вкрай рідко доходить... В чобіт і черевиків невеликі підбори і досить своєрідний візерунок на підосві.

— У Вільні? — перепитав Самковський.

— Атож.

— Отже, вбивство — справа рук Bruderferajn?

— Цілком можливо, — погодився комісар, — щоправда, не зовсім розумію, за що вони вбили цього Ляшевського, якщо шукали, як і я, Гофмана.

— А як на мене, все зрозуміло, — раптом мовив Самковський, — адже Ляшевський збрехав про самогубство друга не лише поліції, але й мафії. От йому й відомстили. Тільки-от навіщо Гофману вся ця комедія з власного смертю?

— Можливо все тому, що він мав чималі борги в казино і бездоганну репутацію чесного гравця, який завжди їх сплачує, — сказав Вістович, — вмерти — це чудовий спосіб не заплатити і водночас не заплямити ім'я. А уявно вмерти — ще краще...

— Отже, маємо нарешті версію? — запитав Самковський, з жадібністю поглядаючи на сусідній столик, де двоє чоловіків завзято сьорбали якусь гарячу зупу.

Самі вони отримали, наразі, тільки пиво, але, звісна річ, голод воно не вгамовувало.

— Радше здогад, — Вістович також зиркнув убік їдців, — знати б ще, який стосунок мав Гофман до мафії.

— В наш час якщо хтось займається підприємництвом, то без згоди мафії або повоєнних урядів йому не обійтися, — проговорив Самковський.

— З ким же тоді важливіше підтримувати добрі стосунки? — запитав комісар, відірвавши погляд від сусіднього столика.

Голод ставав просто нестерпним.

— Більшість намагаються догодити і тим, і тим...

— То, можливо, наш дорогий Гофман також намагався «догодити і тим, і тим»? — сказав Вістович.

— Тобто мав зв'язок і з австрійським урядом, і з Bruderferajn? — перепитав Самковський.

— Чому б і ні? Ви самі зазначили, що більшість намагаються балансувати між чорним і білим. І от, коли цей баланс з якоїсь причини порушився, у Гофмана почалися проблеми... — промовив комісар.

— А тут ще й борг в казино, — підтримав його співрозмовник.

Вістович раптом замовк. Несподівана думка шалено запульсувала в його скронях.

— Не було ніякого боргу в казино, — промовив він за хвилину.

Самковський, що вкотре підносив до рота склянку з портером, поставив її назад на стіл.

— Тобто як? — здивовано запитав він.

— Нас одурили, Самковський, а я повівся, як школяр!..

Вістович лягнув себе по лобі, аж їдці за сусіднім столиком озирнулися.

— Річ у тому, що в казино, де часто бував Гофман, я пішов найперше. Розпитав про все управителя, а потім, коли вийшов на вулицю, на мене напали ті виродки з Bruderferajn, — сказав комісар, — після них до мене одразу ж підійшов Ляшевський і розповів, що Гофмана шукати вже марно... Так-от, звідки, в біса, вони всі так швидко дізналися про мене і моє завдання тут?

— Дуже просто. За вами стежили, пане Вістовичу. Причому, як на мене, ще з віденського потягу, якщо не з самого Відня, — сказав Самковський.

— Може й так, — відповів комісар, — я, вочевидь, зробив дурість, признавшись сусідові по купе, що служу в поліції. На те, зрештою, були окремі підстави... Але як мене одразу знайшов Ляшевський?

— Що ж, пояснення тільки одне...

— Саме так, — кивнув Вістович, — управитель казино Нахман, нині

мертвяк Ляшевський і сам Гофман втрюх затіяли цю чортівню... Задум був такий: коли в Гофмана почалися негаразди в його балансуванні поміж мафією і урядом (а чому, гадаю, ми найближчим часом дізнаємось) він розіграє своє самогубство. Ніби застрілився десь на периферії, у своєму старому будинку. А для того, щоб була видима причина для суїциду, Нахман в Лемберзі дописує йому несплачені борги...

Повітовій поліції, як я вже казав, зараз не до самогубців. Цілком можливо, що в будинку й лежало чиесь тіло з діркою в голові, проте за життя воно належало точно не Гофману. Так чи інак, але в поліції і в гміні Перемишля у це повірили...

Щодо Ляшевського, то його завданням було повідомити про смерть друга всюди, де слід, у Львові: львівській поліції — тобто вам, Самковський, — мафії та всім, хто його знав. Далі з'явився я, про що йому негайно повідомив Нахман. Перечекавши десь за рогом, доки мене віддухопелять ті виродки з Bruderferajń, Ляшевський вдав із себе доброго самарянина. Допоміг звестись на ноги і допровадив у найближчу кав'ярню... Там, про «самогубство» Гофмана від нього дізнався і я. А згодом — і австрійський уряд...

— Отже, таким чином, Гофман вирішив заховатися від усіх? — перепитав Самковський.

Услід за цим в його животі добряче забуркотіло.

— Де ж, курва, наше їдло? — сердито додав він.

— Саме так. Погодьтеся, непоганий спосіб зникнути, — сказав Вістович.

Щодо комісара, то він, схоже, зовсім забув про свій голод.

— Що ж тоді змусило Гофмана себе видати? Всіх одурих. Далі сидів би собі тихцем і втішався тим, що вийшов сухим з води.

— По-перше, він авантюрист. У Відні я отримав детальну характеристику його характеру. Такий не всидить на місці, — відповів Вістович.

— Цього недостатньо, як на мене.

— Ваша правда, Самковський. По-друге...

— Прошу пробачення, панські картопляні плячки! — виріс збоку кельнер.

— Нарешті! — видихнув Самковський і одразу запхав одразу два собі в писок, як тільки той відійшов. — То що ж по-друге?

— По-друге, в такий час не надто можна десь пересидіти, не заробляючи ані крони. Не забувайте, Гофман звик геть до іншого життя.

— Згоден, — сказав Самковський, — але є ще й «по-третє», чи не так, пане комісар?

— «По-третє» — це якраз те, що найважливіше.

Тут Вістович зробив паузу й собі приклався до їжі.

З хвилину вони мовчали і тільки працювали щелепами.

— То який третій аргумент? — першим озвався Самковський.

З усього було видно, що цікавість розпікає йому нутро.

Комісар зробив чималий ковток портеру і, ще трохи подумавши, відповів:

— В руках у Гофмана є один дуже сильний козир — це ділові документи, які найбільше потрібні Відню і, хто зна, може, й мафії... Ось це і змусило його вдатися до останньої авантюри: вимагати від Рейсхрату величезних грошей за ці папери. Тільки зробив він це, не подумавши. Про те, що Гофман живий, стало відомо мафії, і типи з Bruderferajп найперше відомстили Ляшевському за брехню.

— Цікаво, як мафія про це дізналась. Адже Гофман повідомив Відень телефоном...

— Не смішіть, Самковський, — відповів комісар, — є способи прослуховувати лінію. Це робить навіть австрійська поліція. До того ж, ви так і не перевірили, чи не дзвонив бува тієї ночі Гофман ще кудись...

Самковський опустил очі і запхав до рота ще один пляцок. Його колишній

шеф, безперечно, був правий. Довелося змовчати, як у давні часи.

— То що робитимемо далі? — запитав він, щоб змінити тон розмови.

— Роботи чимало, — мовив комісар, запалюючи цигарку, — але найперше, якщо вас не обтяжить, зробіть одну річ, Самковський.

Вістович заговорив трохи притишено.

— Яку?

— Візьміть мій портсигар і гарненько протріть рукавом поверхню, а потім зробіть вигляд, що милуєтеся тисненням на кришці... До речі, справді зверніть увагу на орнамент. Чудова робота майстрів з Трієсту.

Ані біса не розуміючи, Самковський все ж виконав це дивне прохання.

— Так, гарне тиснення, — похвалив він.

— Частина кришки, яка вільна від орнаменту має гладеньку поверхню і може бути люстерком, чи не так? — перепитав Вістович.

— Може, — згодився той.

— Тоді зловіть відображення двох типів праворуч від нас, які щойно з апетитом жерли зупу, — Вістович заговорив ще тихіше, але тепер широко посміхався. Збоку можна було подумати, що він розповідає знайомому якусь сороміцьку таємницю.

Трохи повозившись, Самковський так і зробив.

— Вони вже десять хвилин нікуди не йдуть, хоч усе з'їли й розплатились, — продовжив комісар, — не відволікайтесь, розглядайте портсигар... Бачите там слід від італійської кулі? Зачепило в Альпах... Так-от, хто ці двоє по-вашому?

— Схожі на клерків. Тільки занадто кремезної постави.

— Облиште, Самковський. Ми в «Атлясі», клерки сюди не заходять.

— Тоді які-небудь писаки.

— Такими руками, як у них, хіба що розписувати фізіономії...

— Але ж вдягнуті пристойно.

— В того, хто ближче до мене, запонки на сорочці пристебнуті навпаки — замком назовні, а інший якогось дідька носить на шиї жіночий медальйон. Складається враження, що вони раніше не бачили таких речей. І у Львові, видно, не надто давно.

Самковський скривив усмішку.

— Говорять вони дуже тихо, — продовжив комісар, — вочевидь, щоб ніхто не зауважив...

— ...російської мови, — додав той.

— Перфектно, Самковський, — похвалив Вістович, — а що б розвіяти всі сумніви остаточно, скажу, що в одного з них на поясі російський «наган».

— Звідки ви знаєте?

— Зауважив кобуру, коли той діставав хустинку з кишені штанів.

— От трясця.

— Давайте спокійно закуримо й замовимо ще чогось.

— А потім?

— Почекаємо, доки один із них піде до вбиральні.

— А далі?

Вістович ще більше стишив голос і, забираючи назад свій портсигар, промовив йому кілька слів німецькою. Самковський вдавав, що його це неабияк розсмішило і зайшовся гучним фальшивим реготом.

Підійшов кельнер, і чоловіки замовили собі карафку горілки. З сусіднього столика на них люто зиркнули, і один з типів нарешті підвівся й посунув до вбиральні. Самковський і Вістович якраз випили по чарці, після чого комісар гучно повідомив, що йому також треба відійти. Проходячи повз

шинквасу, він тихо звернувся до кельнера.

— Дайте ключа від кльозету.

— Там відчинено, прошу пана.

— Дайте ключа, чорт забирай.

Той здивовано витріщив на нього очі, але виконав це несподіване прохання. Опинившись біля оббитих сукном дверей вбиральні, які були такими, очевидно, щоб зсередини не долинали непристойних звуків, Вістович швидко вставив ключ у шпарку і одним вправним рухом надійно їх замкнув. Тепер той росіянин залишиться там надовше, ніж веліла йому його потреба.

Затамувавши подих, Вістович озирнувся. В цю коротку мить він думав, чи не підведе його Самковський, але той також зробив усе відмінно. Поліцейський, прихопивши з їхнього столика горілку, підійшов до типа, що zostався сидіти за столом, і завів з ним якусь приятну розмову. Тип сидів спиною до вбиральні, то ж не міг бачити, як його товариш потрапив у полон.

Вістовичу слід було зробити щось, доки полонений в кльозеті почне гримати в двері. Приставити тому першому, з яким розмовляв зараз Самковський, до шиї пістолет? Ні, цей гад просто так не здасться, і тоді доведеться стріляти... Комісар прийняв інше рішення: вхопивши в руки стільця, він швидко підійшов до них і з усієї сили вперіщив ним росіянина. Стілець розлетівся на друзки, навіть на дрібніші, ніж можна було сподіватись. Вістович навіть зауважив про себе, що тепер почали робити паскудні меблі, не те що колись. Проте росіянин, на щастя, захрипів і осунувся на підлогу.

В кав'ярні почулися зойки і крики, втім Самковський швидко всіх заспокоїв, пояснивши, що він функціонарій поліції, а поруч з ним його колега.

— За стілець попрошу панство заплатити, — незворушно мовив кельнер, який так і не відірвався від своєї роботи і досі протирав тарілки.

— Це російський шпиг, — буркнув Вістович.

— Тоді горілка за наш рахунок, — так само спокійно промовив той.

Тим часом у двері вбиральні вже грізно лупили ногами.

— Присуньте шафу, — голосно мовив Самковський, і чоловіки з іншого кутка зали виконали його прохання. Після цього вони вдоволено повернулися знову за свої столики. Викликали поліцію і змусили здатися того, що був замкнений у кльозеті, інший росіянин потроху почав приходити до тями.

— Ось як ми зробимо, Самковський, — втомлено сказав комісар, — гарненько допитайте цих двох, а потім довершіть свою справу у міському комутаторі і заарештуйте усіх, кого знайдете на Бернштайна, звідки останнього разу дзвонив Гофман. Сам він, безперечно, давно в іншому місці, бо не такий дурний, щоб попастися так просто. Перевірте також дзвінки з будинку на Виспянського, 4 — це його останнє львівське помешкання. Зробіть список усіх телефонних з'єднань, скажімо, за місяць.

Поліцейський кивнув.

— Коли зустрінемося? — запитав він.

— Гадаю, вже завтра. Приміром, о десятій ранку у вас на Академічній.

Домовившись з ним, комісар вийшов з кав'ярні. Він попрямував убік Ягеллонської, де, минувши будинок Сейму, вдруге опинився перед «Народним Казино». Двері було відчинено, і цього разу Вістович безперешкодно зайшов досередини. Нахман порався у напівтемній ігровій кімнаті. Комісар голосно привітався.

— А-а-а, пане Вістовичу! Радий бачити пана, — сказав управитель, проте в його голосі не чулося жодних радощів.

— Навзаєм, Нахмане, — відповів Вістович, — бачиш, не все розпитав минулого разу, тому й прийшов ще раз.

— Що пана цікавить?

Комісар роззирнувся, а потім поволі сів у крісло, з якого зазвичай спостерігали за грою.

— Я б не відмовився від кави, Нахмане, — мовив він.

— Ой, прошу вибачення, хвилинку...

Управитель гукнув кельнера, який вже був на зміні, й загадав тому зготувати для гостя каву.

— Скажи, Нахмане, чи розпитував тебе ще хтось про того Гофмана, окрім мене? — запитав комісар, коли кельнер вийшов.

Управитель напружив чоло.

— Ні, — зрештою відповів він.

— Брешеш, розпитували. Гадаю, це були росіяни, але наказали тобі мовчати... Правда ж?

Управитель змовчав і демонстративно взявся до попередньої роботи. Вістович посміхнувся і продовжив:

— А ще той самий Гофман, який, як виявилось, живий-живісінький, раптом звернувся до тебе з дивним проханням записати його в боргову книжку... Тобі ж було неважко, чи не так, Нахмане? Адже віддячити він умів.

Управитель відірвався від своєї роботи і пильно вгледівся в комісара. Вони декілька хвилин мовчали.

— Ти знаєш, що Казимира Ляшевського вбито? — запитав Вістович. — Все тому, що якоїсь миті Гофману захотілося побавитись в іншу гру. Йому, бачте, набридло бути мертвим. Як тільки він повідомив, що живий, Ляшевський не дожив до світанку. Гадаю, таке може бути й з тобою...

Коли кельнер приніс каву, вони, знову мовчали. Поставивши тацю перед Вістовичем, офіціант хутко вийшов із залу.

— Де тут цукор? — запитав раптом Вістович.

— Тепер важко дістати...

— Але Гофман завжди міг тобі допомогти з цим, чи не так? Бачиш,

Нахмане, адреса, з якої той дзвонив до Відня, вимагаючи грошей, дивним чином збіглася з адресою одного цукрового перемитника, Густава Шоделя... То ж не клей дурня і додай мені цукру до кави.

— В мене є дещо інше, — промовив Нахман.

— Що ж?

Управитель вийшов з зали і, за мить, повернувся з невеличким пуделком в руках. Відкривши його, він показав комісарові яскраво-білий порошок, що був усередині.

— Що це? — запитав Вістович.

— Сахарина, — відповів той, — ложка цього порошку може замінити дватри фунти...

— Ось воно що, — комісар не стримав радощів, — уряд встановив монополію на виробництво цукру... Ти знаєш, що навіть зберігання будь-яких замінників — тяжкий злочин?

Нахман кивнув.

— Отже, в такий спосіб він тобі віддячував?

— Так.

— І не лише тобі? Гадаю, цим порошком він забезпечував усе місто?

— Думаю, не тільки. Більше йшло закордон.

— Ага, завжди цікавіше підривати чужу економіку.

— Мабуть, так...

— Але ж цукром не обійшлося, правда?

— Ще був підробний алкоголь і сигари.

— І все?

— Про інше я не знаю.

— Отже, наш Гофман насправді крупний аферист. Він і морфій міг дістати, чи не так?

— Я ніколи в нього про це не просив, але знаю, що міг би.

Вістович закупив, проте так і не торкнувся кави. Кілька хвилин він дивився крізь дим на переляканого управителя, що виструнчився перед ним, як школяр.

— Де зараз може бути цей Гофман? — запитав комісар.

— Я не знаю, пане Вістовичу...

Нахман говорив щиро.

— Ось тобі моя порада, — комісар загасив недопалок і звівся на ноги, — знищи цей порошок і все інше, що дісталось тобі від нього.

— А потім?

— А потім тікай з міста. Якнайшвидше.

Сказавши це, Вістович вийшов із зали. На вулиці він неквапно рушив убік Вірменської, вирішивши, що на сьогодні досить усього і слід хоч трохи перепочити. Потроху все складалося до купи. Отже, «діловий партнер» австрійського уряду, а точніше гаймверу, виявився крупним контрабандистом. Цілком можливо, що цим «діловим партнером» гаймверу насправді була мафія, а Гофман — тільки посередником між цими двома силами. Тоді це пояснює, чому Рімелль вимагав насамперед відшукати документи, а вже потім самого Гофмана. Якщо гаймвер у Відні через мафію у Львові покривав крупну контрабанду, то оприлюднення цих паперів викличе небувалий міжнародний скандал. Звісна річ, для Австрії, яка зараз ледве оклигує після війни, це буде важкий удар. Гофман це розуміє, тому й наважився на свою небезпечну гру. Цікаво, що йому відповіли у Відні?..

В своєму помешканні Вістович несподівано для себе віднайшов чистоту. Ця гостя вкрай рідко потрапляла в його дім раніше, то ж тепер комісар почувався якось ніяково... Прибрала, очевидно, Марта. Сама вона мовчки

лежала на канапі й дивилася кудись у стелю.

Вістович зняв пальто і привітався. Дівчина не відповіла.

— Ти хочеш їсти? — запитав комісар, згадавши, що не залишив їй ані грошей, ані їжі.

— Ти знаєш, чого я хочу, Гофмане, — відповіла вона сухим голосом, — мені погано...

— Їсти ти також мусиш.

— Морфій заміняє мені все. Навіть їжу.

— Гаразд. Я принесу.

Він, як і минулого разу, розламав ампулу, вилив її вміст у склянку з водою і подав Марті. Дівчина з жадібністю випила.

— Ти дав мені менше, — ледь не плачучи, сказала вона.

— Кожного разу буде менше, Марто. Доки не відвикнеш, — відповів комісар.

— Який ти жорстокий, Гофмане.

— Припини нарешті називати мене Гофманом, чорт забирай! — гримнув комісар.

Вона стрепенулася всім тілом, але за мить тихенько захихотіла. Почав діяти морфій...

— Ти пам'ятаєш наш замок, Гофмане? — ледве чутно лепетала Марта, якимось дивно закидаючи голову назад. — Ти пам'ятаєш наш чарівний замок? І човен? Ти пам'ятаєш того човна?.. Замок... човен... Ти показав мені... Вода така тепла, як молоко... Ти там?..

— З мене досить! — не витримав Вістович, — Завтра ж забирайся з мого дому під три чорти!..

З цими словами він вийшов з кімнати, сердито грюкнувши дверима. Після

важкого дня ця морфіністка тепер його дратувала.

*

Цього разу Вістович передчував, що серед ночі або під ранок йому знову задзвонять з Відня. Комісар прокинувся о пів на четверту і вже не зміг заснути. «Телефонний апарат в кімнаті, де зараз Марта, — подумалось йому, — треба перейти туди...».

Звівшись з ліжка, він хутко одягнувся і, обережно ступаючи, перейшов у сусідні покої. Світло вуличного ліхтаря, як завжди, заливало стіл і підлогу, скрадаючись, мов злодій, до софи. Марта спала спокійно, як і минулої ночі... Вістович подумав, що дарма нагрімав на неї. Як це не дивно, але в своєму рідному Лемберзі він був потрібен тільки їй. Ця дівчина з важкою морфійною залежністю була єдиною, хто чекав його ввечері. Хоч і можливо не зовсім, якщо кожного разу називала його чужим іменем.

Комісар підійшов до неї і, нахилившись, поцілував у чоло. Йому подумалось, що вони якось зовсім однаково самотні.

Задзвонив телефон. Вістович не помилився.

— Am Apparat, — зірвавши слухавку, мовив комісар.

Цього разу, на зв'язку виявився Гольденберг.

— Вітаю, пане комісаре! Як ся маєте?

Останнє він сказав українською.

— Могло б бути краще.

— Завжди могло б бути краще, пане Вістовичу.

— Чому ви завжди телефонуєте серед ночі? — не втримався, щоб не запитати комісар.

— Тому що в цей час більше шансів, що ви вдома, — відповів Гольденберг.

«Чорта з два! Тому що в цей час на людину легше вплинути, — ледь не

вирвалось у Вістовича, — старий розвідницький прийом».

— Вам вистачає грошей, пане комісарє? — турботливо запитав урядовець.

Той відповів ствердно.

— Гаразд, тоді розкажіть про свої успіхи:

— Мені наразі не вдалося знайти Гофмана, але я на вірному шляху, — промовив Вістович.

— Он як? Звідки впевненість?

— Мені... чимало про нього відомо.

— Що, наприклад?

Схоже, що на тому боці насторожилися.

— Відомо про його амурні справи, — збрехав комісар.

— Що ж гаразд, пане Вістовичу. Амурні, то амурні... Я, власне, хотів нагадати, що в нас залишилось максимум два дні. А також те, що особа Гофмана цікавить нас менше. Значно більше документи; які є в нього. Якщо ви їх не знайдете до післязавтра, нам доведеться заплатити цьому сучому синові ту суму, яку він вимагає. А це, як ви розумієте, пане Вістовичу, провал справи...

— Розумію, пане Гольденбергу.

— Чудово, комісарє. Тоді гарного дня. Він вже майже почався...

— Вам також.

У Відні поклали слухавку. Вістович зробив те саме. Спати вже не хотілося, залишалось тільки смалити цигарки одну за іншою аж до світанку.

Втім, коли в місті згасли ліхтарні вогні і почали сіріти вранішні сутінки, комісар з деяким подивом зрозумів, що не відчуває втоми. Ледве дочекавшись восьмої ранку, він поспіхом вийшов з дому і попрямував на Академічну. В Дирекції Поліції, як завжди о такій годині, починалось

життя. Між поверхами снували поліцейські клерки і прохачі. Звідусіль чулися голосні розмови, суперечки і подекуди щира брутальна лайка.

Вістовича пропустили одразу, мовби він і досі був їхнім комісаром. Збігши звичними сходами на другий поверх, чоловік увірвався в кабінет Самковського.

— Ви підготували все, що я просив? — замість привітання запитав він у того.

Решта присутніх, здивовано презирнулися. Проте, Самковський ствердно кивнув.

— Давайте вийдемо, — запропонував він Вістовичу.

— Гаразд.

Самковський взяв папку з паперами і рушив до дверей. Вістович подався слідом.

— От чортівня, — промовив перший у коридорі, — в таку пору тут ніде не вдасться поговорити віч-на-віч.

— Тоді ходімо на вулицю.

— Там холодно. Хіба що ви, пане Вістовичу, не відмовитесь пригостити кавою колишнього підлеглого, — поклянчив Самковський, — бо в мене вітер в кишенях.

— Гаразд, ходімо до Шнайдера.

В кав'ярні було тепло й приємно пахло випічкою. Чоловіки ковтнули слину і вмостились за столик. Самковський відкрив свою папку.

— Перше — це протокол допиту Ріти Фрюліх. Тієї, що торгувала морфієм. Як виявилось, Гофман був її покупцем. Для нього вона надавала чималу знижку.

— Це я знаю.

— В будинку на Бернштайна, звідки був дзвінок до Відня, ми вчора заарештували такого собі Густава Шоделя, який...

— ...зберігав у себе сахарину. Мій знайомий з віденського потягу, як і Ріта. Схоже, Гофман використовував його як кур'єра, — перебив Вістович, — а заодно й жив у нього певний час, коли покинув своє житло на Виспянського.

Самковський ображено замовк..

«Якщо ви все знаєте, то на біса вам я?» — читалося на його обличчі.

— Далі, Самковський, далі, — нетерпляче мовив комісар.

— Я не знав, що Гофман займався контрабандою, — зауважив він.

— Тепер знаєте. Ця рибина буде ваша, Самковський, як і Ріта Фрюліх, — пообіцяв комісар, — адже досі ви не пошкодували, що зв'язалися зі мною?

— Ні, — зізнався той.

— Тоді продовжуйте. Що там у вас іще?

— Я з'ясував, що позаминулої ночі Гофман телефонував не лише до Відня.

— Куди ще?

— Через дві години після тієї розмови у нього була розмова з Вільном.

— А оце вже цікаво, — сказав комісар.

— Ну, нарешті, — хмикнув Самковський.

— Розумієте, що це означає? — запитав Вістович.

— Щиро кажучи, тільки здогадуюсь.

— Те, що наш дорогий Гофман насправді затіяв подвійну гру, — пояснив комісар, — мені здається, він намагається продати свої папери як Відню, так і мафії. При цьому просто чекає, хто більше заплатить.

— А чи не надто ризиковано? — запитав Самковський. — Адже так можна позбавитись і життя, і паперів.

— Як на мене, папери давно не у Львові, — мовив комісар, — то ж, просто вбивши Гофмана, будь хто мало що дізнається.

Все одно в нього має бути надійний сховок. Ви не хотіли б, скажімо, перевірити це помешкання на Бернштайна, звідки він телефонував? Або врешті той будинок в Перемишлянах?

— Ні, — коротко відповів комісар.

— Але чому?

— Бо саме цього він і домагається. Щоб ми тряслися цими проклятими галицькими дорогами, перевіряли квартири, де його давно немає, і, зрештою, просто втратили купу часу, — пояснив Вістович.

— Але як знайти його чи ті документи інакше?

— Зробити так, щоб Гофман прийшов до нас сам...

Самковський знизав плечима і дістав ще один рясно списаний листок паперу.

— Це список усіх телефонних дзвінків з Виспянського, 4. Тобто, з його останнього помешкання, — сказав він.

Комісар узяв листок і пробігся по списку поглядом.

— Чудова робота, Самковський, — похвалив він.

Той вдоволено посміхнувся. Допивши каву, чоловіки розійшлися, і тільки після полудня в кабінеті Самковського задзвонив телефон. Поліцейський зняв слухавку.

— Це Вістович, — долинуло звідти, — здається, я знаю де документи і цей покидьок.

Самковському перехопило подих.

— Де ми можемо зустрітись? — запитав він.

— Їдьте на головний двірець, до відділення залізничної пошти, — мовив комісар, — прихопіть з собою ще двох-трьох чоловік.

— На двірець? — здивовано перепитав той.

— Так, ви добре почули..

— Гаразд. Будемо там за півгодини.

— Тільки не викажіть себе. Ніякої форми.

— Звісна річ!

— Тоді до зустрічі.

На двірцевій площі Самковського і двох поліцейських зупинили польські солдати, проте одразу ж пропустили. Біля відділення залізничної пошти на них справді вже чекав Вістович.

— Послухайте, пане комісаре, мене просто тіпає від нетерплячки, — вимовив Самковський.

— Тихше, — мовив той, — давайте зайдемо всередину. Там я все розповім.

Чоловіки зайшли за двері, опинившись поміж велетенських дерев'яних ящиків і металевих коробок.

— Лишіть поліцейських тут, а ми піднімемось нагору, — наказав комісар.

— Гаразд.

Самковський віддав команди.

Нагорі Вістович провів його в невеликий кабінет, де стояв телеграфний апарат, кривобокий стіл і шафа, завалена паперами, папірцями і різноманітними бланками.

— Це приміщення з радістю надали мені на кілька годин, коли я сказав, що служу в австрійській поліції, — мовив комісар, — на моє щастя, поштовий

урядовець затятий імперіаліст.

Самковський скривив усмішку.

— Що нам слід робити? — запитав він.

— Вдавати із себе поштових службовців.

— Але навіщо?

— Зараз поясню все по порядку,— сказав комісар, сідаючи за стіл, — пригадуєте список телефонних з'єднань з колишнього помешкання Гофмана, який ви передали мені вранці?

— Звісно. Він коштував мені найбільше мороки.

— Так-от, я спробував побачити в них якусь закономірність. Спочатку це видавалося вар'ятським задумом, але врешті мені вдалося, — мовив Вістович, — впродовж останніх двох місяців три телефонні дзвінки повторилися тричі: до Дирекції залізничної пошти в Данцігу, у Відні і тут, у Лемберзі. Між дзвінками в середньому минало десять днів. Якраз стільки, скільки йде залізнична пошта. Виходить, Гофман відстежував прибуття якоїсь посилки.

— Хочете сказати... — почав здогадуватись Самковський.

— Що таким чином цей пройдисвіт «заховав» документи, на які полює гаймвер, мафія і ми з вами, — доповнив комісар, — щойно вони потрапляли в одне місто, як їх спільники Гофмана одразу відправляли в інше. У Львові, звісно, він робив це сам. І так по колу. Іронія в тому, Самковський, що вже тричі за весь час ці папери були у Відні, під самим носом в уряді.

— Гаразд, то де ці папери зараз?

— Вчора, як виявилось, їх спровадили вчетверте до Відня. Годину тому якийсь чоловік дзвонив сюди і перевіряв, чи вони відправились успішно. Мені здається, це був сам Гофман. На щастя, я вже був тут.

— Ви говорили з ним?

— Ні, але перед тим попросив службовця сказати, що на складі сьогодні сталася пожежа. Мовляв, дещо вдалося врятувати, а дещо ні... Тому відправнику слід негайно прибути сюди.

— Уявляю, як він сполошився.

— Не те слово, — мовив комісар, — сказав, що прибуде якнайшвидше. Принагідно, тут є декілька обгорілих ящиків. Накажіть своїм людям поставити їх під двері і полийте водою...

Самковський кинувся вниз виконувати наказ. За кілька хвилин усе було зроблено. Тепер поштове відділення справді виглядало, як після от-от приборканої пожежі. Для остаточної певності поліцейським було також наказано вичорнити руки й одяг в сажі. Далі було найважче — чекати.

Вістовичу чомусь подумалось, що це могла б бути його остання справа. І якщо все закінчиться сьогодні успішно, то й не найгірша. Це нервові напруження всередині, коли чекаєш розв'язки, ставало дедалі важче витримувати. Особливо після війни... Відчуття таке, ніби хтось підсмажує на сковорідці твій шлунок, а тобі самому лишається тільки чекати.

Йому раптом пригадалися вчорашні слова Марти, які та промовляла у своєму морфійному забутті. Вона говорила щось про замок, човен, гори і ще там про щось... Мабуть, в цей час вона бачила перед собою розкішні образи. І хтозна, може, вони існують не лише в її наркотичних видіннях. Доживати б там решту віку, десь у цих місцях з її марень. В спокої...

Знизу почувся чийсь сторонній голос. Вістович не розчув слів, але добре зрозумів, що у відділення зайшов хтось сторонній. Далі заговорив Самковський, який порадив тому піднятися нагору.

Комісар дістав портсигара, швидко запалив цигарку і задумливо розвалився в кріслі.

На порозі постав чоловік в сірому пальто, товстому шарфі і з зимовим капелюхом в руках. Вигляд він мав украй стурбований.

— Пане уряднику, — звернувся він до Вістовича, — це обурливо!

— Що саме обурливо, добродію? — відповів той втомленим голосом і

підніс брудними від сажі руками до рота цигарку.

— Що ви допустили пожежу, чорт забирай!

— Війна у Львові — от що обурливо, — відповів псевдоурядник, — не було б війни, не сталося б пожежі.

— А що, коли згоріла моя посилка?! — з жахом промовив чоловік.

— Так і буде, добродію. Часи зараз такі...

— Але ж мені сказали приїхати.

— Можете перевірити, чи є вона он серед тих ящиків.

— Ні-ні, я надсилав до Відня документи. Це була папка звичайних розмірів, загорнена в поштовий папір.

Вістович зрозумів, що тепер не може бути жодних сумнівів. Перед ним Гофман.

— Тоді вам пощастило, шановний пане, — сказав він, підводячись з місця, — пересилки такого штибу ми зберігаємо окремо. Он у шухлядці того столу... Можете перевірити, чи є там ваша.

Гофман нервово зняв рукавицю і, підійшовши до вказаного столу, потягнув шухлядку до себе. Тоді встромив туди руку і справді намацав усередині паперові пакунки. Втім витягнути він їх не встиг. Вістович різким рухом притиснув шухлядою його кисть і миттю надягнув на неї кайданки. Позаду вже стояв Самковський зі зброєю наготові.

— Ані руш, — промовив комісар і тієї ж миті відчув неабияке полегшення.

*

Гофмана доправили на Академічну і тепер залишалося тільки повідомити Відень. Комісар попросив дати телефонограму віденській поліції, що дзвонитиме о пів на четверту ранку. Нехай відчують власні методи на собі.

В якийсь момент Самковський промовив:

— Пригадує пан тих двох шпигів, що ми пов'язали в «Атлясі», пане Вістовичу? — голос його був стурбований.

Вістович кивнув.

— Ми їх допитали, як слід... Bruderferajn всерйоз за вами полює, — продовжив він, — і не заспокояться, доїси до вас не доберуться.

Вістович розвів руками.

— Слід було цього чекати.

— Як на мене, вам слід повернутись до Відня, пане комісарє. Хоча б на певний час. А ми тут дамо собі з ними раду. Допоможе армія. І польська й українська...

— Гаразд. Але найперше я таки висплюсь, — відповів той.

Вони потисли один одному руки і попрощались. Вістович вийшов на вулицю і з подивом помітив, що знову настав вечір. Важкий шалений день напрочуд швидко закінчився. Слід було йти додому, де Марті, вочевидь, знову потрібна її денна порція морфію.

Цього разу він змусив її поїсти, а потім знову спостерігав за її мареннями. До пів на четверту він так і не стулив очей.

Задзвонив телефон. Нарешті можна було сподіватися, що це останній нічний дзвінок.

— Am Apparat.

— Рімль на зв'язку.

— Ми впіймали Гофмана, — видихнув комісар.

— Робіть із ним, що хочете. Найкраще посадіть до в'язниці якнайдовше. Гадаю, є за що.

— Безперечно.

— Де документи, комісарє?

— Прямують до Відня.

— Тобто як?

— Прямують до Відня залізничною поштою. Будуть там за декілька днів — повторив той, — номер персилки 674L. Накажіть затримати.

— Гаразд. Дякуємо за службу, пане надкомісарє. Чекаємо тут.

Вістович поклав слухавку. Йому страшенно осточортів цей голос. І навіть попри звістку про підвищення.

Зненацька шибка у вікні розлетілася на друзки і в кімнату залетів якийсь невидимий у темряві предмет. Потім ще один, і після цього пролунав вибух.

Коли Вістович отямився, кімната була затягнута димом. Хтось грюкав у двері і чулися вигуки на вулиці. Комісар спробував звестись на ноги, і десь під ребрами шалено запекло. Попри біль, він кинувся до Марти.

— Адаме, — зашепотіла дівчина, вперше назвавши його на ім'я.

Біля її шиї відчувалося щось липке й гаряче.

— Мовчи, — попросив він її.

— Ні, я мушу сказати... Знаєш, а я не спала, коли ти... поцілував...

Двері вилетіли з петель. В будинку зачулися звуки чийось кроків. Комісар сягнув по револьвер, проте його в кишені не виявилось.

На щастя, це була поліція.

— Це падлюки з Bruderferajn, — проговорив хтось голосом, схожим на голос Самковського, — я ж попереджав... курва... щоб їхав до Відня...

Свідомість потроху знову залишала Вістовича. В цю мить йому чомусь найбільше в світі захотілося пригорнути до себе Марту. І він потягнувся до неї. Такої ж самотньої, як і він сам.

— ...курва, як можна так ризикувати... Негайно на пошуки... Сучі діти...

Виродки... Де лікар? Треба лікаря комісару!... Що за срані часи! Срані часи! — чулося вже крізь туман.

*

notes

Примітки

1

Verdammt nochmal (нім.) — Якого дідька?

2

Vepriss dich! (нім.) — Йди в сраку!

3

Schei?e, schei?e, schei?e... (нім.) — Лайно, лайно, лайно...

4

Hah dein verdammtes Maul! (нім.) — Стули свою срану пельку!

5

Du, verfluchter Schweinehund! (нім.) — Ти, суча сволото!

6

Blodes Arschloch! Drecksker... (нім.) — Тупий виродок! Гівнюк...

7

Nie ta sprawa, szefie (польск.) — Немає проблем, шефе.

8

Руська народна партія — перша суто політична організація галицьких москвофілів, постала 1900 р. з ініціативи Руської Ради.

9

Nicht lustig (нім.) — Не смішно.

10

Evidenzbureau (Evidenzburo) — управління військової розвідки Австро-Угорщини.

«Erstaunliche Nachrichten» (нім.) — «Дивовижні новини».

12

Die Siefe (нім.) — мило.

«...прослужив, аж до Капоретто» — битва при Капоретто, 24 жовтня 1917 року, в якій італійська армія зазнала нищівної поразки від об'єднаних військ Австро-Угорщини та Німеччини.

«Після договору в Комп'єнському лісі» — Комп'єнське перемир'я 11 листопада 1918 року. Фактичне завершення I світової війни.

Рейхсрат — австрійський парламент до 1918 року.

16

Деймос і Фобос — в античній міфології це брати, жахливі сини бога війни Арея.

Гаймвер — праворадикальний рух у міжвоєнній Австрії.

«Атлас» — славетна кнайпа, що існувала у Львові у міжвоєнний період.